

TOHOLAMPI
luonnollinen kotilaakso

TOHOLAMMIN KUNTA

TILINPÄÄTÖS 2023

Kunnanhallitus 25.3.2024

Tarkastuslautakunta 16.5.2024

Kunnanvaltuusto

1 TILINPÄÄTÖSSÄÄNNÖKSET.....	5
2 TILINPÄÄTÖSASIAKIRJAT	6
2.1 Tilinpäätös.....	6
2.2 Tilinpäätöstä varmentavat asiakirjat.....	6
3 TOIMINTAKERTOMUS.....	7
3.1 Toimintakertomusta koskevat säännökset	7
3.2 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa	7
3.2.1 Kunnanjohtajan katsaus vuodesta 2023	7
Talous.....	7
3.2.2 Kunnan organisaatio.....	10
3.2.3 Henkilöstö	12
3.2.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys	12
3.2.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa	20
3.2.6 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista.....	21
3.2.7. Ympäristövastuut	21
3.3. Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä	21
3.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	22
3.4.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen	22
3.4.2 Toiminnan rahoitus	24
3.5 Rahoitusasema ja sen muutokset.....	26
3.6 Kokonaistulot ja –menot	28
3.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous.....	29
3.7.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	29
3.7.2 Konsernin toiminnan ohjaus.....	29
3.7.3 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	29
3.7.4 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut.....	30
3.8 Keskeiset liitetiedot.....	33
3.9. Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	33
3.9.1 Asiaa koskeva sääntely	33

3.9.2 Tilikauden tuloksen käsittely	33
3.9.3 Talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	33
4 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN.....	34
4.1 Seurantaa koskeva sääntely.....	34
4.2 Tavoitteiden toteutuminen	34
4.3 Määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen	34
4.3.1 Käyttötalouden toteutuminen	34
Sivistystoimen hallinto.....	46
Kasvatus- ja opetuspalvelut	47
Vapaa-aikapalvelut	54
4.3.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen.....	62
4.3.3 Investointien toteutuminen.....	64
4.3.4 Rahoitusosan toteutuminen.....	65
4.3.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta	66
5 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	67
5.1 Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet	67
5.2 Tuloslaskelma	67
5.3 Rahoituslaskelma	68
5.4 Tase	69
5.5 Konsernilaskelmat	70
6 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	73
6.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	73
6.1.1 Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät.....	73
6.2. Kunnan tilinpäätöksen esittämistapaa koskevat liitetiedot.....	73
6.2.1 Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus	73
6.3 Tuloslaskelman liitetiedot.....	73
6.3.1 Toimintatuotot.....	73
6.3.2 Verotulojen erittely	73
6.3.3 Valtionosuuksien erittely	74

6.3.4	Palvelujen ostot.....	74
6.3.5	Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.....	74
6.3.6	Sumu-poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuus.....	75
6.3.7	Satunnaisiin tuottoihin ja kuluihin sisältyvät erät.....	75
6.3.8	Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot.....	75
6.3.9	Rahoitustuotot ja -kulut	75
6.3.10	Tilintarkastuspalkkiot.....	76
6.3.11	Luottamushenkilöpalkkiot	76
6.4.	Tasetta koskevat liitetiedot	76
6.4.1	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot	76
6.4.2	Omistuksia muissa yhteisöissä koskevat liitetiedot	77
6.4.3	Taseen vastattavia koskevat liitetiedot.....	79
6.5	Henkilöstöä koskevat liitetiedot.....	80
6.5.1	Henkilöstön lukumäärä.....	80
6.6	Konsernitilinpäätöksen liitetiedot.....	81
6.6.1	Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet.....	81
6.6.2	Konsernituloslaskelman liitetiedot	82
6.6.3	Konsernitaseen liitetiedot.....	82
6.6.4	Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot.....	83
7	ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET	84
7.1	Liikelaitosten erillistilinpäätökset.....	84
7.3	Tytäryhtiöiden tilinpäätökset	98
9	TILINPÄÄTÖSTÄ VARMENTAVAT ASIAKIRJAT.....	108

1 TILINPÄÄTÖSSÄÄNNÖKSET

Kunnan tilinpäätöksen laatimisessa noudatetaan kuntalain sekä soveltuvin osin kirjanpitolain- ja ase- tuksen säännöksiä (KuntaL 113 §). Kuntalaki on kirjanpitolakiin nähden erityislain asemassa. Siltä osin kuin mainittujen lakien säännökset poikkeavat toisistaan noudatetaan kuntalakia (KPL 8:5 §). Kir- janpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto (KuntaL 112 §). Myös konsernitilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan soveltuvin osin kirjanpitolakia (KuntaL 112 §).

Kunnan tilinpäätöksen sisältö määritellään kuntalaissa. Tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja niiden liitteenä olevat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakerto- mus (KuntaL 113 §). Lisäksi kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Kunnan konsernitilinpäätöksen laatimista ohjeiste- taan tarkemmin kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antamassa yleisohjeessa kunnan ja kuntayhty- män konsernitilinpäätöksen laatimisesta.

Tilinpäätöslaskelmat laaditaan kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeiden mukaisesti kaavoihin. Liitetietojen antamisessa noudatetaan kuntajaoston antamaa yleisohjetta.

Tilinpäätöstä laadittaessa ja tilinavausta tehtäessä on noudatettava ns. yleisiä tilinpäätösperiaatteita (KPL 3:3 §). Säännös sisältää kuusi eri tilinpäätösperiaatetta ja yhden tilinavausperiaatteen.

- Oletus toiminnan jatkuvuudesta
- Johdonmukaisuus menettelytavoissa tilikaudesta toiseen
- Sisältöpainotteisuus
- Varovaisuuden periaate
- Tasejatkuvuuden periaate
- Suoriteperusteisuus
- Erillisarvostusta koskeva periaate

Kunnanhallituksen on saatettava tilinpäätös siihen liittyvine asiakirjoineen ja allekirjoituksineen tilintar- kastajan tarkastettavaksi. Tilinpäätöksen allekirjoittavat kunnanhallituksen jäsenet ja kunnanjohtaja. Tilintarkastajan on viimeistään toukokuun loppuun mennessä tarkastettava päättyneen tilikauden hal- linto, kirjanpito ja tilinpäätös ja luovutettava tarkastuslautakunnalle valtuustolle osoitettu tilintarkastus- kertomus. Kertomukseen sisältyy lausunto siitä, voidaanko tilinpäätös hyväksyä ja tilivelvollisille myöntää vastuuvapaus (KuntaL 123 §, 125 §).

Jos tilintarkastuskertomus sisältää muistutuksen, tarkastuslautakunta hankkii asianomaisten selitykset sekä kunnanhallituksen lausunnon. Tarkastuslautakunta antaa arvionsa tehdyistä muistutuksista, sii- hen annetuista selityksistä ja kunnanhallituksen lausunnosta (KuntaL 125 §). Kunnanhallitus saattaa tilinpäätöksen tarkastuslautakunnan valmistelun jälkeen edelleen valtuuston käsiteltäväksi viimeistään tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä (KuntaL 113 §).

2 TILINPÄÄTÖSASIAKIRJAT

2.1 Tilinpäätös

Kunnan tilinpäätös sisältää toimintakertomuksen, tilinpäätöslaskelmat, liitetiedot, luettelot ja selvitykset sekä allekirjoitukset ja tilinpäätösmerkinnät. Kunnan tilinpäätöslaskelmia ovat tuloslaskelma, rahoituslaskelma, tase sekä konsernitase, konsernituloslaskelma ja konsernirahoituslaskelma. Konsernitase laaditaan, jos kunnalla on määräämisvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa.

2.2 Tilinpäätöstä varmentavat asiakirjat

Tilinpäätöstä varmentavia asiakirjoja ovat tase-erittelyt ja liitetietojen erittelyt (KPL 3:13 §). Ne säilytetään paperitulosteena.

3 TOIMINTAKERTOMUS

3.1 Toimintakertomusta koskevat säännökset

Toimintakertomuksen antamisesta vastaavat kunnanhallitus ja kunnanjohtaja (KuntaL 68§). Toimintakertomuksessa annetaan tiedot kunnan toiminnan kehittymisestä koskevista tärkeistä seikoista (KPL 3:1§). Kunnan toimintakertomuksen erityisenä tehtävänä on selvittää valtuuston talousarviossa hyväksymien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista (KuntaL 68§). Talousarvion toteutusvertailu on siten olennainen osa toimintakertomusta. Kunnanhallituksen on lisäksi toimintakertomuksessa tai sen antamisen yhteydessä tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelyä sekä talouden tasapainottamista koskeviksi toimenpiteiksi.

3.2 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

3.2.1 Kunnanjohtajan katsaus vuodesta 2023

Talous

Toholammin kunnan tulos on 123 423 euroa ylijäämäinen (budjetoitu ylijäämä 91 400) ilman viemäri-liikelaitosta. Vuosikate on talousarviossa 872 659 euroa ja toteutunut vuosikate on 1 199 363 euroa eli vuosikate on 300 280 euroa positiivisempi ja talousarviota parempi.

Toimintatuotot ylittivät 268602 euroa ja toimintakulut alittuivat 426 635 euroa verrattuna budjetoituun. Toimintakate alittui 695 237 euroa. Verotuloja kertyi 157 714 euroa vähemmän kuin mitä talousarvioon oli varauduttu. Valtionosuudet toteutuivat 118 545 euroa talousarviota pienempänä.

Talousarvioon tehtiin tilikaudella 109 000 euron lisäys määrärahaan hallinto-osaston kuluihin. Tekniselle osastolle tehtiin 278 205 euron vähennys kuluihin. Sivistys osastolle tehtiin vähennystä kuluihin 7 900 eurolla sekä lisättiin sivistyksen tuottoja 78 895 eurolla. Korkokuluihin tehtiin 256 000 euron lisäys.

Investointien talousarviota muutettiin tilikaudella seuraavasti: Kiinteistöjen korjaus/kunnossapitoon lisättiin 25 000 euroa ja sama summa vähennettiin Tk:n rappauksesta. Kulttuurisalin laitteisiin lisättiin 20 000 € ja sama summa vähennettiin Kuusiston liikunta-alueen kehittämisestä.

Viemäri-liikelaitoksen tulos on 1 045 751 euroa ylijäämäinen. Tulosta nostaa Viemäri-liikelaitoksen kaupasta johtuva satunnainen tuotto. Viemäri-liikelaitos yhtiöitettiin 2023 vuoden lopussa ja uusi yhtiö osti liikelaitoksen liiketoiminnan. Kaupasta johtuva voitto on kirjattu Viemäri-liikelaitokselle satunnaisiin tuottoihin. Ennen satunnaista tuottoa tulos on 279 583 euroa alijäämäinen. Viemäri-liikelaitoksen tulos oli budjetoitu 91 400 euroa alijäämäiseksi.

Koko kunnan tulos sisältäen liikelaitoksen on 1 169 174 euroa ylijäämäinen. Ennen Viemäri-liikelaitoksen satunnaisia tuottoja koko kunnan tulos on 156 160,43 euroa alijäämäinen.

	Tulos ennen satunnaisia eriä
Viemäri-liikelaitos	-279 583,00
Kunta	<u>123 422,57</u>
	-156 160,43
	Tulos satunnaisten erien jälkeen
Satunnaiset erät	<u>1 325 334,09</u>
Ylijäämä	1 169 173,66

Elinkeinoelämä

Korkeatasoinen varastologistiikka- ja teknologiaosaaminen antaa mahdollisuuden kansainvälisen liiketoiminnan kasvulle. Useampia kiinnostuneita kansainvälisiä toimijoita on tutustunut ratkaisumalliin kulu-
luvan vuoden aikana. Elintarviketeollisuuden kehitystyö Härkänevalla on mahdollistanut nykyisten työpaikkojen olemassaolon ja antaneet edellytyksiä myös uusien työpaikkojen syntymiselle.

Teollisuusalueelle, kierrätysliiketoiminnan vahvistaessa asemiaan markkinoilla, on mahdollista saada uusia työpaikkoja. Kierrätysliiketoiminnan yritys on saanut Suomen vuoden yrittäjäpalkinnon.

Biokaasu–yritystoiminnan kehityksessä on hyödynnetty teollisuuden sekä alkutuotannon sivutuotteita. Biokaasutuotanto on käynnistynyt Härkänevalla ja uuden teollisen linjan valmistelu on jatkunut ja bio-
kaasunjakelu on käynnistynyt keväällä 2023.

Liikenneyhteyksien parantaminen Seinäjoki – Oulu välillä, tie numero 63, osalta jatkuu. Evijärvi –
Kaustinen välille on saatu lisämääräraha suunnittelulle, joka on edellytys hankkeen toteuttamiselle. Tämän vaikeimman tieosuuden korjaaminen on välttämätöntä. Hanketta edistetään alueen kuntien yhteistyöllä ja Väylävirasto tunnistaa huoltovarmuuden merkityksen aluetaloudelle. Hankkeen toteuttaminen edistää uusien yritysten sijoittumista alueelle. Liikennemäärien kasvu lisää mahdollisuutta edistää biopolttoaineiden jakeluliiketoimintaa kunnassamme.

Tuulivoimaluvat on myönnetty 65 tuulivoimalalle ja luvat ovat lainmukaiset. Kaavojen päivitykset ovat meneillään. Uusien yritysten määrä vuonna 2023 oli 13 yritystä. Lopettaneita yrityksiä 2023 oli yhteensä 8, joista yhden toiminta päättyi sulautumisen seurauksena.

Pohjanmaan ja Keski-Suomen ELY-keskukset, Pirityiset ry ja Business Finland tekivät Toholammin yrityksille myönteisiä tukipäätöksiä vuoden 2023 loppuun mennessä yhteensä noin 190 000 eurolla. Osa vuoden 2023 aikana tehdyistä yritystukihakemuksista oli vielä vuoden vaihteessa viranomais-
käsittelyssä ja päätöksiä näistä odotetaan alkuvuodesta 2024.

Työllisyyden edistäminen

Työllisyydenhoitoon Toholammin kunnassa on panostettu aiempia vuosia enemmän. Lähiuotemyymälässä valmennetaan ja ohjataan työnhakijoita kohti työelämää ja koulutusta. Lähiuotemyymälä muutti uusiin tiloihin artesaniopistolle ja toimintaan panostettiin vuonna 2023. Kunnan oma nuorten työpaja jatkaa myös hyvin alkanutta toimintaansa. Kunnan omia työmahdollisuuksia on kartoitettu ja palkkatukityöllistämistä on saatu lisättyä.

Toholampi on mukana myös valtakunnallisessa työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa, osana maakunnallista Kokkolan seudun työllisyyden kuntakokeilua. Kuntakokeilut alkoivat maaliskuussa 2021 ja kuntakokeilulakia on jatkettu vuoden 2024 loppuun. TE-palvelut ovat siirtymässä pysyvästi kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta. Kaustisen seutukunta hoitaa jäsenkuntiansa puolesta kuntakokeilun lakisääteisiä tehtäviä. Seutukunnan alueella kuntakokeilun tavoitteena on tuoda TE-palvelut paikallistasolle ja mahdollistaa asiakkaiden asiointi kotikunnassaan.

Vuoden 2023 aikana Keski-Pohjanmaan työllisyysalueen valmistelut käynnistyivät. Toholammin kunta hyväksyi, että Kokkolan kaupunki toimii työllisyysalueen vastuukuntana sekä järjestämissuunnitelman, mutta ei kuitenkaan työvoimapalvelujen järjestämissopimusta esitetystä muodostaan vaan edellytti lausumassaan, että aiemmassa työllisyyden kuntakokeilussa hyvin toimivaksi osoittautunutta toimintamallia jatketaan edelleen perustettavan työllisyysalueen toimesta. Toholammin kunta esitti sopimukseen lisäliitettä, jossa olisi sovittu siitä, että viranomaistehtäviä ja -palveluja voi tuottaa työllisyysalueen kunta ja osa siirtävästä henkilöstöstä voi siirtyä muun työllisyysalueen kunnan työntekijöiksi erikseen sopien. Sopimusta ei kuitenkaan hyväksytty ja vuoden 2023 aikana ei asiaa saatu alueella sovitua. Keski-Pohjanmaan kaupunkien ja kuntien muodostama työllisyysalue vahvistettiin valtioneuvoston päätöksellä 22.2.2024. Työllisyyden ja yrittäjyyden ministerityöryhmä esitti, että Toholampi liitetään kuuluvaksi Keski-Pohjanmaan työllisyysalueeseen. Valtioneuvosto vahvisti esityksen.

Edelleen vuonna 2023 kuntakokeilun asiakkaat ovat voineet asioida TE-palveluita hoitavan virkailijan kanssa kotikunnassa Toholammilla. Kaikilla Toholammin kunnassa tehdyillä työllisyyttä edistävillä toimenpiteillä tavoitellaan paikallisen palvelun parantamista, työnhakijoiden parempaa ohjautumista työhön sekä pitkällä tähtäimellä myös työttömyyden aiheuttamien kustannusten alentamista.

Kaustisen seutukunta hoitaa jäsenkuntiensa puolesta kuntakokeilun lakisääteisiä tehtäviä. Seutukunnan alueella kuntakokeilun tavoitteena on tuoda Te-palvelut paikallistasolle ja mahdollistaa asiakkaiden asiointi työllisyyspalveluissa omassa kotikunnassaan. Työllistymisen tukemisen prosesseja on kehitetty yhteistyössä Kaustisen seutukunnan työllisyyspalveluiden, etsivän nuorisotyön, nuorten työpajatoiminnan ja verkostomaisen yhteistyön avulla. Seutukunnan työelämäohjaajan resurssi on osoittautunut tärkeäksi työllistymistä tukevaksi paikalliseksi palveluksi. Erityisesti työelämäohjaaja on tehnyt myös paikallisten työnantajien kanssa yhteistyötä työllisyyden edistämiseksi. Lisäksi Toholammin nuorten työpajaverkosto keskittyy jakamaan tietoa eri viranomaisten ja toimijoiden kesken ja kehittämään palveluita yhä yhteensopivammaksi huomioiden paikalliset tarpeet.

2023 vuoden aikana järjestettiin Työhaun teemailtapäivä – työllisty osaksi elävää jokilaaksoa (27.4.2023) yhteistyössä Toholammin kunnan, Kaustisen seutukunnan, Kpedun, osuvakoulutuksen, TE-toimiston ja kuntakokeilun kanssa. Tilaisuudessa sai tutustua Lestijokilaakson merkittävimpiin työnantajiin sekä eri alojen työ- ja koulutusmahdollisuuksiin.

Viestintä

Toholammin kunnan viestinnän tavoitteena on tiedottaa selkokieelisesti ja ajantasaisesti ajankohtaisista asioista sekä pitää yllä positiivista ja avointa kuntaimagoa. Tavoitteena on se, että asukkaat viihtyvät ja pysyvät kunnassa sekä se, että Toholampi houkuttelisi myös uusia asukkaita kuten esimerkiksi paluumuuttajia. Esittelemällä kunnan palveluita sekä sujuvan arjen mahdollisuuksia positiivisella otteella näihin tavoitteisiin päästään.

Toholammin kunnalla on viikoittainen ilmoituspalsta Lestijoki-lehdessä. Siinä kerrotaan ajankohtaisista kunnan järjestämistä tapahtumista. Paperinen kuntatiedote jaetaan joka kotiin neljä kertaa vuodessa. Ilmoitustilaa on kuntatiedotteessa käytettävissä myös paikallisille yleishyödyllisille yhdistyksille ja järjestöille. Sähköisen viestinnän tärkein kanava on kunnan verkkosivut, jonne päivitetään kunnan ajankohtaisimmat asiat. Lisäksi päivittäisviestintää toteutetaan myös sosiaalisen median kautta. Toholammin kunnan käytössä sosiaalisen median kanavista ovat Instagram, Facebook, LinkedIn sekä oma Youtube-kanava.

Tiedonhallinta

Kunnanhallitus hyväksyi tiedonhallintamallin marraskuussa 2023. Päivitetty tiedonohjaussuunnitelma hyväksyttiin myös marraskuussa 2023. Sähköisen arkistoinnin käyttöönottoon varattiin rahat vuoden 2024 talousarvioon. Kunnan paperisen arkiston järjestämiseen ja läpikäymiseen palkattiin marraskuussa 2023 lisäresurssi 4 kuukauden määräaikaiseen työsuhteeseen (käydä läpi arkistossa olevaa aineistoa, seuloa ja hävittää sellaista aineistoa, jota ei ole tarvetta arkistoida).

Riskienhallinta

Vuosikello on ollut osana toiminnanohjausta ja kehityskeskustelut ovat eri osastoilla sen mukaisesti toteutettu.

Kunta omistaa kaksi teollisuushallia. Hallit on vuokrattuna yrityksille ja osa tiloista toimii palokunnan väistötilana sekä kunnan omassa varikkokäytössä. Tällä menettelyllä on osaltaan hallittu kunnan riskejä.

Kunnanjohtaja on osallistunut konserniyhtiöiden hallintoon ja kokouksiin. Tällä menettelyllä on haluttu varmistaa kunnan strategisen ohjauksen vaikutus ja toteutuminen myös konsernihallinnossa.

Toholammin kuntastrategia vuosille 2022 – 2026 hyväksyttiin valtuustossa vuonna 2021. Valtuustokauden puolivälissä suoritettiin kuntastrategian väliarviointi. Kunnan strategian toteutumista tarkasteltiin kuntalaistilaisuuksissa eri kylillä vuoden 2023 elokuussa. Kuntastrategiaan ei väliarvioinnin perusteella ollut tarpeellista tehdä muutoksia. Ainoastaan kuntastrategian strategiset linjaukset kohtaan tehtiin päivitys (kv 13.11.2023).

Biolaakso – tulevaisuus Toholammilla on otettu käyttöön ja huomioidaan päätöksiä tehtäessä.

Osallistuva budjetointi on otettu käyttöön.

Jukka Hillukkala
kunnanjohtaja

3.2.2 Kunnan organisaatio

Toholammin kunta on perustettu vuonna 1865 ja se sijaitsee Lestijoen keskijuoksulla, Keski-Pohjanmaalla. Naapurikaupunki lännessä on Kannus ja naapurikuntia ovat idässä Lestijärvi, pohjoisessa Sievi ja etelässä Kokkola. Toholammin kunta kuuluu maakunnallisesti Keski-Pohjanmaahan. Seudullisesti kunta kuuluu vuonna 1993 perustettuun Kaustisen seutukuntaan yhdessä Kaustisen, Vetelin, Lestijärven ja Halsuan kuntien kanssa.

Toholammin kunta

Perustamisvuosi	1865
Pinta-ala	626,36 km ²
Vesipinta-ala	6,54 km ²
Maapinta-ala	619,82 km ²
Peltopinta-ala	n 7956 ha
Metsäpinta-ala	n. 11931 ha
Kaavoitettu alue	265,66 ha
Väestötiheys	4,8 as./km ²

3.2.2.1 Luottamushenkilöorganisaatio 2023

KUNNANVALTUUSTO

Kunnan ylintä päätösvaltaa käyttää valtuusto. Valtuusto valitaan neljäksi vuodeksi kerrallaan neljän vuoden välein järjestettävillä kuntavaaleilla.

Valtuuston toimikausi 1.8.2021-31.5.2025

Kunnanvaltuusto 19 valtuutettua	pj. Potila Raija I vpj. Saukko Jarno II vpj. Ali-Haapala Virpi 2021-2023 II vpj. Rimpioja Jukka 2023-2025
Tarkastuslautakunta 4 jäsentä	pj. Olkkola Mika vpj. Hylkilä Marja
Kunnanhallitus 7 jäsentä	pj. Suomala Ville vpj. Lintilä Pasi
Keskusvaalilautakunta 5 jäsentä	pj. Keskitalo Helena vpj. Rautiainen Mauri
Rakennus- ja ympäristö lautakunta 7 jäsentä	pj. Tuikka Jarmo vpj. Etelämäki Anne
Sivistyslautakunta 7 jäsentä	pj. Korhonen Matti vpj. Saukko Jarno

Toholammin kunnanvaltuuston voimasuhteet 2021–2025

KESK	13
SDP	2
KOK	2
PS	1
KD	1
Yhteensä	19

KUNNANHALLITUS

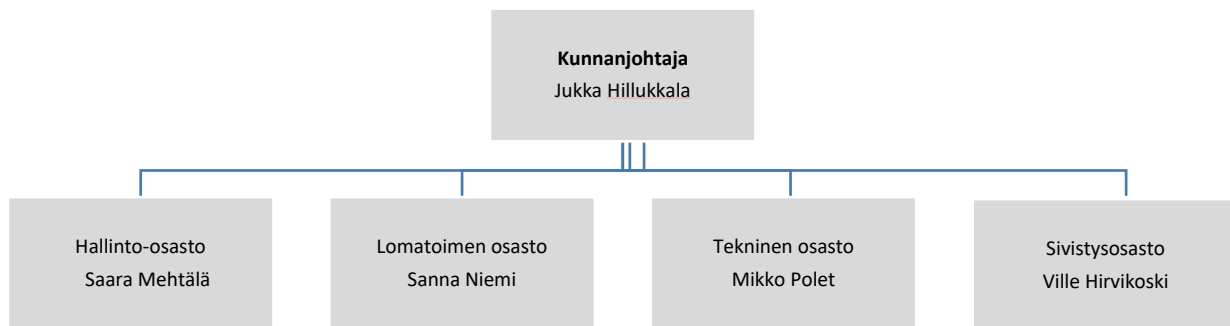
Kunnanhallitus johtaa kunnan hallintoa ja taloutta, valmistelee kunnanvaltuustossa käsiteltävät asiat ja huolehtii kunnanvaltuuston päätösten toimeenpanosta. Sen tehtäviin kuuluu myös kunnan etujen valvominen, kunnan edustaminen ja lausuntojen antaminen kunnan puolesta.

Kunnanhallituksen toimikausi on kaksi vuotta. Kunnanhallituksen esittelijänä toimii kunnanjohtaja ja hänen ollessaan estyneenä tai esteellisenä hallintojohtaja.

Tilivelvollisia ovat luottamushenkilöistä kunnanhallituksen ja lautakuntien puheenjohtajat ja jäsenet.

Viranhaltijoista tilivelvollisia ovat kunnanjohtaja, osastopäälliköt ja tulosalueiden esimiehet sekä lautakuntien esittelijät. Eri projektien projektivastaavat ovat tilivelvollisia kunnan hallinnoimien projektien osalta.

3.2.2.2 Viranhaltijaorganisaatio

3.2.3 Henkilöstö

Toholammin kunnan palveluksessa oli vuoden 2023 lopussa 557 työntekijää. Palkat ja palkkiot vuonna 2023 olivat 10 862 953 euroa isommat kuin edellisellä vuonna. Syytä tähän on alueellisen lomituspalkkujen siirtyminen Toholammin kunnan hoidettavaksi vuoden 2023 alusta, jolloin Toholammin kunnan palvelukseen siirtyi n. 250 henkilöä liikkeenluovutuksella. Henkilöstömäärän tarkastelussa tarkasteluajankohta on 31.12.

Vuosi	2022	2023	muutos %
Palkat ja palkkio	8 544 833	19 407 786	55,97 %
Henkilöstö	259	557	53,50 %

Kunnassa on laadittu erillinen henkilöstöraportti tilikaudelta 2023.

3.2.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

TYÖTTÖMYYS

Suomen työttömyysaste vuonna 2023 oli 11,2 % mikä oli 1,7 % enemmän kuin vuonna 2022. Toholammin kunnan työttömyysaste vuoden 2023 joulukuussa oli 7,6 % mikä oli 1,8 % enemmän kuin vuonna 2022. Toholammin työttömyysaste oli viime vuonna alimmillaan elokuussa, jolloin se oli 6,0 %. Keski-Pohjanmaan työttömyysaste vuoden 2023 joulukuussa oli 9,7 %, mikä alitti koko maan työttömyysasteen 1,5 %. Ilmoitettujen työttömyyslukujen tietolähteenä on työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto.

KOROT

EKP:n ohjauskorko nousi vuoden aikana ollen tammikuussa: 2,50 % ja joulukuussa 4,5 %. Ohjauskoron nousu jatkui syyskuulle saakka, minkä jälkeen korko on pysynyt 4,50 %.

Euribor-korot	12/2023	01/2024
1 kk	3,869	3,845
3 kk	3,960	3,909
12 kk	3,902	3,513

Peruskorko 1.1.–30.6.2023 2,50 % ja 1.7.-31.12.2023: 3,75 %

Viivästyskorko 1.1.-30.6.2023 10,50 % ja 1.7.– 31.12.2023: 12,00 %

KUNTATALOUDEN KEHITYS

Vaikka kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätösarviotiedot vuodelta 2023 jäivät hieman odotuksista, kokonaisuutena kuntatalouden tunnuslukuja voidaan pitää vahvoina. Kuntatalous saavutti viiden vuoden tauon jälkeen tasapainon, kun investoinnit huomioiva rahoitusjäämä nousi 200 miljoonan euron ylijäämään. Sitä aikaisemmin kuntatalous oli tasapainossa vuonna 2006. Myös tilikauden tulos nousi poikkeuksellisen vahvalle tasolle: 1,8 miljardiin euroon. Kuntien vahva tilikauden tulos ohjautuu siis nopeasti kasvaneiden investointien rahoittamiseen. Kunnat käyttivät ylijäämänsä myös lainakannan vähentämiseen alustavan arvion mukaan yhteensä 300 miljoonalla eurolla. Kuntien lainakanta on pienentynyt jo toista vuotta peräkkäin. Kuntatalouden vahvat tunnusluvut saavutettiin sote-uudistukseen liittyneiden kertaluonteisten poikkeuserien avulla. Ilman niitä kuntien ja kuntayhtymien talous olisi ollut viime vuonna 1,9 miljardia euroa heikompi. Poikkeuserien taustalla vaikuttivat muun muassa vuodelta 2022 ja vuodelle 2023 siirtyneet 1,4 miljardin euron suuriset verotilitykset eli niin sanottu sote-uudistuksen verohäntä. Ilman poikkeuserien tuntuva apua kuntatalouden tila olisi ollut raskaasti alijäämäinen. Kuntatalouden näkymät synkkenevät dramaattisesti lähitulevaisuudessa, kun sote-uudistuksen poikkeuserät poistuivat.

Kuntatalouden rahavirrat muuttuivat vuonna 2023 voimakkaasti, kun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä vastaavat nettokustannukset sekä niitä vastaava verotulo, investointivastuu ja osa lainakannasta siirtyivät hyvinvointialueille. Kunnille maksettiin ennakoitavasti sotesiirtolaskelman mukaan myös noin 500 miljoonaa euroa liikaa valtionosuuksia, jotka ovat määrä periä takaisin valtiolle lähivuosina.

Kuntien toimintamenot supistuivat soteuudistuksen vuoksi arviolta 50-60 prosenttia, mutta verotuloissa muutos oli verohäntien vuoksi pienempi. Rahoitusmarkkinoiden kireä tilanne heijastui kuntasektorin korkokuluihin, jotka kasvoivat noin 150 miljoonalla. Kuntien lainakannan keskimääräiset korkokulut kasvoivat kuitenkin huomattavasti markkinakorkoa hillitymmiin. Korkokulujen kasvulta on suojannut pääosin kiinteäkorkoisten lainojen käyttäminen. Korkokulujen voidaan olettaa kasvavan tulevina vuosina, kun kiinteäkorkoisten lainojen korot tulevat tarkistettavaksi, vaikka markkinakorot ovatkin laskeutuneet huipustaan. Markkinakorkojen ei odoteta palaavan vuoden 2022 tasolle. Rahoitusmarkkinoiden tilanne kasvatti toisaalta kuntien korkotuottoja noin 100 miljoonalla.

Soten taloudelliset vaikutukset alkavat selkeytä vasta vähitellen, mutta tilinpäätösarviot kertovat kuntakentän taloudellisen eriytymisen jatkumisesta viime vuonna. Tilikauden tulos oli paras yli 100 000 asukkaan ja 20 000-100 000 asukkaan kunnissa, kun taas pienemmissä kunnissa tulos oli selkeästi heikompi. Aivan pienimmissä, alle 5 000 asukkaan kunnissa tilikauden tulos jopa heikkeni vuodesta

2022. Näin tapahtui vuoteen 2023 kohdistuneesta poikkeuksellisen suuresta verohännästä huolimatta.

Lähde: Suomen Kuntaliitto ry

OMAN TALOUSALUEEN KEHITYS

Kaustisen seutukunnan palvelutarpeen arviointi 2016–2025 (Toholammin kunta):

Toholammin palvelutarpeen kannalta haasteet ovat edelleen samat kuin edellisenä vuonna: palvelurakenteen muutostarpeessa ja työikäisen väestön merkittävästä vähenemisestä väestöennusteiden mukaan.

Keskeiset johtopäätökset palvelutarpeen muutoksista vuoteen 2025 mennessä

- 1) Väestön ikääntymisen seurauksena vanhusväestölle suunnattujen palvelujen tarve kasvaa.
- 2) Lasten päivähoidon osalta palvelutarpeen ennakoidaan vähenevän lapsimäärän vähentyessä, ellei kunnallisen päivähoidon piirissä olevien lasten osuus tuntuvasti nouse nykyisestä
- 3) Perusopetuksen palvelutarve vähenee oppilasmäärien vähenemisen seurauksena
- 4) Väestömäärän väheneminen vaikuttaa sekä kunnan tulopohjaan että muihinkin kuin edellä mainittuihin palveluihin.

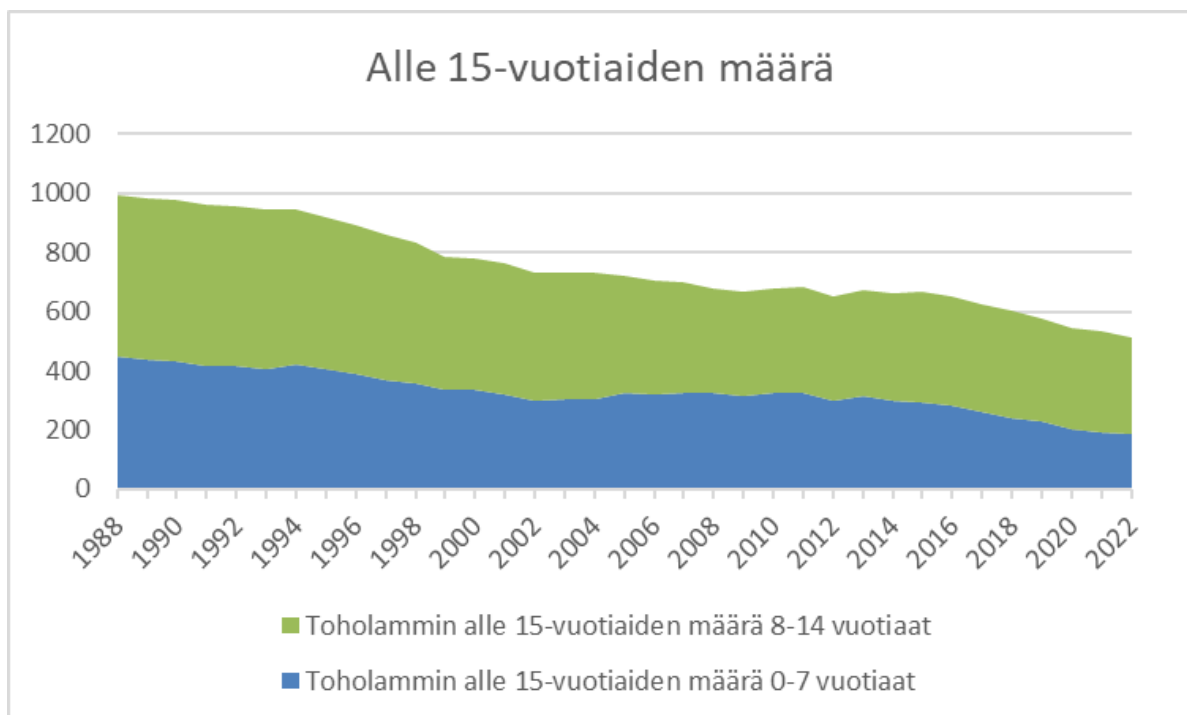
Toiminta toimintasuunnitelman mukaisissa Kaustisen seutukunnan painopisteissä:

- Elinkeinorakenteita uudistava ja kasvua mahdollistava kehittäminen uhkien ja mahdollisuuksien pohjalta
  - a. *Toteutettu yrityspalvelun ja aluekehityspalvelun toiminnalla*
- Suurhankkeiden käynnistymisen edistäminen ja hyödyntäminen alueen elinkeinoelämän kasvuksi
  - a. *Toteutettu KASE Kasvuohjelma -hankkeen ja yrityspalvelun toiminnalla*
- Bio- ja kiertotalouden kehittymisen, luonnonvarojen vastuullisen jalostamisen sekä uusiutuvan energian tuottamisen kasvun edistäminen
  - a. *Toteutettu Kierto, KASE Mauro ja Kierthon 2.0 -hankkeilla, laadittu biokaasutuotannon käynnistämisen suunnitelma, suunniteltuja haettu uutta täydentävää hanketoimintaa*
- Yritysten tukeminen kasvu- ja muutostilanteissa, yrittäjyyden edistäminen ja yritysverkostojen aktivoiminen
  - a. *Toteutettu yrityspalvelun ja KASE Kasvuohjelma -hankkeen toiminnalla*
- Tutkimus-, kehitys ja innovaatiotoiminnan lisääminen
  - a. *Toteutettu käynnissä olevien hankkeiden selvitysten avulla ostopalveluin, suunnitelmalla uutta hanketoimintaa sekä osallistamalla CENTRIA:n hankkeisiin*
- Työllisyyden kasvun ja yritysten työvoiman saamisen edistäminen
  - a. *Toteutettu työllisyyspalvelun ja yrityspalvelun toiminnalla*
- Tietoliikenneyhteyksien kehittäminen ja digitalisaation älykäs hyödyntäminen osana infrastruktuuria
  - a. *Toteutettu Kuitua Kylille, 5G Scout ja KASE Smart Countryside -kuntadigi -hankkeilla*

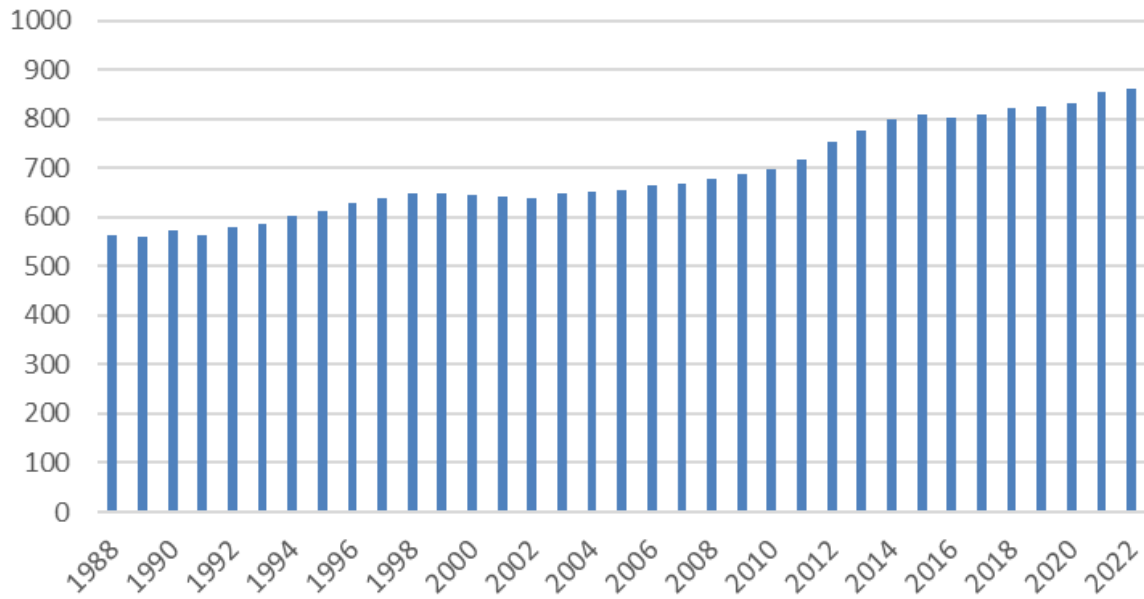
- Saavutettavuuden kehittäminen toimivalla tieverkostolla
  - a. Toteutettu edunvalvonnan toimenpiteillä (lausunnot, vaikuttajatapaamiset, työryhmiin osallistuminen)
- Uusien avausten löytäminen ja digitalisaation hyödyntäminen kuntien yhteistoiminnassa
  - a. Toteutettu VM Kuntadigi -hankkeen toiminnassa ja jatkohankkeen suunnittelulla
- Alueiden eriarvoisuuden vähentäminen tasa-arvoa ja palveluiden saavutettavuutta kehittämällä digitalisaation keinoin
  - a. Toteutettu VM Kuntadigi -hankkeen toiminnassa ja jatkohankkeen suunnittelulla
- Hyvinvoinnin sekä seudun veto- ja pitovoiman parantaminen erityisesti kulttuurin, harrastusmahdollisuuksien, luonnon ja matkailun avulla
  - Toteutettu Retkeilyreitit, MUKAAN ja KAIKUMA -hankkeiden toiminnalla

Väestö ja elinolot

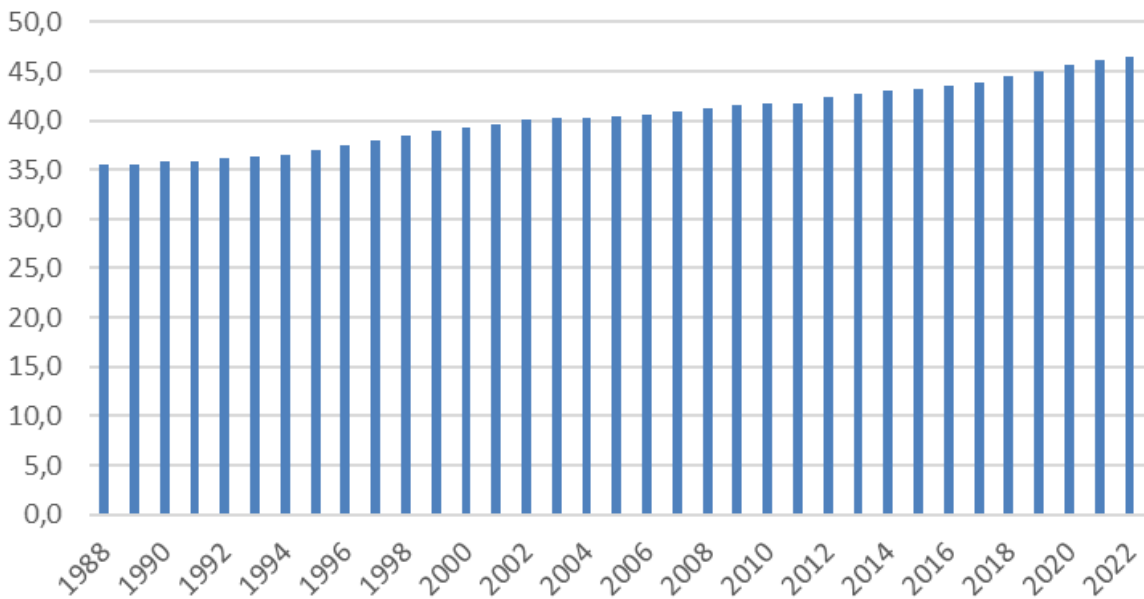
Toholammin kunnan väestökehitys

Toholammin yli 64-vuotiaiden määrä

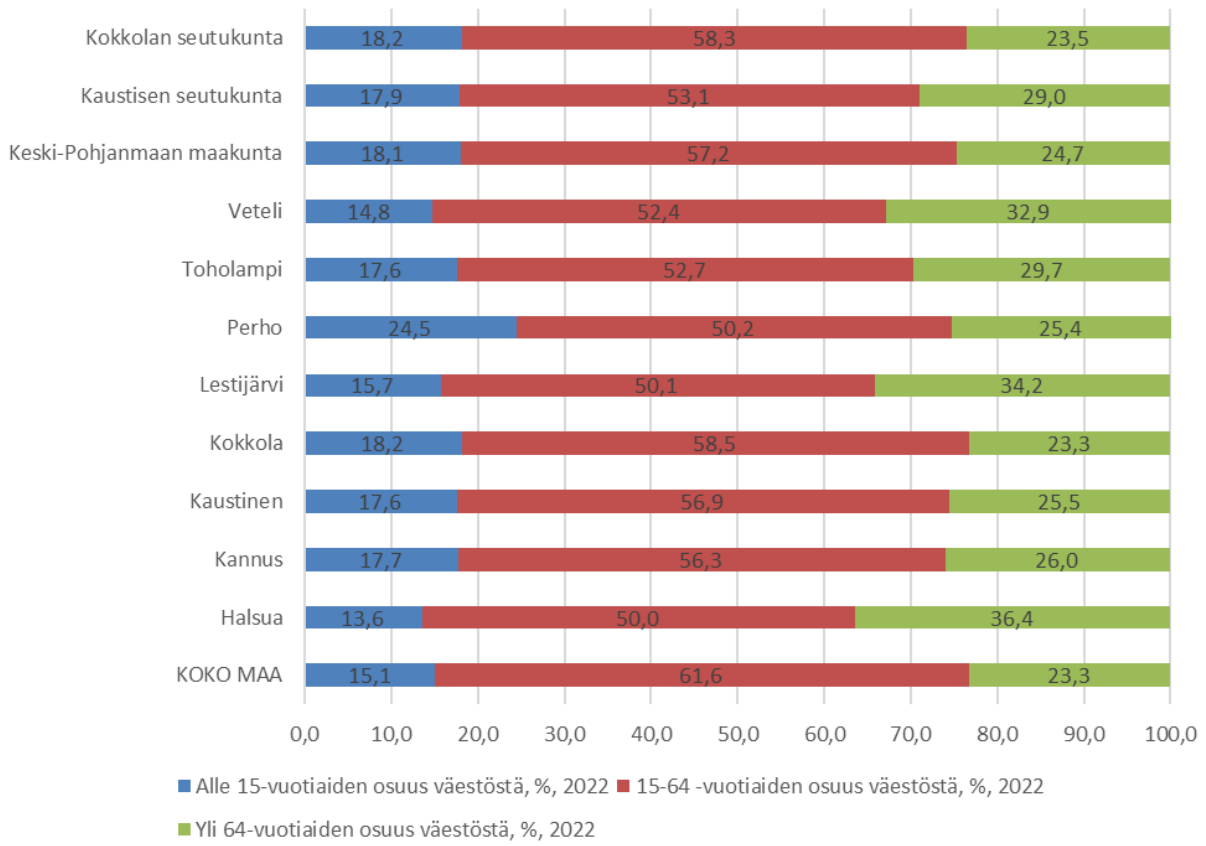

Toholammin kunnan väestön keski-ikä kehitys

Väestön ikärakenne kunnittain 31.12.2022

TYÖPAIKARAKENNE ELINKEINOITTAIN 2021 (viimeisin vahvistettu luku)

Toholammin kunnan työpaikkarakenne elinkeinoittain jakaantuu seuraavasti: Alkutuotanto 20,7 %, Palvelut 54,5 %, Jalostus 23,2 %.

Alueella työssäkäyvät (työpaikat) toimialoittain (TOL 2008 kirjaintaso)

Lähde: tilastokeskus

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Toholampi A Maatalous, metsätalous ja kalatalous (01-03) (Taso 1)	271	279	255	234	224	214	215	209	202
B Kaivostoiminta ja louhinta (05-09) (Taso 1)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C Teollisuus (10-33) (Taso 1)	180	165	178	175	183	175	157	162	160
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta (35) (Taso 1)	3	4	3	4	4	3	3	3	4
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön p...	16	22	21	16	16	21	17	19	20
F Rakentaminen (41-43) (Taso 1)	43	55	44	47	49	57	52	50	50
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien k...	82	71	72	65	63	55	53	58	61
H Kuljetus ja varastointi (49-53) (Taso 1)	107	99	102	96	105	82	115	102	95
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta (55-56) (Taso 1)	34	33	28	30	36	39	33	32	35
J Informaatio ja viestintä (58-63) (Taso 1)	1	2	2	3	3	3	3	2	2
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta (64-66) (Taso 1)	19	16	16	13	14	11	10	13	10
L Kiinteistöalan toiminta (68) (Taso 1)	3	3	3	4	4	1	4	0	3
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (69-75) (Taso 1)	20	15	15	24	28	24	31	26	21
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta (77-82) (Taso 1)	54	32	39	39	32	35	46	49	45
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus (84) (	43	37	41	25	30	31	41	19	21
P Koulutus (85) (Taso 1)	69	69	64	73	69	70	66	66	70
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut (86-88) (Taso 1)	150	147	134	118	122	129	154	137	132
R Taiteet, viihde ja virkistys (90-93) (Taso 1)	3	8	3	5	3	1	2	6	5
S Muu palvelutoiminta (94-96) (Taso 1)	51	52	49	46	45	40	35	35	27
T Kotitalouksien toiminta työnantajina; kotitalouksien eriyttämätön toi	2	1	1	3	11	3	6	5	4
U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta (99) (Taso 1)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
X Tunteamaton (Taso 1)	21	15	14	20	14	21	15	17	14

Työpaikkaomavaraisuusaste											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Keski-Pohjanmaan maakunta	100,2	100,4	100,7	100,6	100,4	100,9	100,3	100,9	101,1	101,5	100,8
Kaustisen seutukunta	85,8	93,3	93,6	92,7	91,5	92,1	89,6	90,1	89,5	91,7	90,2
Halsua	77,0	91,1	94,0	98,3	95,6	93,8	93,1	91,7	93,4	86,8	85,9
Kaustinen	89,7	97,1	97,7	97,3	92,9	91,1	88,6	89,1	85,9	86,1	86,1
Lestijärvi	93,5	101,0	103,7	102,4	96,8	104,7	105,9	107,0	101,6	98,8	100,4
Perho	96,6	97,4	96,5	96,6	96,6	96,5	92,4	94,5	97,1	98,2	96,1
Toholampi	82,4	93,2	93,0	91,4	93,0	93,5	88,7	91,4	91,4	99,0	94,6
Veteli	77,4	84,0	83,8	80,7	82,0	86,0	84,9	83,1	84,0	88,8	87,4
Kokkolan seutukunta	104,6	102,6	102,8	102,9	102,9	103,4	103,3	103,8	104,1	104,1	103,5
Kannus	96,2	100,7	97,7	98,7	99,9	99,0	94,8	93,2	95,8	91,2	91,8
Kokkola	105,6	102,8	103,4	103,4	103,3	103,9	104,3	105,0	105,0	105,5	104,8

*Viimeisimmät saatavilla olevat tilastotiedot.

TYÖTTÖMYYSASTE

Toholammin kunnan työttömyysaste vuonna 2023 oli keskimäärin 6,6 %, korkeimmillaan työttömyysaste oli joulukuussa ollen 7,6 %Työttömiä oli kuukausittain keskimäärin 76 henkeä.

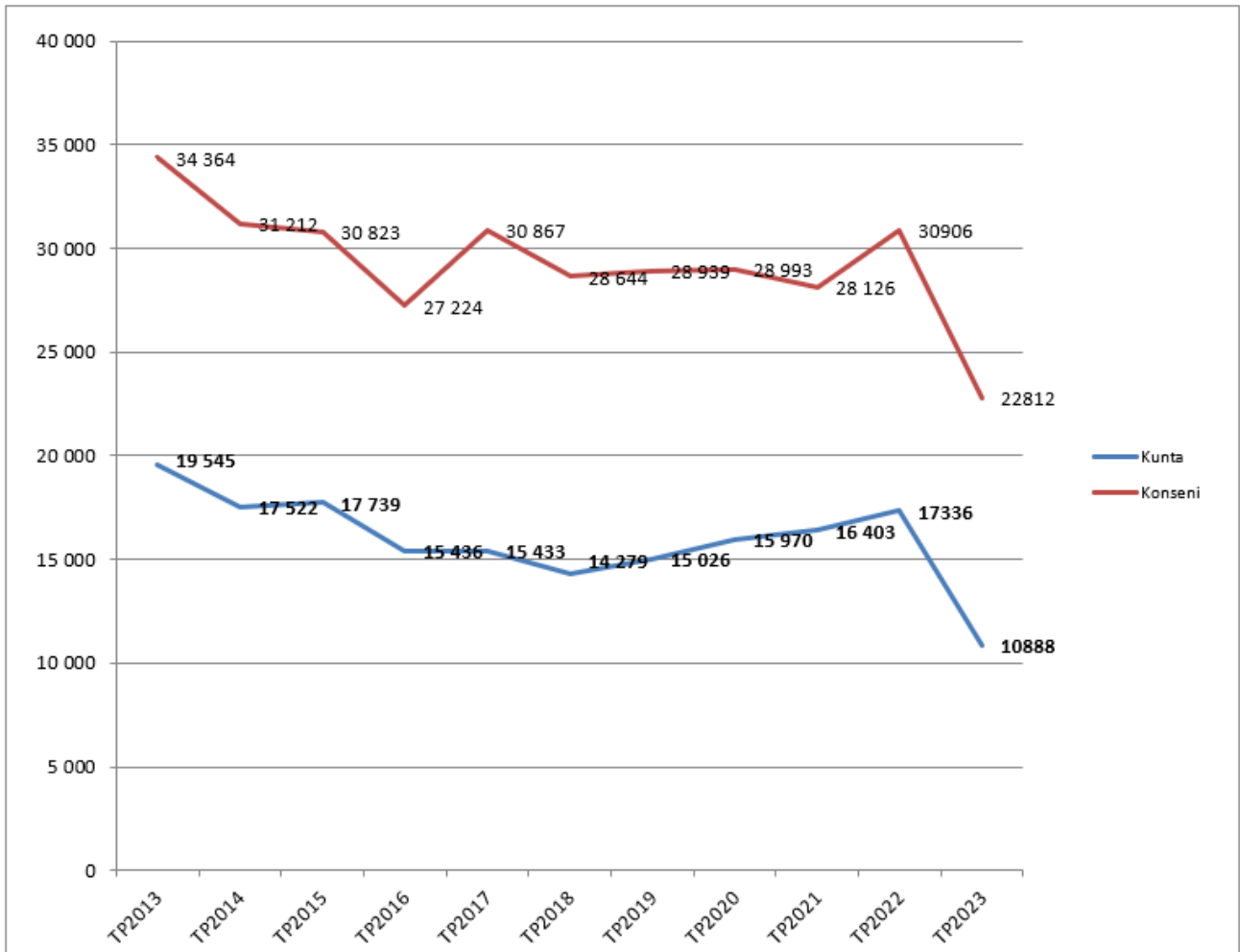
VEROTUS

Tuloveroprosentti 9,11 %

Kiinteistöveroprosentit 2023

- yleinen veroprosentti	1,00 %
- vakituiset asuinrakennukset	0,65 %
- muiden asuinrakennusten veroprosentti	1,10 %
- rakentamattomien rakennuspaikkojen veroprosentti	2,90 %
- yleishyödyllisen yhdistyksen kiinteistöveroprosentti	0,00 %
- voimalaitosten veroprosentti	3,10 %

LAINAMÄÄRÄ 1000 €

Toholammin kunnan lainakanta oli vuoden 2023 lopussa n. 7 miljoonaa euroa pienempi kuin vuoden 2022 lopussa. Vuonna 2022 se oli 17,3 miljoonaa euroa. Vuonna 2023 lainoja oli kunnalla 3820 euroa / asukas ja suhteellinen velkaantuneisuus 47,6 %

Vuonna 2022 lainoja oli kunnalla 5976 € / asukas ja suhteellinen velkaantuneisuus 66,4 %.

Kuntakonsernin lainakanta on vuoden 2023 lopussa (22,8 milj. euroa) 8,1 milj. edellistä vuotta vähemmän.

Vuonna 2023 lainoja oli kuntakonsernilla 8 004 € / asukas ja suhteellinen velkaantuneisuus 78,1

Vuonna 2022 lainoja oli koko kuntakonsernilla 10 654 € / asukas ja suhteellinen velkaantuneisuus 76,1 %.

3.2.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Toholammin kunnan maksuvalmiuden rahoitus on hoidettu sekä lyhytaikaisilla kuntatodistuksilla että pitkäaikaisilla kiinteäkorkoisilla lainoilla. Kunnan kassan tilanne oli koko vuoden erinomainen ja käyttötalouteen ei lyhytaikaista lainoitusta tarvittu juurikaan vuoden 2023 aikana. Tähän on vaikuttanut mm.

sotepalvelujen siirtyminen hyvinvointialueella sekä lomituspalvelun laajentuminen. Lainojen korkotaso pysy korkeammalla tasolla ja nousi alkuvuoden, mutta nousu rauhoittui loppu vuotta kohden.

3.2.6 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Riskienhallinnan järjestäminen

Riskien hallintaa on kuvattu Konsernivalvontaohjeessa, Tietoturvapoliitikassa ja Turvallisuussuunnitelmassa. Kunnan riskien arviointia ja hallintaa suoritetaan johtoryhmän toimesta.

Kunnan vakuutukset on kilpailutettu vuonna 2017 Novum Oy:n vakuutusmeklarin toimesta. Vakuuttaminen on toteutettu riittävällä tavalla vahinkoriskien rajaamiseksi. Vakuutusten kilpailutusta valmisteltiin syksyn 2023 aikana ja kilpailutus toteutetaan 2024 vuoden aikana.

3.2.7. Ympäristövastuut

Hautakankaan kaatopaikan sulkemisen loppuraportointiin liittyvä maastokatselmus suoritettiin keväällä 2023 lumien sulettua.

3.3. Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä

Selonteon taustaa

Arvioinnin ja valvonnan suorittaminen

Selvityksen perusteena on Toholammin kunnan sisäisen valvonnan ohjeistus. Riskien hallintaa sekä muihin toiminnan ja toimintaympäristön muutoksiin liittyviä asioita on käsitelty Konsernivalvontaohjeessa, Tietoturvapoliitikassa ja Turvallisuussuunnitelmassa. Osavuosikatsaukset ja tilinpäätöskertomus kuvaavat osaltaan sisäisen valvonnan järjestämistä.

Arvioinnin ja valvonnan suorittaminen

Talousarvion ja -suunnitelman mukaisten taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista arvioidaan kuukausittain johtoryhmässä sekä raportoidaan hallitukselle. Raportoinnin yhteydessä selvitetään toimintaympäristön muutoksia, ja niiden vaikutuksia kunnan toimintaan. Sosiaali- ja terveystoimen siirtyminen alueelliseksi toiminnaksi ja lomatoimen toiminta-alueen laajentuminen ovat tuoneet muutoksia valvontaan.

Osastopäälliköt ovat raportoineet osavuosikatsauksessa toiminnan ja talouden kehityksestä ja oleellista poikkeamisista tavoitteeseen ja edellisen vuoden tilanteeseen nähden. Toiminnan tarkastelu on toteutettu kunnanjohtajan ja osastopäälliköiden välisillä tilannekatsauksilla ja vapaamuotoisilla kehittämisskeskusteluilla.

Sisäisen valvonnan ohje ja konserniohje on uusittu vastaamaan muuttunutta tilannetta.

Sisäisen tarkastuksen organisointi 2023

Sisäinen tarkastus on osittain ulkoistettu. Vuonna 2023 kunnan tilintarkastusyhteisönä jatkoi Oy SK-Reviisorit Ab (KV 27.6.2022 § 8). Tarkastuksessa todennetaan voimassa olevat sisäisen valvonnan ohjeet. Sisäisen valvonnan asianmukaisuutta valvotaan jatkuvasti muun tarkastuksen yhteydessä sekä erikseen valituilla painopistealueilla.

Työpaikkahäirinnän ohjeistus on voimassa myös kunnan tytäryhtiöissä.

Viranhaltijat ovat omalta osaltaan suorittaneet sisäisen valvonnan ohjeen mukaisesti tarkastusta ja valvontaa ja raportoineet siitä esimiehilleen.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Lautakuntien alaisten viranhaltijoiden päätökset tuotiin lautakunnille tiedoksi lautakuntien kokouksissa. Lautakuntien ja kunnanhallituksen alaisten viranhaltijoiden päätökset tuotiin kunnanhallitukselle tiedoksi kunnanhallituksen kokouksissa. Päätökset mainittiin esityslistalla ja päätösluettelot toimitettiin esityslistan mukana.

Päätösten valmistelussa pyrittiin erityiseen tarkkuuteen lakien ja säännösten noudattamisessa ja tarvittaessa jo valmisteluvaiheessa käytettiin lakimiesten ja tilintarkastajan asiantuntemusta. Hallintosääntö määrittelee aukottomasti päätösvallan ja sitä noudatettiin toiminnassa.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Omaisuuksien hankinnassa, luovutuksessa tai käyttöarvossa ei ole toteutunut menetyksiä eikä niissä ole jouduttu korvaus- tai muihin oikeudellisiin vastuisiin.

Kalustotilien pääkirjat toimivat kalustoluetteloina.

Sopimustoiminta

Voimassa olevilla sopimuksilla ei ole ollut kunnalle negatiivisia seurauksia. Sopimusten noudattaminen ja niiden vanhentumisajan seuraaminen kuuluu kunkin hallintokunnan vastuulliselle viranhaltijalle.

Sopimusten järjestelmällisestä seuraamisesta ja vastuuhenkilön nimeämisestä on syytä edelleen muistuttaa hallintokuntia. Dynasty 10-asianhallintajärjestelmän käyttöönoton jälkeen sopimukset on tallennettu järjestelmään, josta myös lähtee määritellylle vastuuhenkilölle muistutus sopimuksen päättymisen lähestyessä. Tämä auttaa sopimusten järjestelmällisessä seuraamisessa uusien ja päivitettyjen sopimusten osalta.

Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Sisäiseen tarkastukseen ei ole osoitettu erillisiä omia resursseja eikä palveluja hankita ulkopuolelta.

3.4 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

3.4.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelmalla ja siitä laskettavilla tunnusluvuilla. Tunnusluvut on laskettu kunnan **ulkoisesta** tuloslaskelmasta, josta kunnan **sisäiset erät on eliminoitu**.

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

Tuloslaskelmassa selvitetään tilikaudelle jaksotettujen tulojen riittävyys tilikaudelle jaksotettuihin menoihin, jotka laskelmassa on esitetty määrättyssä etuoikeusjärjestyksessä. Tulorahoituksen riittävyys arvioidaan toiminta-, käyttö- ja vuosikatteen sekä tilikauden tuloksen avulla. Tuloslaskelman toimintakate ilmoittaa, kuinka paljon toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Tuloslaskelmassa on mukana viemäriiikelaitos.

TULOSLASKELMA (sis. Viemäriiikelaitos) 1000 euroa

	01.01.-31.12.2023	01.01.-31.12.2022
Toimintatuotot	24 842,5	8 232,0
Toimintakulut	-34 219,5	-28 749,0
Toimintakate	-9 377,0	-20 517,0
Verotulot	5 637,3	10 276,3
Valtionosuudet	5 134,3	12 067,5
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	104,8	21,8
Muut rahoitustuotot	82,0	214,8
Korkokulut	-445,9	-176,1
Muut rahoituskulut	-21,2	-8,1
Vuosikate	1 114,4	1 879,2
Poistot ja arvonalentumiset	-1 270,5	-1 050,7
Tilikauden tulos	-156,2	828,5
Satunnaiset tuotot ja kulut	1 325,3	
Tilikauden ylijäämä(alijäämä)	1 169,2	828,5
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot/Toimintakulut,%	72,60 %	28,63 %
Vuosikate/Poistot,%	100,02 %	178,85 %
Vuosikate, euroa/asukas	391,01	647,78
Asukasmäärä	2850	2901

Toholammin kunnan toimintakate tilinpäätöksessä 2023 on -9 376 971,31 euroa. Toimintatuotot ja toimintakulut vuonna 2023 kasvoivat johtuen alueellisen lomituspalvelujen siirtymisestä Toholammin kunnan tuotettavaksi. Toimintakatteen vertailu vuoteen 2022 on mahdotonta, koska sote- ja pelastuspalvelujen siirtyminen myötä hyvinvointialueelle siirtyivät myös määrärahat ja kustannukset. Vuodet 2022 ja 2023 eivät tästä syystä ole vertailukelpoisia keskenään.

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Toimintakate on erilainen eri kunnissa ja siihen vaikuttavat mm. kunnan oman toiminnan määrä (lukio).

Tilikauden aikana tehtiin lisätalousarvio.

Toimintatuottoja kertyi 16 610 514,04 euroa enemmän kuin vuonna 2022 ja toimintakuluja 5 470 513,85 euroa enemmän kuin vuonna 2022. Henkilöstömenoja oli 13 006 437 euroa enemmän kuin vuonna 2022. Palvelujen ostoja oli 9 445 621 euroa vähempi kuin vuonna 2022.

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku, joka arvioi rahoituksen riittävyttä. Perusolettamus on, että terveessä taloudessa sen on katettava poistot. Vuoden 2023 vuosikate on positiivinen.

Toholammin kunnan vuosikate on 1 114 381,27 euroa, mikä on 391,01 euroa/asukas.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai liittää tilinpäätöksessä seuraavan vuoden tilinpäätöksessä edellisiltä vuosilta kertyneeseen yli- tai alijäämään.

Toholammin kunnan tilikauden tulos on ylijäämäinen 1 169 173,66 €. Ylijäämän suurin vaikuttava tekijä oli Viemäriiikelayoksen yhtiöittämisestä seurannut kertaluonteinen tulo kauppasummasta.

Toimintatuottojen %-osuus toimintakuluista on 72,60 %. Tunnusluku osoittaa kuinka paljon toiminnan kuluista saadaan katetuksi palvelusuoritteiden myynti- ja maksutuotoilla sekä muilla varsinaisen toiminnan tuotoilla. Jos tilannetta tarkastellaan toisin päin 27,40 % toiminnasta rahoitetaan verorahoituksella. **Vuosikate prosentteina poistoista** kuvaa tulorahoituksen riittävyttä. Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan tulorahoituksen olevan riittävä. Luku on **100,02 %**. **Vuosikate euroa/asukas** tunnusluvulla arvioidaan tulorahoituksen riittävyttä. Keskimääräistä kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei ole voitu asettaa, koska mm. kunnan koko, taajama-aste, tekniset verkostot ja toimintojen organisointi sekä kuntien erilaiset veroprosentit vaikuttavat vuosikatetavoitteen asettamiseen kunnassa. Toholammin kunnan vuosikate on **391,01 euroa/asukas**.

3.4.2 Toiminnan rahoitus

Toiminnan rahoitusta tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä saatavien tunnuslukujen avulla.

RAHOITUSLASKELMA (sis. Viemäri liikelaitos) 1000 euroa		
	2023	2022
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	1 114,4	1 879,2
Satunnaiset erät	1 325,3	
Tulorahoituksen korjauserät	0,0	26,2
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-667,6	-2 021,1
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,0	342,0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 032,6	
Toiminnan ja investointien rahavirta	3 804,8	226,3
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-2 978,0	
Antolainasaamisten vähennykset	433,0	8,0
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		5 500,0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-448,0	-4 567,0
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-6 000,0	
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	4 182,8	27,7
Rahoituksen rahavirta	-4 810,2	968,7
Rahavarojen muutos	-1 005,5	1 195,0
Kassavarat 31.12.	401,6	1 407,1
Kassavarat 1.1.	1 407,1	212,0
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, th€	5 274	1 870
Investointien tulorahoitus, %	166,9	111,9
Lainanhoitokate todellinen	0,23	0,43
Lainanhoitokate laskennallinen	0,86	0,88
Kassan riittävyys, pv	5,62	16
Asukasmäärä	2 850	2 901

Toiminnan ja investointien rahavirta ilmaisee kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen luku ilmaisee, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa.

Toiminnan ja investointien rahavirran 5 vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi. Kunnan tunnusluku on 5 274.

Investointien tulorahoitus-% kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta kertoo prosenttiosuuden, mikä on jäänyt

rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli käyttöomaisuuden myynnillä, lainalla tai toimintapääomalla. Toholammin kunnan investointien tulorahoitusprosentti on 166,90 %.

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tunnusluvun laskennassa on käytetty laskennallisia lyhennyksiä, jossa ei ole mukana kertalyhenteiset lainat sekä todellisia lyhennyksiä. Kunnan tunnusluku laskennallisilla lyhennyksillä on 0,86. Todellisilla lyhennyksillä lainanhoitokate on 0,23. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1–2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

Kassan riittävyys kuvaa kunnan maksuvalmiutta. Tunnusluku 5,62 ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan kassavaroilla.

Tuloslaskelmaan merkittyjen tulojen tulisi kattaa tuloslaskelmaan merkityt menot. Rahoitusnäkökulmasta arvioiden vuosikatetta suhteutetaan investointeihin ja lainanlyhennyksiin. Tulorahoituksen riittävydestä voidaan tehdä johtopäätöksiä, onko kunnan talous tasapainossa vai ei. Tilikauden vuosikate on positiivinen ja tulos positiivinen, mutta vuosikate ei riitä aivan kattamaan poistoja. Valtakunnallisen arviointitavan mukaan kohdistuu luokkuun 2.

1 Ylijäämäinen tai vahva talous Vuosikate riittää sekä korvausinvestointeihin että toteutettujen investointien rahoittamiseen otettujen lainojen takaisinmaksuun.	2. Tasapainossa oleva talous Vuosikate riittää suunnitelman mukaisten poistojen kattamiseen. Sumupoistojen tulisi vastata vuotuisia korvausinvestointeja.
3. Heikko talous Vuosikate on positiivinen, tilikauden tulos negatiivinen	4. Kriisitalous Vuosikate on negatiivinen.

3.5 Rahoitusasema ja sen muutokset

Kunnan taloudellista asemaa ja rahoituksen rakennetta kuvataan taseen ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Rahoitusasemassa tilikaudella tapahtuneet muutokset kuten sijoitukset, pääoman lisäykset ja palautukset käyvät ilmi rahoituslaskelmasta. Taseen tunnusluvut ovat parantuneet edellisestä vuodesta kaikilta osin. Lainamäärä on pienentynyt 6,4 miljoonaa euroa. Kassassa on rahaa miljoona euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Seuraavassa on Toholammin kunnan tase tuhansina euroina vuosilta 2022–2023 sekä taseen tunnusluvut. Tase sisältää viemäriiikelayoksen.

TASE 31.12.2023

VASTAAVAA	2023 1 000 €	2022 1 000 €	VASTATTAVAA	2023 1 000 €	2022 1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	9 093,4	9 335,3
Aineettomat oikeudet			Arvonkorotusrahasasto		
Muut pitkävaikutteiset men	0,0	2,4	Muut omat rahastot		
Ennakkomaksut			Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	4 166,7	3 338,2
Aineettomat hyödykkeet yht.	0,0	2,4	Tilikauden yli-/alijäämä	1 169,2	828,5
Aineelliset hyödykkeet				14 429,3	13 502,0
Maa- ja vesialueet	1 853,7	1 832,8	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Rakennukset	15 069,1	16 752,5	Valtion toimeksiannot		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 505,4	2 292,2	Lahjoitusrahastojen pääomat	37,9	13,7
Koneet ja kalusto	87,4	107,8	Toimeksiantojen pääomat yht.	37,9	13,7
Muut aineelliset hyödykkeet	15,4	15,4	VIERAS PÄÄOMA		
Ennakkomaksut ja kesken-			Pitkäaikainen		
eräiset hankinnat	145,8	1 622,0	Joukkovelkakirjalainat		
Aineelliset hyödykkeet yht.	19 676,7	22 622,7	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	9 438,9	9 888,0
Sijoitukset			Muut velat/Liittymismaksut ja muut vel	0,0	153,2
Osakkeet ja osuudet	6 172,0	6 125,4	Pitkäaikainen vieras pääoma yht.	9 438,9	10 041,2
Muut lainasaamiset	3 265,5	720,5	Lyhytaikainen		
Sijoitukset yht.	9 437,5	6 845,9	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 449,1	7 448,0
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			Saadut ennakot	132,5	186,0
Valtion toimeksiannot			Ostovelat	882,2	734,8
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet			Muut velat/Liittymismaksut ja muut vel	620,3	296,9
TOIMEKSIANTOJEN VARAT YHT.			Siirtovelat	4 570,9	1 592,7
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Lyhytaikainen vieras pääoma yht.	7 655,1	10 258,4
Saamiset			(vieras pääoma)	17 094,0	20 299,6
Lyhytaikaiset saamiset			VASTATTAVAA YHTEENSÄ	31 561,2	33 815,4
Myyntisaamiset	668,4	337,0			
Lainasaamiset	140,0	850,0			
Muut saamiset	1 202,8	1 709,8			
Siirtosaamiset	34,2	40,5			
Lyhytaikaiset saamiset yht.	2 045,4	2 937,3			
Rahat ja pankkisaamiset	401,6	1 407,1			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	31 561,2	33 815,4			

TASEEN TUNNUSLUVUT:

Omavaraisuusaste, %	45,9 %	40,1 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	47,6 %	65,8 %
Velat ja vastuut käyttötuloista, %	48,5 %	66,3 %
Kertynyt yli-/alijäämä 1000€	5336	4167
Kertynyt yli-/alijäämä €/asukas	1872	1436
Lainakanta 31.12. 1000€	10 888	17336
Lainat ja vastuut 31.12. 1000€	11 188	17657
Lainat ja vastuut €/asukas	3926	6086
Lainakanta 31.12. €/as	3 820	5976

Taseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntataloudessa 70 %:n omavaraisuutta.

50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta. Toholammin kunnan omavaraisuusaste on 45,9 %. Omavaraisuusaste parani edellisestä vuodesta 5,8 %.

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Toholammin kunnan käyttötuloista 47,6 % tarvittaisiin velkojen takaisinmaksuun. Tästä voi seurata kuinka hyvin kunta voi maksaa velkansa pelkästään tulorahoituksella. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Kunnan lainakanta on vähentynyt edelliseen vuoteen verrattuna 37,19 %. Vähennystä 2 156 euroa/asukas. Lainaa oli vuoden 2023 lopussa 3 820 euroa asukasta kohden.

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

3.6 Kokonaistulot ja –menot

KUNNAN KOKONAISTULOT JA MENOT v. 2023					
TULOT	euroa	%	MENOT	euroa	%
Toiminta			Toiminta		
Toimintatuotot	24 842 489,65	62,75	Toimintakulut	34 219 460,96	76,42
Verotulot	5 637 286,02	14,24	- Valmistus omaan käyttöön		
Valtionosuudet	5 134 259,00	12,97	Korkokulut	445 855,79	1,00
Korkotuotot	104 781,85	0,26	Muut rahoituskulut	21 159,37	0,05
Muut rahoitustuotot	82 040,87	0,21	Satunnaiset kulut		
Satunnaiset tuotot	1 325 334,09	3,35			
Tulorahoituksen korjauserät			Tulorahoituksen korjauserät		
- Pakollisen varauksen käyttö		0,00	- toteutumaton investointi menoks	0,00	0,00
- Käyttöomaisuuden myyntivoitto		0,00	- kuluerä investoinneissa	0,00	
Investoinnit			- käyttöomaisuuden myyntitappiot		0,00
Rahoitusosuudet investointeihin	0,00	0,00	Investoinnit		
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	2 032 645,91	5,13	Käyttöomaisuusinvestoinnit	667 595,32	1,49
Rahoitustoiminta			Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennykset	433 000,00	1,09	Antolainasaamisten lisäykset	2 978 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00	0,00	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	448 010,00	1,00
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0,00	0,00	Lyhytaikaisten lainojen vähennys	6 000 000,00	
Oman pääoman lisäykset	0,00	0,00	Oman pääoman vähennykset		
Kokonaistuotot yhteensä	39 591 837,39	100,00	Kokonaismenot yhteensä	44 780 081,44	79,95

3.7 Kuntakonsernin toiminta ja talous

3.7.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisällyvistä yhteisöistä

	Yhdistelty	Ei yhdistelty
Tytäryhteisöt		
Yhtiöt		
Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt	2	
KOY Toholammin Vuokratalot		
As. Oy Kerttulanrivi		
Muut yhtiöt	3	
Toholammin Energia Oy		
Toholammin kehitys Oy		
Toholammin Viemäri Oy		
Kuntayhtymät	3	
Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymä		
Keski-Pohjanmaan Liitto ky		
Korpelan Voima ky		
Osakkuusyhteisöt		1
As Oy Kultavieri		
KASE Kehitysyhtiö Oy	1	
	9	1

3.7.2 Konsernin toiminnan ohjaus

Toholammin kunnan konserniohje on hyväksytty kunnanvaltuustossa 17.12.2012. Konserniohje antaa konsernitason toimintaohjeet ja määrittelee konsernitason toimintaperiaatteet sekä täsmentää kunnan ja kunnanhallituksen asemaa konsernin johtajana.

Konserniohje sisältää konsernin johtamiseen, ohjaukseen ja seurantaan liittyviä asioita sekä määrittelee, minkälaista yhteistyötä konsernitason tasolla tehdään esimerkiksi rahoituksessa, sijoitustoiminnassa, riskien hallinnassa ja henkilöstöasioissa.

3.7.3 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konsernivalvontaa on suoritettu kunnan talouskatsausten yhteydessä.

3.7.4 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut

KONSERNITULOSLASKELMA (1000 €)	2023	2022
Toimintatuotot	33 784	32 993
Toimintakulut	-41 226	-53 977
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta		
Toimintakate	-7 442	-20 984
Verotulot	5 601	10 236
Valtionosuudet	5 134	13 457
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	119	10
Muut rahoitustuotot	104	308
Korkokulut	-769	-227
Muut rahoituskulut	-21	-67
Vuosikate	2 725	2 733
Poistot ja arvonalentumiset		
Sumupoistot	-2 487	-2 775
Arvonalentumiset	-156	
Satunnaiset erät	0	-23
Tilikauden tulos	81	-65
Tilinpäätössirrot	-14	6
Tilikauden verot	0	0
Laskennalliset verot	0	0
Vähemmistöosuudet	-4	0
Tilikauden ylijäämä	62	-59
Oman pääoman muutos rahoituslaskelma		-209
Tulorahoituksen korjauserä		-76
 TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	81,67	61,12
Vuosikate/Poistot, %	109,59	98,49
Vuosikate, euro/asukas	956,44	942,07
Asukasmäärä	2850	2901

Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

KONSERNIRAHOITUSLASKELMA (1000 €)	2023	2022
Toiminnan rahavirta		
Tulorahoitus		
Vuosikate	2 725	2 732
Satunnaiset erät	0	-23
Tulorahoituksen korjauserät	-31	-75
	2 694	2 634
Investointien rahavirta		
Käyttöomaisuusinvestoinnit	2 044	-4 030
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	356
Pysyvien vastaavien hyödykkeinen luovutustulo	-576	56
Investointien rahavirta	-1 467	-3 618
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 227	-984
Rahoituksen rahavirta		
Antolainaustoiminnan muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset		71
Antolainasaamisten vähennykset	-795	71
	795	
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	-447	6 175
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	1 317	-8 800
Lyhytaikaisten lainojen muutos	1 418	2 003
	-2 287	-622
Oman pääoman muutokset		-209
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomienmuutokse	23	-461
Vaihto-omaisuuden muutos	-187	-62
Saamisten muutos	2 002	285
Korottomien velkojen muutos	-1 959	2 886
	-121	2 648
Rahoituksen nettorahavirta	-1 613	1 888
Rahavarojen muutos	-386	904
Rahavarojen muutos		
Kassavarat 31.12.	3 925 167	5 498 280
Kassavarat 1.1.	5 498 280	4 464 995
	-386	904
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Toiminnan ja investointien rahavirran		
kertymä 5 vuodelta, 1000 €	895	1 683
Investointien tulorahoitus, %	133	74
Lainanhoitokate	2	0
Kassan riittävyys, pv	30	30

Konsernitase ja sen tunnusluvut

KONSERNITASE 31.12.2023 (1000 €)

VASTAAVAA	2023	2022	VASTATTAVAA	2023	2022
PYSYVÄT VASTAAVAT	45 547	50 395	OMA PÄÄOMA	18 562	18 792
Aineettomat hyödykkeet	448	621	Peruspääoma	9093	9 335
Aineelliset hyödykkeet	39 664	44 659	Muut omat rahastot	3015	3 004
Maa- ja vesialueet	3 761	2 591	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	6391	6 512
Rakennukset	23 709	28 012	Tilikauden yli-/alijäämä	63	-59
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 564	7 620	VÄHEMMISTÖOSUUDET	94	89
Koneet ja kalusto	3 051	4 067	PAKOLLISET VARAUKSET	0	131
Muut aineelliset hyödykkeet	391	433	Muut pakolliset varaukset	0	131
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	188	1 936	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	208	260
Sijoitukset	5 435	5 115	Valtion toimeksiannot	154	133
Osakkeet ja osuudet	5 068	4 375	Lahjoitusrahastojen pääomat	38	14
Muut lainasaamiset	367	733	Muut toimeksiantojen pääomat	16	113
Muut saamiset	0	7	VIERAS PÄÄOMA	35 000	43 389
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	169	148	Pitkäaikainen	24 302	23 112
Valtion toimeksiannot			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	19781	18 529
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet		0	Lainat julkisyhteisöiltä	279	308
Muut toimeksiantojen varat	169	148	Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	4241	4 275
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 147	12 118	Siirtovelat		
Vaihto-omaisuus	601	550	Laskennalliset verovelat	10 698	20 277
Aineet ja tarvikkeet	235	369	Lyhytaikainen	2590	11 804
Keskeneräiset tuotteet	277	77	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	161	152
Valmiit tuotteet	59	59	Lainat julkisyhteisöiltä	254	258
Muu vaihto-omaisuus	25	35	Saadut ennakot	1560	3 224
Ennakkomaksut	5	10	Ostovelat	1266	1 181
Saamiset			Muut velat	4866	3 658
Pitkäaikaiset saamiset	4	4	Siirtovelat		
Myyntisaamiset	4	4	Laskennalliset verovelat		
Muut saamiset			VASTATTAVAA YHTEENSÄ	53 864	62 661
Lyhytaikaiset saamiset	3 617	5 884			
Myyntisaamiset	2 187	3 285	TASEEN TUNNUSLUVUT:		
Lainasaamiset	0	0	Omavaraisuusaste, %	35	30
Muut saamiset	1 318	2 308	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	78	76
Laskennalliset verosaamiset			Velat ja vastuut käyttötuloista	78	76
Siirtosaamiset	112	291	Kertynyt yli-/alijäämä. 1000€	6 454	6 452
Rahoitusarvopaperit			Kertynyt yli-/alijäämä €/asukas	2 265	2 224
Sijoitukset rahamarkkina- instrumentteihin			Lainakanta 31.12. 1000€	22 812	30 906
Muut arvopaperit	0,00	182	Lainakanta 31.12. €/as	8 004	10 654
Rahat ja pankkisaamiset	3 925,00	5 498	Lainat ja vuokravastuut, 31.12. 1000€	23 276	31 842
VASTAAVAA YHTEENSÄ	53 864	62 661	Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	8	10 976
			Lainasaamiset, 1000€	367	733
			Asukasmäärä	2 850	2901

Konsernin henkilöstömäärä on seuraava:

Toholammin Energia Oy

Toimitusjohtaja ja kaksi vakituista työntekijää. Lisäksi osa-aikainen siivoaja. Päivystykset on hoidettu osittain ostopalveluna.

Kiinteistöosakeyhtiö Toholammin Vuokratilat

Isännöintipalvelu ja hallinnointi ostetaan ostopalveluna kunnalta, n. 0,5 henkilötyövuosi. Talonmiespalvelut ostopalveluna.

Toholammin Kehitys Oy

Ei työntekijöitä tilikaudella.

3.8 Keskeiset liitetiedot

3.9. Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

3.9.1 Asiaa koskeva sääntely

Kunnanhallituksen on tehtävä toimintakertomuksessa esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on tehtävä selkoa talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella ja taloussuunnitelmakaudella (KuntaL 69 §).

3.9.2 Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tuloksella tarkoitetaan tuloslaskelman tulosta ennen varaus- ja rahastosiirtoja.

	Kunta	Liikelaitos	Yhteensä
Tilikauden tulos ennen varaus- ja rahastosiirtoja	123 422,88	1 045 750,78	1 169 173,66
Lisätään poistoeron vähennys			
Tilikauden tulos	123 422,88	1 045 750,78	1 169 173,66
Edellisten tilikausien ylijäämä taseessa	5 947 006,09	-1 780 288,20	4 166 717,89
Tilikauden yli-/alijäämä	123 422,88	1 045 750,78	1 169 173,66
Ylijäämä yhteensä 31.12.2023	6 070 428,97	-734 537,42	5 335 891,55

3.9.3 Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Kunnassa ei ole laadittu kuntalain edellyttämää talouden tasapainottamisohjelmaa, koska kunnan tase on ylijäämäinen.

4 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

4.1 Seuranta koskeva sääntely

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota (KuntaL65.5 §). Toteutumisvertailussa seurattavia asioita ovat toiminnallisten tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen.

4.2 Tavoitteiden toteutuminen

Kuntalain 68 §:n mukaan kunnan tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelmatalousarvio jakaantuu käyttötalousosaan, tuloslaskelmaosaan sekä investointi- ja rahoitusosaan (KuntaL 65.4 §). Samaa rakennetta noudatetaan toimintakertomukseen otettavassa talousarvion toteutumisvertailussa. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä määrärahojen ja tuloarvioiden sitovuustasoksi tilikaudelle vahvistettiin **osasto netto** sis. erät mukaan lukien. Toteutumisvertailussa sitovat luvut ovat harmaalla taustalla

Hyväksyttäessä talousarviota on valtuusto määritellyt toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet osastojen ja vastuuhenkilöiden sitovasti noudatettavaksi. Talousarvion vastuuhenkilöt on Toholammin kunnassa määritely.

4.3 Määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen

4.3.1 Käyttötalouden toteutuminen

HALLINTO-OSASTO

Vastuuhenkilö   **Hallintojohtaja**

Toiminta-ajatus:

Hallinto-osasto vastaa kunnanhallituksen asioiden valmistelusta ja täytäntöönpanosta sekä koko konsernin palvelutoiminnan toimivuudesta. Hallinto-osasto edustaa Toholammin kuntaa työnantajana sekä kehittää ja koordinoi kunnan työnantajapolitiikkaa ja henkilöstöstrategiaa.

Henkilöstöpalvelujen vastuualueen tehtävänä on johtaa ja kehittää henkilöstöhallintoa ja -palveluja. Henkilöstöpalvelut hoitavat omalta osaltaan lainsäädännön työnantajalle asettamia velvoitteita sekä toimii näissä kunnan asiantuntijatahona. Henkilöstöpalvelut edistävät henkilöstön työhyvinvointia koordinoimalla koko kuntaa koskevia johtamisen, henkilöstön ja työyhteisötaitojen kehittämisen palveluita, henkilöstöetuuksia ja työterveyshuollon palveluita.

Taloushallintopalveluiden tehtävänä on johtaa ja valvoa kunnan ja tytäryhtiöiden taloushallintoa, suunnitella ja ohjata kunnan taloutta, huolehtia talousarvion, taloussuunnitelman ja tilinpäätöksen valmistelusta ja laadinnasta. Talouspalvelut huolehtivat kunnan maksuvalmiudesta, rahoituksesta ja konserni-rahoituksesta ja viranomaisraportoinnista sekä huolehtii tietohallinto- ja tietoliikennepalveluiden tuottamisesta.

Henkilöstön hyvinvointi on strateginen menestystekijä, henkilöstön hyvinvointi heijastuu organisaation menestymiseen ja tuloksellisuuteen. Hyvinvoinnin edistäminen vaatii ennen kaikkea johdon, esihenkilöiden ja työntekijöiden yhteistyötä. Työntekijän vastuulla on se, että työntekijöillä on terveellinen ja turvallinen työympäristö. Myös työntekijä on vastuussa oman itsensä kehittämisestä sekä työyhteisön toimivuudesta ja työilmapiiristä.

Kunta on jatkanut päämäärätietoisesti työtä työhyvinvoinnin parantamiseksi sekä työtapaturmien ehkäisemiseksi. Henkilöstöä on kannustettu terveelliseen ja liikunnalliseen elämäntapaan erilaisilla toiminnoilla. Omaehtoista liikkumista on tuettu liikuntalisällä, jota on saanut kerätä omilla

liikuntamerkinnoilla enimmillään 15 € viikossa. Tämän lisäksi henkilöstön työhyvinvointia on tuettu e-Passi-palvelun avulla 120 €/vuodessa/henkilö.

Psykososiaalisen kuormituksen vähentämisen keinoja on kehitetty yhdessä työterveyshuollon kanssa. Esihenkilöiden jaksamiseen panostettiin muun muassa tarjoamalla työpsykologin luentoja esihenkilöille. Työterveyshuollossa painopistettä pyrittiin siirtämään sairaanhoidosta ennaltaehkäisevään suuntaan. Vuoden 2023 alussa työterveyshuollon osalta tärkeimpänä tavoitteena oli ison henkilöstömassan haltuunotto. Lomituspalvelujen siirtyessä Toholammin kunnan toiminnaksi kunnan henkilöstömäärä tuplaantui. Työterveyspalvelujen päätoteuttajana ja sopimuksen päävastuullisena toimijana jatkoi Työplus Oy, mutta Pohjois-Pohjanmaan eteläosien kuntien alueella työterveydenpalveluita tuottaa alihankintana sekä Suomen Terveystalo että Mehiläinen.

Kunnan ulkoisen ja sisäisen viestinnän kehittämistä jatkettiin vuoden 2023 aikana. Verkkoviestintä ja somekanavilla tapahtuva viestintä oli aktiivista. Sisäisen viestinnän kanavavana intraa-kehitettiin ja sen käyttöä aktivoitiin henkilöstön osalta. Intra toimii kunnan pääasiallisena sisäisen viestinnän kanavana ja kaikki henkilöstöä koskeva viestintä julkaistaan ensi sijassa intrassa. Intra toimii myös tietovarastona, johon kootaan henkilöstöä koskevat ohjeistukset ja lomakkeet. Intran tietosisältöjen täydentäminen ja kehittäminen on jatkuva prosessi.

Digitalisaatio muuttaa työn sisältöä ja työn tekemisen työtapoja. Myös osaamistarpeet muuttuvat, asiantuntijuus ja tiedolla johtaminen korostuvat. Johtaminen uudistuu sekä varsinkin etäjohtaminen ja työkykyjohtaminen tuovat esihenkilöiden johtamistyöhön uusia ulottuvuuksia, mahdollisuuksia ja haasteita. Etätyö on tullut jäädäkseen osaksi työntekemisen tapoja ja sen integroiminen työyhteisöön toimivaksi kokonaisuudeksi on kehittynyt vuoden 2023 aikana.

Tiedonhallintalain asettamien velvoitteiden täytäntöönpano olivat toiminnan painopisteenä myös vuoden 2023 toiminnassa. Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin sekä tiedonohjaussuunnitelma asianhallintajärjestelmään että tiedonhallintamalli kunnanhallituksessa. Molemmat ovat eläviä ja kehittyviä dokumentteja, joita tulee täydentää ajan myötä.

Toiminnan kehittämisen painopisteenä vuodelle 2023 oli jatkaa päämäärätietoisesti työtä työhyvinvoinnin parantamiseksi sekä työtapaturmien ehkäisemiseksi. Henkilöstöä kannustettiin terveelliseen ja liikunnalliseen elämäntapaan erilaisilla toimenpiteillä, muun muassa e-Passi-sovelluksen avulla.

Työterveyshuollon kanssa tehtiin aktiivisesti yhteistyötä, jotta työkyvyttömyyden ja ennenaikaisen eläköitymisen kustannuksia saataisiin alennettua. Painopistettä on siirretty sairaanhoidosta ennaltaehkäisevään suuntaan. Työhyvinvointikysely toteutettiin syksyllä 2022 kunnan työntekijöille. Tulosten läpikäynti siirtyi vuoden 2023 puolelle. Kyselyn tulosten perusteella kohdennetaan toimenpiteitä edesauttamaan henkilöstön työhyvinvointia.

Työllisyyspalvelut

Työllisyyspalvelujen painopisteenä vuosille 2021–2023 oli työllisyyden kuntakokeilu, jossa Kaustisen seutukunta kuntien yhteisenä toimielimenä vastasi kokeilun toteuttamisesta ja resurssoinnista kuntien kanssa. Kokeilun kohderyhmään kuuluva työttömät työnhakijat, työllistettyinä olevat ja työllistymistä edistävissä palveluissa olevat, joilla ei ollut oikeutta ansiopäivärahaan sekä kaikki alle 30-vuotiaat ja maahanmuuttajat sekä vieraskieliset.

Elinkeinojen kehittäminen

Hallinto-osaston budjettiin sisältyy elinkeinojen kehittämisen määrärahoja. Elinkeinojen kehittämisestä ja yhteiskuntasuhteista vastaa kunnanjohtaja sekä osaltaan myös Toholammin kehitys Oy (joka toimii omana itsenäisenä toimijana omalla budjetillaan). Kunta ostaa yritysneuvonnan Kaustisen seutukunnalta. Vastuuhenkilö kunnanjohtaja.

Härkänevalla otettiin käyttöön henkilöautojen kaasutankkausasema. Tämä on käytännössä toteutettu hanke, joka toteuttaa osaltaan Biolaakso – tulevaisuus Toholammilla kunta -strategiaa. Strategia on

käytössä ja se huomioidaan päätösten valmistelussa. Elinkeino-ohjelman on myös käytössä Toholammin kunnan yritysten ja Kaustisen seutukunnan hankkeissa. Kunnassa on yrityksiä, joiden liiketoiminta keskittyy kaasuun, aurinkovoimaan ja tuulivoimaan. Sivutuotteena syntyvä lämpöenergia on myös mahdollista hyödyntää tuotteiden valmistuksessa. Selvityksessä on myös tuulivoimalla tuotetun energian tasausenergiatuotantoa. Alkutuotannon lannoitteiden uudet ratkaisuvaihtoehdot ovat valmistelussa ja kolmen vuoden koetoiminta erilaisten raaka-aineiden hyödyntämiseksi on käynnistetty yritysten toimesta. Toholammille uusia kaavoitushankkeita tuulivoiman, vetyvoiman ja aurinkovoiman rakentamiseksi on vireillä useiden eri yritysten toimesta.

Elokuussa toteutettiin kyläkierrros, joka toteutui 18.8. Viitojan koululla, 17.8. Artesaaniopistolla, 24.8.Kleemolan koululla ja 31.8. Sykäräisen koululla. Kyläkierroksen keskusteluissa otettiin kantaa Toholammin kunnan strategian toteutumiseen valtuustokauden puolella välissä ja osallistuvaan budjetointiin kirjattiin ryhmätöiden tuottamia kehitystoimia. Kyläkierroksen tuloksia käsiteltiin 9.10.2023 valtuuston iltakoulussa, josta ne tulivat valmistelun kautta kunnanhallituksen käsittelystä kunnanvaltuuston päätettäväksi.

Nuorisotilat otettiin käyttöön valvotusti lokakuun aikana. Artesaaniopiston jatkokäyttöä on tarkasteltava laajemmin ja esimerkiksi pajarakennusta käytetään jo nyt paikallisen yrityksen toimesta tuulivoimaloilla työskentelevän henkilöstön GWO-koulutuksiin.

Lomituspalveluiden uudelleen järjestäminen ja palveluiden tuottaminen 1.1.2023 aikaisempaa laajemmalle alueelle on käynnissä. Tämä haastaa kuntamme resurssit aivan uudella tavalla.

TAVOITTEET 2023

Tavoite	Mittari	Toimenpiteet	Toteutunut 31.12.2023
Henkilöstön työn ja osaamisen kehittäminen	Toteutuneiden koulutuspäivien seuranta. Esihenkilötaidot ja henkilöstöjohtaminen kehitty (liittyy myös työhyvinvoinnin kehittämiseen).	Koulutussuunnitelman päivittäminen ja -suunnitelman toteuttaminen. Koulutuksiin osallistaminen, verkkokoulutusten lisääminen, käytössä FCG:n koulutuspaletti. Koulutukset ja valmennukset esihenkilöille ja johtajille.	FCG:n koulutukset olleet käytössä vuonna 2023. Koulutuksiin osallistuminen mahdollistettu ja kannustettu. KT:n järjestämiin koulutuksiin kannustettu osallistumaan. Esihenkilö- ja päättäjien digipolut käytössä. Käyttäjien aktiivisuus ollut matalaa toistaiseksi. Yhdessä palveluntuottajan (FCG) kanssa muistutettu palvelusta säännöllisesti. Osallistumisaktiivisuutta seurataan säännöllisesti.
Työhyvinvoinnin kehittäminen	Sairauspoissaolojen määrä vähentyy	Työterveyshuollon kanssa tehtävän yhteistyön tiivistäminen ja kehittäminen.	Yhteistyöpalavereita pidetty säännöllisesti keväällä ja alkusyksystä.

	<p>edelliseen vuoteen verrattuna.</p> <p>Kehityskeskustelut käyty 100 %:sti.</p> <p>Työterveyshuollon menojen seuranta.</p> <p>Henkilöstön kohtelu yhdenvertaista, tasa-puolista ja oikeudenmukaista.</p>	<p>Kehityskeskusteluista saadun palautteen hyödyntäminen/jatkotoimenpiteet.</p> <p>Työhyvinvointikyselyn toteuttaminen.</p>	<p>Yhteistyössä työterveyshuollon kanssa on järjestetty luentoja esihenkilöille työssäjaksamisen tueksi. Luentosarjan kolmas osa pidettiin marraskuussa.</p> <p>Kehityskeskustelut on toteutettu 100 %: sti.</p> <p>Työhyvinvointikysely toteutettiin syksyllä 2022 ja kyselyn tulokset on läpikäyty henkilöstön kanssa tammikuussa 2023.</p>
Tasapainoinen kuntatalous	<p>Taseessa ei ole alijäämää.</p> <p>Velkamäärä euroa/asukas</p>	<p>Talouden analyysien laadinta säännöllisesti johtoryhmälle.</p> <p>On varauduttava mahdollisiin sopeuttamistoimenpiteisiin taloustilanteen muuttuessa.</p>	<p>Taloussuunnittelija rekrytointi oli onnistunut.</p> <p>Osavuositarkastukset raportoitu toimielimille.</p> <p>Talouden raportointia kehitetty ajantasaisemmaksi.</p> <p>Valtiokonttorin talousraportointia kehitetty yhdessä palveluntuottajan kanssa.</p> <p>Kassatilanne ollut hyvä koko vuoden.</p>
Ulkoistetut palvelut palkka- ja taloushallinto	<p>Toiminnan sujuvuus Kuntien Hetapalvelut Oy:n kanssa.</p> <p>Tietojärjestelmien toimivuus.</p>	<p>Prosessikuvauksien laatiminen.</p> <p>Kunnan omien prosessien järkevytyttäminen.</p>	<p>Kuntien Hetapalvelut Oy:n kanssa on aloitettu palvelujen uudelleen käyttöönottoprojekti, jonka tavoitteena on saada palveluntuotanto sujumaan vaivattomasti.</p> <p>Talouden osalta lanseerattu viikoittaiset yhteistyöpalaverit taloustiimin kanssa. Lisäksi talouden ohjausryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa,</p>

			johon kuuluu lisäksi kunnanjohtaja ja hallintojohtaja.
Työttömyysaste	Pitkäaikais-työttömien määrä ja osuus, työmarkkinatuen kuntaosuus.	Kunnan työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön keinot, verkostoyhteistyö ja kuntakokeilun keinot.	Työpaja toiminta on jatkunut aktiivisena. Työpajatoiminta siirtyi kesäkuun alussa torin laidalta Artesaaniopiston tiloihin. Avajaiset pidetään syksyllä 2023 uusissa tiloissa. Työpajatoimintaa kehitettiin aktiivisesti vuoden 2023 aikana.
Kunnan digitalisaatioasteen parantaminen	Palvelujen saavutettavuuden ja sujuvuuden parantaminen digitalisaation avulla. Henkilöstön digitaalitojen kehittäminen.	Kunnantalon tilanvarausjärjestelmän hankinta vuodelle 2023. Intran sisältöjen kehittäminen. Dynasty 10 käyttöönoton tuomat uudistukset ja mahdollisuudet	Tilanvarausjärjestelmä käyttö on vakiintunut. Intran sisältöjen kehittäminen jatkuu. Dynasty 10 on tullut versio päivitys 10.3. Lisäksi sähköinen allekirjoitusmoduuli otettiin käyttöön syyskuussa 2023. Uusi kokoushallinta-moduuli otettiin käyttöön elokuussa 2023.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

	TA2023	Muutos	TA + muutos	TOT2023	Poikkeama
HALLINTO-OSASTO					
MYYNTITUOTOT	757 534	0	757 534	746 572,05	-10 961,95
TUET JA AVUSTUKSET	52 000	0	52 000	133 836,78	81 836,78
MUUT TOIMINTATUOTOT	0	20 000	20 000	39 756,43	19 756,43
Tulot yht.	809 534	20 000	829 534	920 165,26	90 631,26
			0		0,00
PALKAT JA PALKKIOT	-522 300	0	-522 300	-588 984,79	-66 684,79
HENKILÖSIVUKULUT	-171 464	0	-171 464	-123 492,67	47 971,33
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	0		0	0,00	0,00
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-845 021	-129 000	-974 021	-1 186 721,79	-212 700,79
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-23 870	0	-23 870	-33 593,40	-9 723,40
AVUSTUKSET YHTEISÖILLE	-158 000	0	-158 000	-146 282,01	11 717,99
VUOKRAT	-123 163	0	-123 163	-100 767,16	22 395,84
MUUT TOIMINTAKULUT	-1 200	0	-1 200	-2 672,38	-1 472,38
Menot yht.	-1 845 018	-129 000	-1 974 018	-2 182 514,20	-208 496,20
Netto ennen poistoja	-1 035 484	-109 000	-1 144 484	-1 262 348,94	-117 865,07
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	0	0	0	0,00	0,00
Poistot yht.	0	0	0	0,00	0,00
Netto	-1 035 484	-109 000	-1 144 484	-1 262 348,94	-117 865,07

LOMATOIMEN OSASTO

Vastuuhenkilö lomituspalvelujohtaja

Toimielin: kunnanhallitus

Vastuuhenkilö: lomituspalvelujohtaja

Toiminta-ajatus: Lomituspalvelujen tarkoituksena on turvata paikallisyksikön alueella olevien maatalousyrittäjien toiminta vuosilomien ja sijaisapujen aikana sekä turkistilojen toiminta yrittäjien vuosilomien ja lisävapaiden aikana.

Tavoitteet 2023

Tavoite	Mittari	Toimenpiteet	Toteutunut 31.12.2023
Yhtenäiset toimintatavat	Lomituspalvelujen järjestämiseen liittyvien prosessien yhtenäistäminen ja kehittäminen	Prosessien kuvaaminen, ongelmakohtien tunnistaminen ja kehittäminen Henkilöstön koulutus	Toteutunut osittain. Henkilöstölle järjestetty koulutusta. Aloitettu prosessien kehittäminen Lean-menetelmällä.
Asiakkaat tekevät hakemukset ja lomituspöytäkirjat Lomitusnetissä	Vuosilomahakemuksista 85 % tulee Lomitusnetin kautta	Asiakkaiden opastus Lomitusnetin käyttöön	Sähköisten hakemusten määrä on lisääntynyt. Vuosilomahakemuksista tuli sähköisesti 92 %.
Digitaalisuuden lisääminen	Sähköisten järjestelmien käytön lisääminen Henkilöstön digitaatio-kehittyminen	Uusien järjestelmien käyttöönotto Koulutus ja käytön opastus	Toteutunut osittain. Koulutusta ja opastusta lisättävä edelleen.
Työturvallisuuden parantaminen	Tilojen työolosuhdekartoitukset tehtynä vähintään kolmen vuoden välein Tapaturmien määrä	Tilakäyntien lisääminen WPro-työturvallisuusjärjestelmän ja Mobiili-järjestelmän käyttöönotto koko paikallisyksikön alueella	Eteläisen tiimin alueella työolosuhdekartoitusten tekeminen aikataulussa. Pohjoisen tiimin alueella rästejä jo edellisiltä vuosilta. WPro ja Mobiili-järjestelmä otettu käyttöön ja henkilöstölle järjestetty koulutusta. Työsuojeluasiantuntijan toimi täytetty. Lomitustyönohjaaja ja työsuojeluasiantuntija osallistuneet työsuojelukoulutukseen. Tapaturmia 57 kpl.

Toholammin kunta hallinnoi 1.1.2023 maatalousyrittäjien ja turkisyrittäjien lomituspalvelujen järjestämistä 23 kunnan alueella Keski-Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaan eteläosissa. Toholammin paikallisyksikön alueeseen liitettiin Kaustisen, Kalajoen, Nivalan, Reisjärven ja Haapaveden paikallisyksiköiden alueet. Toholammin paikallisyksikön etuna on, että toimitaan maantieteellisesti kohtuullisen pienellä alueella, jossa on maantieteelliseen kokoon nähden paljon karjatalousyrittäjiä. Paikallisyksikkö onkin lomituspäivien määrällä mitattuna Suomen suurin. Alue jakautuu hallinnollisesti pohjoiseen ja eteläiseen tiimiin, joita johtavat lomituspäivien päälliköt. Paikallisyksikön hallinnollinen keskus on Toholampi, jonka lisäksi on sivutoimipisteet Kalajoella ja Nivalassa.

Alueella on 1025 lomituspäivien piirissä olevaa maataloista ja 1771 lomaan oikeutettua yrittäjää, joista vain 86 oli valinnut itse järjestetyn lomituksen. Turkisyrittäjien lomituspäivien määrä haki 51 turkistarhaa ja 61 turkisyrittäjää, joista suurin osa oli itse järjestetyssä lomituksessa. Lintuinfluenssan seurauksena toiminnassa olevien tarhojen määrä väheni vuoden aikana.

Vakituisia ja pitempiaikaisia maatalouslomittajia oli 320 ja hallinnossa työskenteli 24 henkilöä. Henkilöstöä rekrytoitiin vuoden aikana sekä hallintoon että maatalouslomittamiseen. Syksyllä palkattiin viisi maatalouslomittajaa vakituiseen työsuhteeseen ja vuodenvaihteessa laitettiin hakuun vielä kymmenen vakituista maatalouslomittajan paikkaa. Ostopalvelulomittajien kilpailutettiin vuoden 2022 – 2023 vaihteessa ja keväällä tehtiin vielä täydennyshankinta, jonka jälkeen ostopalvelusopimukset on 25:n palveluntuottajan kanssa. Hallinnon resurssia päätettiin vahvistaa määräaikaisella työsuojeluasiantuntijan toimella, minkä avulla luotiin suunnitelma työolosuhdekartoitusten tekemiselle. Luopuneista yksiköistä Haapaveden ja Kalajoen vanhojen yksiköiden alueella on paljon tekemättömiä työolosuhdekartoituksia, mikä on työturvallisuusriski.

Lomituspäivien kysyntä vaihteli ja ajoittain oli vaikeuksia työllistää kunnan palveluksessa olevia lomittajia. Kiireisimpinä aikoina oli pulaa lomittajista ja rekrytoinneista huolimatta Perhon suunnalla on jatkuva lomittajapula. Elokuun lopun toteutuneiden lomituspäivien perusteella arvioitiin, että koko vuoden lomituspäivien määrä olisi noin 73.000 pv, mikä olisi ollut 8.000 pv vähemmän kuin talousarviossa esitetty arvio. Lopullinen toteuma oli kuitenkin 80.298 pv, mihin voidaan olla erittäin tyytyväisiä.

Älypuhelimet ja mobiilijärjestelmä otettiin käyttöön koko paikallisyksikön alueella jo tammikuussa. Keväällä otettiin käyttöön myös WPro-työturvallisuusjärjestelmä, jolla voi tehdä sähköisesti ilmoituksia mm. työtapaturmista ja läheltä piti -tilanteista. Järjestelmän kautta työtapaturman tiedot lähetetään vakuutusyhtiön käsittelyyn. Koko henkilöstölle järjestettiin koulutusta, joissa kunnan it-henkilöstön avustuksella käytiin läpi työpuhelimen ja siihen liittyvien sovellusten (mm. Teams, sähköposti, WPro) käyttöä. Mobiili-järjestelmään tulee edelleen unohduksista ym. johtuvia aiheettomia hälytyksiä, joiden määrää on pyritty vähentämään tiedottamisen avulla.

Asiakkaiden Lomitusnetin käyttö on lisääntynyt erityisesti vuosilomahakemusten kohdalla, mutta myös sijaispuhakemuksista yhä useampi tulee Lomitusnetin kautta. Vuoden aikana käsiteltiin yli 2500 sijaispuhapäätöstä. Asiakkaiden käyttöön on tarjolla suojattu sähköposti, jolla voi toimittaa mm. päätöksiin tarvittavia liitteitä.

Hallinnon monipaikkainen toimintamalli ja etenkin pohjoisen alueen kaksi toimipistettä aiheuttavat haasteita pohjoisen tiimin toiminnalle ja yhteisten käytäntöjen luomiselle sekä henkilöstöresurssien käytölle. Hallinnon yhteinen lomituspäivien prosessien kehittäminen Lean-periaatteella päästiin aloittamaan loppuvuodesta ja työtä jatketaan seuraavan vuoden aikana.

Hallintohenkilöstö on osallistunut Melan järjestämiin webinaareihin. Esihenkilöillä on ollut käytössä myös FCG:n digitaalinen Esihenkilön tuki -koulutuspalvelu. Hallinto aloitti loppuvuodesta konsultin avulla lomituspalvelujen prosessien kehittämisen Lean-periaatteella. Lomittajille on järjestetty ammatillisena täydennyskoulutuksena mm. rehukoneisiin ja lypsyrobotteihin liittyvää koulutusta.

Palkkaharmonisointi toteutettiin niin, että tehtiin uusi TVA-järjestelmä. Lomituspalvelujen TVA- ja palkkojenharmonisointityö aloitettiin konsultin johdolla huhtikuussa. Työhön nimettiin ohjausryhmä, jossa oli henkilöstön, esihenkilöstön ja hallinnon edustajia. Työryhmä työsti konsultin johdolla tehtäväkuvaukset ja arviointikriteeristön sekä lomitustyönohjaajan että maatalouslomittajien tehtäviin. Lomituspalvelujen esihenkilöt sijoittivat maatalouslomittajat uusiin TVA-koreihin.

Lomituksen yhteistoimintaryhmä kokoontui yhden kerran. MTK:n ja Melan edustajien kanssa käytiin keskustelua ajankohtaisista lomitusasioista Teams-palaverissa.

TUNNUSLUVUT

	TP2022	TA2023	TP2023
Toteutuneet maatalousyrittäjien lomapäivät	17.913	81.000	80.298
Nettopäiväkustannus e/pv	194,54	197	199,05
Lomaan oikeutetut maatalousyrittäjät	429	1760	1771
Lomaan oikeutetut turkistuottajat	12	80	60
Toteutuneet turkistarhaajien lomapäivät	vuosiloma 170 pv Lisävapaa 1015 h	vuosiloma 1440 pv lisävapaa 4900 h	vuosiloma 879 pv lisävapaa 4302 h

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

	TA2023	Muutos	TA + muutos	TOT2023	Poikkeama
LOMATOIMEN OSASTO					
MYYNITUOTOT	18 652 546	0	18 652 546	18 387 886,82	-264 659,18
MAKSUTUOTOT	2 556 000	0	2 556 000	2 689 326,77	133 326,77
TUET JA AVUSTUKSET	90 000	0	90 000	96 582,76	6 582,76
MUUT TOIMINTATUOTOT	0	0	0	196 377,80	196 377,80
Tulot yht.	21 298 546	0	21 298 546	21 370 174,15	71 628,15
			0		0,00
PALKAT JA PALKKIOT	-14 452 500	0	-14 452 500	-13 706 955,31	745 544,69
HENKILÖSIVUKULUT	-3 275 222	0	-3 275 222	-3 258 268,16	16 953,84
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	230 000	0	230 000	257 930,10	27 930,10
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-700 000	0	-700 000	-508 323,29	191 676,71
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-2 115 114	0	-2 115 114	-2 181 424,40	-66 310,40
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-226 000	0	-226 000	-156 910,78	69 089,22
AVUSTUKSET KOTITALOUKSILLE	-622 983	0	-622 983	-1 101 625,23	-478 642,23
VUOKRAT	-89 727	0	-89 727	-55 064,31	34 662,69
MUUT TOIMINTAKULUT	-47 000	0	-47 000	-209 731,03	-162 731,03
Menot yht.	-21 298 546	0	-21 298 546	-20 920 372,41	378 173,59
Netto ennen poistoja	0	0	0	449 801,74	449 801,74
Netto	0	0	0	449 801,74	449 801,74

TEKNINEN OSASTO

Vastuhenkilö Tekninen johtaja

Toiminta-ajatus: Tuottaa taloudellisia ja tarkoituksenmukaisia palveluja eri hallintokunnille sekä osittain kuntalaisille, kuten kunnallistekniikan, tilapalvelun, it-palvelujen, ruokahuollon ja siivoustoimen osalta.

Teknisen osaston vastuulla on myös rakennus- ja ympäristölautakunta. Lautakunnan tulosalue jakaantuu rakennustarkastukseen, ympäristönsuojeluun. Lautakunta päättää myös yksityistielain mukaan tielautakunnalle kuuluvat asiat. Ympäristöterveydenhuolto ja maaseututoimi hoidetaan ostopalveluna.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

	TA2023	Muutos	TA + muutos	TOT2023	Poikkeama
TEKNINEN OSASTO					
MYYNTITUOTOT	2 657 517	0	2 657 517	1 900 357,94	-757 159,06
MAKSUTUOTOT	26 500	0	26 500	20 196,88	-6 303,12
TUET JA AVUSTUKSET	0	0	0	90,81	90,81
MUUT TOIMINTATUOTOT	3 177 204	0	3 177 204	3 229 748,93	52 544,93
Tulot yht.	5 861 221	0	5 861 221	5 150 394,56	-710 826,44
			0		0,00
PALKAT JA PALKKIOT	-1 293 304	18 205	-1 275 099	-1 085 072,93	190 026,07
HENKILÖSIVUKULUT	-350 785	0	-350 785	-231 739,85	119 044,75
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	0	0	0	16 129,80	16 129,80
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-4 400	0	-4 400	-8 482,83	-4 082,83
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-2 601 166	32 108	-2 569 058	-2 166 318,43	402 739,57
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-1 832 690	227 892	-1 604 798	-1 633 969,25	-29 171,25
VUOKRAT	-187 152	0	-187 152	-177 858,28	9 293,72
MUUT TOIMINTAKULUT	-7 850	0	-7 850	-296 215,90	-288 365,90
Menot yht.	-6 277 347	278 205	-5 999 142	-5 583 527,67	415 613,93
Netto ennen poistoja	-416 126	278 205	-137 921	-433 133,11	-295 212,53
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	-789 486	0	-789 486	-871 599,97	-82 113,97
ARVONALENTUMISET	0	0	0	-156 326,76	-156 326,76
Poistot ja arvonalentumiset yht.	-789 486	0	-789 486	-1 027 926,73	-238 440,73
Netto	-1 205 612	278 205	-927 407	-1 461 059,84	533 653,26

Vuodelle 2023 on tehty arvonalenemakirjaus Asunnonhankinnan rivitaloista. Lisäksi on tehty alaskirjaukset tuulivoimalalupien vuosien 2019 ja 2020 toteutumattomista rakennuslupatuotoista. Myyntituotosten väheneminen johtuu Männistön palvelutalon ruokahuollon siirtymisestä hyvinvointialueen huolehdittavaksi. Muutosta ei huomioitu vuoden 2023 talousarviosuunnittelussa eikä vuoden 2023 lisätalousarviossa.

Rakennus- ja ympäristövalvonta ja kaavoitus

Rakennusvalvonta on järjestetty ostopalveluina Ylivieskan kaupungilta. Rakennusvalvonnassa käytössä sähköinen asiointipalvelu Lupapiste, jonka kautta haetaan rakennusvalvonnan alaisia lupia ja ilmoituksia, kuten rakennus-, toimenpide- ja purkulupia. Lupapäätöksiä tehtiin yhteensä 101 kpl, joista rakennuslupia oli 15 kpl, toimenpidelupia 6 kpl, rakennusluvan jatkolupia 56 kpl, poikkeamispäätös 1 kpl, suunnittelutarveratkaisuja 1 kpl, purkulupia 8 kpl, ja työnjohtajapäätöksiä 14 kpl.

Tuulivoimatoimija Neoen oy:n jättämä 30 tuulivoimalan Takkukankaan tuulivoimapuiston kaavoitusaloite hyväksyttiin. Tuulikolmio Oy:n Pitkälehdon tuulipuistohankkeen osallistumis- ja arviointisuunnitelma ja yva-ohjelma valmistunut, ja toimijan toimesta järjestettiin myös YVA-ohjelman yleisötilaisuus. Toholampi-Lestijärven tuulivoimapuiston tuulivoimaloita on uudelleen luvitettu alkuvuoden aikana. Jylkkä-Alajärvi voimajohtohankkeen osalta on käyty keskustelua ja WPD:n toimesta järjestetty kuulemistilaisuus.

Kaavapäivitys ei ole vielä saavuttanut lainvoimaa Länsi-Toholampi ja Toholampi-Lestijärvi tuulipuistoissa. Kaavapäivityksen tavoitteena on nostaa tuulimyllyjen kokonaiskorkeutta ja tehoa. Härkänevan osayleiskaava hyväksyttiin alkuvuoden aikana.

Ympäristönsuojelu

Ympäristönsuojelupalvelut on järjestetty ostopalveluina Ylivieskan kaupungilta. Vuonna 2023 tehtiin ympäristöön ja maa-aineksiin liittyviä päätöksiä 6 kpl. Vuoden 2023 aikana suoritettiin ympäristökatselmus Toholammin kunnan alueella.

Kiinteistöjen ja teiden kunnossapito

Tilojen turvallisuutta ja terveellisyttä edistävää huolto- ja korjaustyötä on suoritettu useassa kiinteistössä. Kiinteistöjen ja teiden kunnossapitotöitä suoritettiin talousarvion ja esille tulleiden tarpeiden mukaisesti. Korjaustyötä on tehty myös KOY Toholammin vuokratalojen kiinteistöissä oleviin huoneistoihin. Terveyskeskuksen rikkoutunut ulkoseinärappaus korjattiin kesän aikana laaditun työselostuksen mukaisesti. Myös terveyskeskuksen viemärit sukitettiin.

Kuusistontien ja sen kevyenliikenteenväylän asfaltit sekoitusjyrsittiin väliltä Perkkiöntie – Katrintie. Kuusistontien ja sen kevyenliikenteenväylän perusparantaminen kilpailutettiin ja työt aloitettiin syksyn 2023 aikana. Työt tulevat jatkumaan kevään ja kesän 2024 aikana. Myös Porkolantien huonokuntoinen asfaltti sekoitusjyrsittiin. Sorapintaisia kaavateitä suolattiin ja lanattiin tarpeen mukaan. Valtionavustusta haettiin kevyenliikenteenväylään välille Viitoja - Määttälä osuuksille, joissa ei ennestään ole kevyenliikenteenväylää tai olemassa olevaa "vanhaa tietä", avustusta ei kuitenkaan myönnetty. Toholammin kunnan alueella olleita nimeämättömiä teitä nimettiin rakennustarkastajan toimesta. Kevään ja kesän aikana uusille nimetyille teille asennettiin osoiteviitat.

Rakentaminen ja suunnittelu

Herman Ojalan koulun 2-vuotis määräaikaistarkistus on pidetty ilman suurempia huomautuksia. Kuusiston koulualueen hankesuunnitelmaa tehtiin vuoden 2023 aikana. Artesaanin ja metallipajan kauppa vahvistettiin maaliskuun lopussa. Vuonna 2022 aloitettu KV-hallin lastauslaiturin rakentaminen valmistui ja otettiin käyttöön kevään aikana. Hakatiellä toimiviin eläinlääkäreiden tilojen yhteydessä olevia autotalleja laajennettiin kahdella tallipaikalla olemassa oleviin kunnan vanhoihin varastotiloihin. Samalla uusittiin rakennuksen autotalliosan vesikatto.

Hautakankaan kaatopaikan sulkeminen osalta tehtiin loppukatselmus, katselmuksen suoritti EteläPohjanmaan ELY-keskus yhdessä kunnan edustajan ja sulkemista suunnitelleen konsultin kanssa.

Yleisurheilukentän siirtonurmi otettiin käyttöön vuoden 2023 aikana. Yleisurheilukentän moukarihäkin suojavaerko ja kuulantöntööringin nojareunus asennettiin kesän aikana pinnoitusurakoitsijan toimesta.

Ruokahuolto

Ruokahuollon henkilöstöstä vuoden 2023 lopussa (koulut, päiväkotit ja sivukoulut ruokahuollon osalta) on 7,8 vakituista, joista 1 on opintovapaalla ja 1 on määräaikainen. Tällä henkilöstömäärällä on pystytty hoitamaan sairaslomat ja talvikuukausien lomat. Kesäkuun ja heinäkuun aikana on ollut 2 kesäajasta. Yrityksistä huolimatta toimivaa sijaisreserviä ei ole pystytty hankkimaan.

Ruokahuoltoyksikkö järjesti tammi- heinäkuun välisenä aikana hyvinvointialueen ruokailut ja elokuun 2023 alusta palvelutalo Männistön keittiölle tuli toiseksi toimijaksi Fodbar Oy, joka vastaa hyvinvointialueen ruokailuista. Kunta vastaa edelleen koulujen, päiväkodin, kotipalvelun ja henkilöstön ruokailuista. Koneet ja laitteet on jaettu molempien toimijoiden kanssa kummankin tarpeen mukaan. Astianpesukone on yhteisessä käytössä. Pääsääntöisesti yhteistyö Fodbar Oy:n kanssa on toiminut hyvin. Ruokahuoltopäällikön aika on mennyt suurimmaksi osaksi keittiön arjen pyörittämiseen, käytännön työhön ja henkilöstöressurssin hallintaan. Ruokahuollon kehittämiseen eivät ole resurssit riittäneet. Kotipalveluateria-asiakkaita vuonna 2023 aikana oli noin 25 henkilöä.

Siivousyksikkö

Vakituista työpanosta vuoden lopussa oli yhteensä 9,50, joista 1 on esihenkilön työpanos. Henkilömäärä vuoden lopussa oli 11 henkilöä. Työntekijämäärä väheni kolmella, kun terveyskeskus, palvelutalo, toimintakeskus ja paloasema siirtyivät hyvinvointialueen hoidettavaksi vuoden 2023 alusta. Hyvinvointialue osti toimintakeskuksen siivouksen siivousyksiköltä tammikuun loppuun saakka, eikä määräaikaisen toimitilahuoltajan työsopimusta enää jatkettu. Työterveyden siivous jäi kunnan hoidettavaksi ja lisää työaluetta tuli Artesaaniopistolta ja Artesaanin Metallipajalta. Työpajan kanssa on tehty yhteistyötä siivouksen ja siivoustekstiilien huollon osalta. Yksi toimitilahuoltaja jäi eläkkeelle ja yksi aloitti oppisopimuksella pätevöitymisen.

Kuusiston ja Viitojan kouluille hankittiin kuivausrummut. Muille siivoukskoneille oli paljon huoltotarvetta. Siivoustunteja 15262,5 tuntia, joista esihenkilön tekemiä sijaisuuksia 424,5 tuntia. Poissaolot ovat vähentyneet edellisestä vuodesta. Sijaisten saaminen on edelleen haastavaa. Salassapitovelvollisuutta ja sen noudattamista on korostettu. Kehityskeskustelut henkilöstön kanssa on käyty maaliskuussa. Työkohdekäynneillä on pyritty parantamaan ergonomiaa, työnsujuvuutta, työajankäytön tehokkuutta, sekä varmistamaan työvälaineiden ja koneiden toimivuus.

Ympäristöterveydenhuolto ja maaseututoimi (ostopalveluita)

Terveysvalvonnan, eläinlääkintähuollon sekä maaseututoimen kustannukset toteutuivat lähes talousarvion mukaisesti.

SIVISTYSOSASTO

Toimielin Sivistyslautakunta
Vastuuhenkilö Sivistysjohtaja

Toiminta-ajatus Sivistyslautakunta vastaa kirjasto-, varhaiskasvatus- ja opetuspalvelujen (aamu- ja iltapäivätoiminta, esi- ja perusopetus, lukio, ostopalveluna kansalaisopisto) sekä kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalvelujen toteuttamisesta ja kehittämisestä. Lautakunnan tehtäväalueeseen kuuluu myös kunnan hyvinvoinnin ja terveyden sekä ehkäisevän päihdetyön toimenpiteiden edistäminen.

Sivistystoimen hallinto

Sivistystoimen hallinnossa toimii sivistysjohtaja ja toimistos sihteeri. Hallinto tukee yksiköiden toimintaa, huolehtii koordinaatiosta ja yhteistyöstä sekä kehitystehtävistä. Sivistyslautakunta ohjaa toimintaa päätöksin.

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytkös strategiaan	Toteuma
Lautakunta kokoontuu säännöllisesti	Järjestetään kokouksia säännöllisin väliajoin	Järjestettyjen kokousten määrä	Lautakunta toteuttaa päätöksin kuntastrategiaa	Lautakunta kokoontui kahdeksan kertaa.
Kuntalaisilla on mahdollisuus omaehtoiseen opiskeluun vapaa-ajalla	Tuetaan KanTo-kansalaisopistoa 47 000 € ja turvataan toiminta Toholammilla Tuetaan Keski-Pohjanmaan konservatoriossa opiskelua kuntaosuuksin	Kansalaisopiston kurssien määrä, laatu ja laajuus Konservatoriossa 30 oppilasta Asiakaspalaute kuntalaisilta	<i>Hyvinvoiva kuntalainen</i> <i>Palveleva kunta</i>	Kansalaisopiston toimintamenot Toholammin osalta yhteensä 17861,72 €. Menot toteutuivat ennakoitua pienempinä. Konservatorio laskuttanut keväältä 29 ½ ja syksyltä 28 oppilaspaikkaa. Toteuma 100 %. Yksittäisiä kurssitoiveita ohjattu Kannukseen.

Sivistystoimiston tukee yksiköiden toimintaa	<p>Haetaan 10–15 hankerahoitusta vuosittain. Ne edistävät palveluiden toimintaa, saatavuutta ja laatua sekä henkilöstön osaamista.</p> <p>Koulukuljetukset toimivat</p> <p>Oppilaiden koulupaikat selvitetään hyvissä ajoin ennen koulutien alkua</p>	<p>Hankkeiden määrä, laatu ja laajuus.</p> <p>Omarahoitus n. 50 — 80 t€.</p> <p>Avustukset 50 — 150 t€.</p> <p>Ei merkittäviä reklamaatioita koulukuljetuksista, poikkeamiin on vastattu</p> <p>Oppilaiden koulupaikat tiedossa kevään aikana</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p> <p><i>Viihtyisä asuminen</i></p> <p><i>Tasapainoinen talous</i></p>	<p>14 eri hanketta sai avustuksia. Lisäksi muutamia yhteishankkeita alueen kuntien kanssa (joissa ei rahoitusta Toholammin osalta) sekä muutamia kielteisiä rahoituspäätöksiä, mm. tenniskentän rakentamisavustus.</p> <p>Lukuvuoden alkaessa reittejä suunniteltu uudelleen koulumuutosten vuoksi. Jonkin verran reklamaatioita, joita korjattu liikennöitsijän kanssa.</p> <p>Sivistysjohtaja osallistuu Keski-Pohjanmaan henkilöliikennetyöryhmän työskentelyyn. ELY-keskus on hankkinut kokeilu- luontoisesti mm. viikonlopun yhteydet Kannuksen rautatieasemalta Lestijärvelle ja takaisin. Niiden tarkoituksena on edistää liityntäyhteyksiä raide- liikenteeseen mm. matkailijoille ja opiskelijoille.</p> <p>Koulupaikat päätettiin kesäkuuhun mennessä.</p>
---	---	---	--	--

Kasvatus- ja opetuspalvelut

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä lukio yhteisesti

Toimintaa järjestetään kahdessa varhaiskasvatuksen toimipisteessä, neljässä alakoulussa sekä yläkoulussa ja lukiossa. Toimialueella toimii kolme esihenkilöä: varhaiskasvatuksen johtaja, alakoulujen rehtori sekä yläkoulun ja lukion yhteinen rehtori.

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytös strategiaan	Toteuma
Hyvinvoiva kasvu- ja kouluyhteisö	<p>Järjestetään lapsille aktiviteetteja, joilla kehitetään tunne- ja vuorovaikutustaitoja, ehkäistään yksinäisyyttä sekä vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja osallisuutta</p>	<p>Kouluyhteisössä ei ole jatkuvaa ja pitkäkestoista pahoinvointia, kouluterveyskyselyt</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p>	<p>Kouluterveyskyselyt keväällä. Tulokset saatu syyskuussa.</p> <p>Huolena muutamien oppilaiden erityiset opetusjärjestelyt ja koulukäymättömyys. Tehty yhteistyötä sairaalakoulun ja mm. kuntoutustoimijoiden kanssa.</p>

	<p>Oppilaiden syrjäytymistä ehkäistään mahdollisimman varhaisella ja tehokkaalla moniammatillisella tuella sekä kiinnitetään huomiota oppimismotivaation tukemiseen</p> <p>Hanketoiminta edistää oppimista, tukea ja koulu yhteisön hyvinvointia.</p> <p>Kuraattori- ja koulu-psykologipalvelut tuottaa hyvinvointialue, tehdään aktiivista yhteistyötä</p>	<p>Syrjäytyneiden oppilaiden määrä matala</p> <p>Oppilaiden tarvitseman tuen päätökset ovat ajantasaisia</p> <p>Haettujen hankkeiden lukumäärä ja avustussummat</p> <p>Oppilashuollon palvelut tarpeita vastaavat</p>	<p><i>Tasapainoinen talous</i></p>	<p>Alakoulujen oppilashuoltotyöryhmässä laadittiin vuosikello: Voidaan hyvin oppilaiden kouluhyvinvoinnin tukemiseksi. Käyttöön elokuussa 2023.</p> <p>Erytisen tuen oppilaiden HOJKS – asiakirjat päivitetty 20.9. mennessä.</p> <p>Maakunnallisena yhteistyönä toteutettu Koulupoissaolojen toimintasuunnitelma käyttöön elokuussa.</p> <p>Keväällä käytössä vielä mm. Covid-toipumisrahoitusta oppimisvajeen kuromiseksi.</p> <p>Lautakunta päätti osallistua ITLAn alueelliseen lapsiperheiden palveluita uudistavaan oppimisverkostoon.</p> <p>Opiskeluhuoltopalvelut tuottaa hyvinvointialue 1.1.2023 alkaen. Alkusyksyn aikana kuraattoripalvelut hoidettu vain päivystysluonteisesti, uusi kuraattori aloitti syysloman jälkeen.</p> <p>Yläkoulun oppilashuoltoryhmän toiminta alkanut.</p>
Kulttuuri-kasvatus-suunnitelma	<p>Toteutetaan kulttuurikasvatussuunnitelmaa lautakunnan päätöksen mukaisesti varatuin määrärahoihin</p>	<p>Oppilaille järjestetyt aktiviteetit noudattavat suunnitelmaa</p> <p>Toteutus on säännönmukaista ja aikataulutettua</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p>	<p>Kulttuurikasvatussuunnitelman varsinainen toteutus alkoi syksyn myötä. Syyskuussa Herman Ojalan koulun 4.lk, Sykäräisen ja Viitojan koulun oppilaat vierailivat lainamakasiinissa. HO:n koulun 3.lk vieraili Häkkilän koulumuseossa ja 2.lk Pajamäellä. Syyskuussa HO:n 5.–6.lk oppilaat perehtyivät Ateenumin taidemuseoon ja taidekoelmiin virtuaalisesti.</p> <p>Kakkostason toiminta, kts. kulttuuripalvelut</p>
Mahdollistetaan henkilökunnan koulutus	<p>Talousarvioon on varattu yksiköille määrärahaa</p>	<p>Koulutukseen osallistuvien henkilöiden</p>	<p><i>Palveleva kunta</i></p>	<p>Henkilöstö osallistunut eri koulutukseen, mm. TCM-menetelmäkoulutusta sekä opojen osaamista alueellisten hankkeiden kautta.</p>

osana työhyvinvointia	koulutukseen Osallistutaan hankkeisiin, joissa mahdollisuuksia osaamisen päivittämiseen	määrä Hankkeiden määrä ja laatu	<i>Tasapainoinen talous</i>	Elokuussa alakoulujen hyvinvointivastaavat laativat henkilökunnan työhyvinvoinnin vuosikellon, jota lähdettiin toteuttamaan heti. Koulujen henkilökunnalle hankittu työnohjausta tarpeen mukaan.
------------------------------	--	--	-----------------------------	---

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen johtajan alaisuudessa toimii Sateenkaaren päiväkotitoiminta, Sykrylän ryhmä sekä yksi kotona työskentelevä perhepäivähoitaja. Toimintaan kuuluu myös aamu- ja iltapäivätoiminta alakoulu- ja esiopetusta täydentävää varhaiskasvatus. Kotihoidon tuki maksetaan varhaiskasvatuksen kustannuksista.

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytkös strategiaan	Toteuma
Laadukas, tarpeen- ja ajanmukainen varhaiskasvatus	<p>Uusi varhaiskasvatussuunnitelma ja kolmiportainen tuki käytössä</p> <p>Henkilökunta koulutuu muutoksiin (tuki, leikki- ja tunnetaidot)</p> <p>Sykrylän ryhmä jatkaa kahden työntekijän yksikkönä</p> <p>Aamu- ja iltapäivätoiminta kirkonkylässä omana toimintanaan, Sykäräisissä 4H:n toteuttamaa ostopalvelua</p> <p>Haetaan jatko-rahoituksia LILLI ja Kerhotyö -hankkeisiin</p> <p>Yksi perhepäivähoitaja</p>	<p>Varhaiskasvatussuunnitelman noudattaminen, tukipäätökset</p> <p>Koulutuksiin osallistumiseen varattu raha ja osallistumisaktiivisuus</p> <p>Palveluverkko vastaa perheiden tarpeisiin, lapsimäärä</p> <p>Hankkeiden määrä ja toiminta</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p> <p><i>Tasapainoinen talous</i></p>	<p>Varhaiskasvatussuunnitelma käytössä, päätöksiä tehty tarpeen mukaisesti.</p> <p>Leikkipedagogiikan koulutus jatkui konkreettisilla leikkiympäristöjen kehittämisinä syyskuussa Sateenkaaren päiväkodilla. Kokopäiväpedagogiikka ja leikki keskeisenä työtapana olivat koulutuksessa painopisteenä. Yksiköissä hyvin lapsia. Määräaikaista henkilökohtaisia avustajia tarvittiin kaksi lisää toimintakauden alkaessa.</p> <p>Esikoululaisten täydentävän varhaiskasvatuksen tarpeen määrä lisääntyi myös, tilojen kalustaminen ja henkilökunnan palkkaaminen koulujen alkaessa.</p> <p>APIP toimintaa suunnitellusti 1.-2-lk oppilaille urheiluhallilla ja Sykäräisen koululla.</p> <p>Pienluokan oppilaiden ip-toiminta järjestetään yhteistyössä sekä apip-toiminnan että esiopetusta täydentävässä vakassa entisen artesaaniopiston tiloissa.</p>

				LILLI ja Kerhotyöhankkeisiin saatiin jatkoa. LILLIssä myös henkilöstökoulutusta. Keväällä saatiin avustus Kieltä kieputellen -hankkeelle ja toteutus alkoi syksyllä. Tavoitteena on lasten kielen kehityksen sekä tunteiden vahvistaminen. Yksi perhepäivähoitaja toimi.
Kestävän elämän-tavan tavoitteet ohjaavat kaikkea toimintaa	Vakiintunut ulkopäiväkotitoiminta on näyttää esimerkkiä kestävän kehityksen ajattelun toteutuksesta varhaiskasvatuksessa Kulttuurinen kestävä kehitys huomioidaan kulttuurikasvatussuunnitelman aktiviteetein	Arvio kestävän kehityksen toiminnan laajuudesta Ulkopäiväkotitoiminnan piirissä olevien lasten määrä Järjestetyt aktiviteetit	<i>Hyvinvoiva kuntalainen</i>	Ulkopäiväkotitoiminta jatkui. Henkilöstöstä kaksi koulutautui omaehtoisesti kestävän kehityksen teemoihin. Tämän myötä tehtiin mm. kestävän kehityksen toimien kartoitus.

Suorite	TP 2021	TP 2022	TA 2023	TOTEUMA
Päivähoitopaikat	96	119	104	115
Aamu- ja iltapäivätoiminta (tilastointipäivä 20.9.)	26	20	34	33

Esiopetus

Esiopetuksen järjestämisestä vastaa alakoulujen rehtori. Esiopetuksen oppilasmäärä vaihtelee lähi-vuosina 17–34 oppilaan välillä. Esiopetusta on järjestetty Herman Ojalan koululla sekä Kleemolan koululla. Syyslukukaudella esiopetusta järjestettiin Herman Ojalan koulussa ja Kleemolassa, jossa esiopetus toteutettiin 1.–3. luokkien yhteydessä, huomioiden esiopetuksen ja perusopetuksen erilaiset tavoitteet.

Esiopetuksen oppilasmäärä					
lukuvuosi	Herman Ojala	Kleemola	Syväraäinen	Viitoja	yhteensä
2022–2023	20	3	2	9	34
2023–2024	30	3	sis. Kleemola	sis. HOK	33

Perusopetuksen alakoulut

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytkös strategiaan	Toteuma
Esiopetus järjestetään tarkoituksenmukaisissa ryhmissä	Esiopetusryhmät Herman Ojalan koulussa ml. Viitojan oppilaat sekä Kleemolan ja Sykäräisen oppilaiden yhteisessä ryhmässä.	Ryhmässä enintään 20 oppilasta Opetusta järjestetään ainakin kahden koulun tiloissa.	<i>Hyvinvoiva kuntalainen</i> <i>Palveleva kunta</i>	Toteutui

Alakoulujen rehtori johtaa alakoulujen toimintaa: Herman Ojala, Kleemola, Sykäräinen ja Viitoja. Oppilasmäärät on ilmoitettu syksystä alkaen käyttöön otetun koulumallin mukaisesti eli Kleemolassa järjestetään 1.–3. vuosiluokan opetus ja Sykäräisessä 4.–6. vuosiluokan opetus molempien koulujen alueiden oppilaille.

Alakoulujen oppilasmäärä					
lukuvuosi	Herman Ojala ja Pienluokka	Kleemola	Sykäräinen	Viitoja	yhteensä
2022–2023	172	31	22	37	262
2023–2024	158	16	28	35	237

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytkös strategiaan	Toteuma
Perusopetusta järjestetään tarkoituksenmukaisessa kouluverkossa	Valtuusto päättää mahdollisesta kouluverkon tarkastelusta kevään 2023 aikana. Kouluverkossa määritellyt koulut järjestävät opetusta perusopetuslain mukaisesti.	Koulujen oppilasmäärä Kustannukset Arvio opetuksen toimivuudesta, erityisesti lasten oppimista ja kasvua ajatellen, pedagogiikka huomioiden.	<i>Hyvinvoiva kuntalainen</i> <i>Palveleva kunta</i> <i>Strategiset linjaukset</i>	Sivistyslautakunta päätti 16.3.2023 Kleemolan ja Sykäräisen koulujen työnjaosta syksystä 2023 alkaen noudatettavaksi. Kleemolassa järjestetään opetusta 0–3-luokille ja Sykäräisessä 4–6-luokille. Tämä turvaa molempien kyläkoulujen jatkoa eteenpäin. Päätöstä edelsi laaja keskustelu ja mielipiteiden kartoitus henkilökunnan sekä koulujen oppilaiden vanhempien kanssa. Koulutyö alkoi mallin mukaisesti 9.8.2023.

Perusopetuksen yläkoulu ja lukio

Toholammin perusopetuksen yläluokkien opetus sekä lukio toimivat Kuusiston koulun tiloissa yläkoulun ja lukion yhteisen rehtorin johtamana. Opetusta järjestetään Toholammin kunnan sekä Kokkolan

kaupungin Rahkosen koulupiirin oppilaille. Perusopetus on kunnan lakisääteinen tehtävä. Yläkoulu toimii kolmisarjaisena.

Yläkoulun oppilasmäärä			
lukuvuosi	Toholampi	Ullava	yhteensä
2022–2023	133	18	151
2023–2024	132	14	146

Lukion oppilasmäärä				
lukuvuosi	1 lk	2 lk	3 lk	yhteensä
2022–2023	20	24	33	77
2023–2024	32	18	23	73

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytkös strategiaan	Toteuma
Yläkoulu toimii järkevissä tiloissa	Tilojen korjauksen ja Kuusiston alueen suunnittelu jatkuu	Oppilasmäärän ja tilojen suhde Kustannukset Investoinnin toteutuminen	<i>Hyvinvoiva kuntalainen</i> <i>Tasapainoinen talous</i>	Artesaaniopiston kiinteistö hankittiin kunnan omistukseen. Suunnittelutyö alueen osalta aloitettiin. Korjauksia suunnitellaan toteutettavaksi 2025. Kesän aikana uusittiin mm. videotykkeitä ja valkokankaita Kuusiston kouluun.
Oppilaiden turgentarpeisiin vastataan yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhoillon sekä erityisopetuksen toimin	Koulu yhteisö laatii suunnitelman tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Koronapandemian seurauksena oppilaiden keskuudessa on oireilua ja pahoinvointia, joka vaatii koulun toimia. Avun tarpeisiin on perinteisesti puututtu yksilöllisesti tilanteen mukaan, laaditaan yleinen toimintamalli, jotta toiminta on suunnitelmallista ja vastuut ovat selvillä.	Suunnitelma valmistunut ja toimintamallit käytössä.	<i>Hyvinvoiva kuntalainen</i> <i>Palveleva kunta</i> <i>Tasapainoinen talous</i>	Kuusiston koulun oppilashuoltoryhmä aloitti toiminnan. Koronavaikutusten lieventämiseen oli käytössä hankerahaa. Yhteisövaikuttavuuden työtappaa on ryhdytty ottamaan käyttöön opetustoimen ja Soiten yhteistyönä.

<p>Toholammin lukioon haetaan opiskelemaan laadukkaan opetuksen vuoksi</p>	<p>Turvataan riittävin resurssein opetuksen laatu</p> <p>Pyritään saamaan opiskelijoita myös paikkakunnan ulkopuolelta</p>	<p>Opiskelijamäärä ja kotipaikkakunnat, aloittavien ja valmistuvien määrä</p> <p>Kouluikkunasta saatavat tiedot, vertailu samankokoisten kuntien välillä.</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p>	<p>Toholammin lukiossa tilastopäivänä 20.9. 1. vuosikurssin oppilaita 32.</p> <p>Toholammin lukion kevään tulos toiseksi paras Keski-Pohjanmaalla, koko maan listauksessa sijalla 71. Syksyn tuloksissa jälleen maakunnan paras lukio.</p>
<p>Toholammin lukio on kansainvälinen ja yhteistyövalmis</p>	<p>Yhteistyötä Latvian Jurmalaan jatketaan sekä mm. hankkein osallistutaan myös muihin kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön projekteihin.</p> <p>Rehtori toimii KPEDU:n ja Toholammin kunnan välisessä neuvottelukunnassa, jonka toimet palvelevat lukiota.</p>	<p>Liikkuvuuksien määrä, kesto, osallistujat</p> <p>Yhteistyöstä tunnistettava hyöty</p> <p>Saatu hanke-rahoitus, hankkeiden kytkeytyminen opetussuunnitelmaan</p> <p>Neuvottelukunnan kokoontumisten määrä 3–4 /vuosi ja päätökset</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p>	<p>Helmikuussa vieraili opiskelijoita ja opettajia Erasmus+ -hankkeen puitteissa Virossa, Latviasta, Saksasta ja Sloveniasta. Hanke päättyi kevätlukukauden lopussa. Uutta hanketta haetaan aktiivisesti.</p> <p>Neuvottelukunta kokousti kaksi kertaa vuoden aikana.</p>

Vapaa-aikapalvelut

Liikunta- ja nuorisopalvelut

Vastuhenkilö liikunta- ja nuorisosihteeri. Kunta huolehtii liikuntapaikoista, joilla kuntalaiset liikkuvat omatoimisesti tai ohjatusti mm. seurojen järjestämissä aktiviteeteissa. Yhdistystoiminnan rooli Toholammin liikuttajana on merkittävä. Liikuntapaikkoja (urheiluhalli, hiihtoladut, luistelujäät, merkityt reitit ja urheilukentät) hoiti helmikuun lopusta alkaen palkattu kokoaikainen liikuntapaikkojen hoitaja.

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytkös strategiaan	Toteuma
Liikunta-palvelut ylläpitävät kuntalaisten hyvinvointia	<p>Tavoitetaan ainakin 100 eläkkeelle siirtynyttä kuntalaista liikunnan parissa</p> <p>Järjestetään vähintään kolme erilaista liikunta-kampanjaa</p> <p>Tuetaan yhdistystoimintaa avustuksin</p> <p>Liikuntapaikkojen hinnastot ovat yhdistyksille ja kuntalaisille edullisia</p> <p>Liikuntapalvelut edistävät hyvinvointia</p>	<p>Osallistuneiden lukumäärät</p> <p>Kampanjoiden ja tapahtumien lukumäärä</p> <p>Osallistujilta saatu palaute</p> <p>Yhdistyksille myönnettyjen avustusten määrä ja riittävyys</p> <p>Hinnastot verrattuna naapurikuntiin</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p> <p><i>Tasapainoinen talous</i></p>	<p>Tavoitettiin 107 eläkeläistä liikunta-aktiiviteeteissa. Syksyn matalan kynnyksen kuntosaliryhmissä aloitti 64 eläkeläistä.</p> <p>Kevätkaudella kaksi liikuntakampanjaa. Pyöräilykampanja päättyi elokuussa. Lokakuussa lasten oma liikuntakampanja, marraskuussa ”Mikä kunta kulkee pisimmälle” liikuntakampanja. Joulukuussa alkoi Suksimestari -talvi-liikuntakampanja.</p> <p>Sivistyslautakunta päätti avustuksista 20.4.2023. Joulukuussa päätettiin avustuksista yhdistysten ja yksityisten ylläpitämille hiihtoladuille.</p> <p>Osa liikuntapalveluista on ikäihmisille veloitusettomia. Hinnastot ovat edullisia verrattuna naapurikuntiin.</p> <p>Vt. sivistysjohtaja osallistui erä- ja luontomatkailun kehittämiseen Keski-Pohjanmaalla seminaariin 7.3.2023. Matkailuhankkeiden yhteydessä mahdollisuus parantaa myös liikuntaolosuhteita kunnassa.</p>
Liikunta-paikat ja -välineet vastaavat tarpeita	<p>Investointeihin määrärahat</p> <ul style="list-style-type: none"> • yleisurheilukentän puuttuvat välineet • tenniskenttä <p>Edistetään kevyen liikenteen väylän toteutumista kirkonkylä - Lahnalampi - välille</p>	<p>Investoinnit toteutuvat</p> <p><i>Kevyen liikenteen väylä teknisen osaston kadut ja tiet -investointi, joka toteutuessaan palvelee myös liikuntapaikkana</i></p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p> <p><i>Tasapainoinen talous</i></p>	<p>Yleisurheilukentän puuttuvat välineet on hankittu.</p> <p>Tenniskenttään ei saatu tälle vuodelle avustusta.</p> <p>Sivistysosasto on osallistunut kevyen liikenteen hankevalmisteluun. Kielteinen päätös.</p>

<p>Ehkäistään liikunta- paikkojen vikoja, omaisuuden arvon laskua sekä vahinkoja riittävällä kunnossapidolla</p>	<p>Liikuntapaikoilla on nimetty hoitaja</p> <p>Investoidaan kelaruohtonleikkuriin</p> <p>Investointi jalka- ja pesäpallokentän aitojen uusimiseen</p>	<p>Henkilötyövuodet</p> <p>Liikuntapaikkojen silmämääräinen kunto, reklamaatiot</p> <p>Ei merkittäviä henkilö- tai omaisuusvahinkoja liikuntapaikkojen kunnan vuoksi</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Viihtyisä asuminen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p> <p><i>Tasapainoinen talous</i></p>	<p>Liikuntapaikkojen hoitaja aloitti helmikuussa 2023.</p> <p>Kuntalaisilta saatiin hyvää palautetta talvilajien olosuhteista.</p> <p>Ruohonleikkuri hankittu.</p> <p>Aidat hankittu ja pystytetty. Lisäksi hankittiin käytetty jääkiekkokaukalo, joka todettiin niin hyväkuntoiseksi, että se koottiin kirkonkylälle ja Viitojalle siirrettiin kylän vanha kaukalo</p>
<p>Toteutetaan ennalta ehkäisevää, varhaiseen puuttumiseen perustuvaa nuorisotyötä</p>	<p>Nuorisovaltuusto kokoontuu säännöllisesti ja ottaa osaa maakunnallisiin tilaisuuksiin</p> <p>Mahdollisuuksien rajoissa osallistutaan mm. Villa Elban toimintaan ml. kansainvälinen nuorisotyö. Käynnistetään koulunuorisotyö, mikäli saadaan avustus AVI:ltä, panostetaan myös varhaisnuorisotyöhön</p> <p>Etsivä nuorisotyöntekijä tavoittaa yhteiskunnasta pudonneita ja putoamassa olevia nuoria.</p> <p>Mikäli Kotikoulun tilat sallivat, suunnitellaan nuorisotilan perustamista</p>	<p>Järjestetyt aktiviteetit, määrä ja laatu</p> <p>Osallistujien määrä</p> <p>Saatu hanke- rahoitus ja hanketoiminta</p> <p>Nuorilta saadut ideat, aloitteet ja lausunnot</p> <p>Tarkoituksen mukaisten tilojen määrä</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p> <p><i>Tasapainoinen talous</i></p>	<p>Kevätkaudella nuorisovaltuusto kokoontui 3 kertaa ja otti osaa Perhossa järjestettyyn tilaisuuteen. Syksyllä 2023 valittiin uusi nuorisovaltuusto ja kokous pidettiin yhteensä 3 kertaa. Koulu- nuorisotyöhön saatiin avustus. Työntekijä aloitti 1.8.2023.</p> <p>Etsivä nuorisotyö toimii avustuksella. Uusi hankekausi elokuun alusta.</p> <p>Nuorisotilan remontointi Artesaaniopiston tiloihin toteutui. Nuorisotilan sisustusta ja sisältöä toteutettu nuorten toiveiden pohjalta</p> <p>Työpajatoiminta siirtyi kesäkuun alussa torin laidalta Artesaaniopiston tiloihin.</p> <p>Tilojen avajaiset toteutuivat syksyn aikana.</p>

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut

Kulttuuripalveluiden vastuhenkilö on kulttuurisihteeri. Kulttuuritapahtumia järjestetään pääasiassa Toholammin Kulttuurisalissa ja Pajamäen perinnekeskuksessa sekä kesällä myös ulkona, mm. torisoitot Lampinsuojalla.

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytkös strategiaan	Toteuma
Järjestetään monipuolisesti lastenkulttuuri-toimintaa	Kulttuurikasvatus-suunnitelma käytössä, kts. kasvatus- ja opetus Hyödynnetään lastenkulttuuri-keskus Lykyn tarjontaa	Järjestettyjen tilaisuuksien määrä ja laatu Lastenkulttuuri-keskus Lykyn kanssa tehdyn yhteistyön laajuus	<i>Hyvinvoiva kuntalainen</i> <i>Palveleva kunta</i> <i>Tasapainoinen talous</i>	Suunnitelman kakkostason toimintana toteutettu keväällä alakoululaisille teatteri Rollon Rexi ja Vaxi -näytös sekä lukiolaisille Mikko Määttälän Viekkä minut kotiseudun multiin -luento. Syksyllä Tallarin koulukonsertit perusopetuksen oppilaille. Lykyn osalta oltu mukana toiminnan käynnistämisessä ja koordinaattorin rekrytoinnissa.
Toholampi tunnetaan monipuolisista kulttuuri-aktiiviteeteista	Järjestetään tilaisuuksia noin 100 kappaletta yksin ja yhteistyössä. Osallistutaan Kumaha: K-P kulttuurimaakunta sekä K-P:n siirtolaisuus-hankkeisiin Hyödynnetään mahdollisuudet saada kulttuuri-hankkeita Avustetaan kulttuuritoimijoita Kulttuuri edistää hyvinvointia	Järjestettyjen tilaisuuksien määrä ja laatu Yhteistyö-hankkeiden määrä ja saatu rahoitus Jaettujen avustusten määrä	<i>Hyvinvoiva kuntalainen</i> <i>Palveleva kunta</i> <i>Tasapainoinen talous</i>	Järjestettyjä kulttuuritilaisuuksia 87, näyttelyitä 5 ja muita tilaisuuksia 17. Kumaha-hanke aloitti kulttuurihyvinvointisuunnitelman laadinnan syyskaudella 2023. Sivistysjohtaja ja kulttuurisihteeri osallistuneet hankkeen tilaisuuksiin mm. kulttuurifoorumiin. Sen lisäksi osallistuttu mm. KASEn kulttuurimatka-ihankkeen työpajaan. Siirtolaishankkeen tapaamisia järjestetty 7. Avustuksia jaettu 7.500 €. Haettu avustusta K-P:n kulttuurirahastolta ja Taikelta liikenneympyrän taide-teokseen. kielteiset päätökset.

Kirjastopalveluiden vastuhenkilö on kirjastonjohtaja. Kirjastolla on kaksi toimipaikkaa: pääkirjasto ja Sykäräisen sivukirjasto. Lisäksi toimitaan koulujen kanssa yhteistyössä.

Tavoite	Toimenpiteet	Mittarit	Kytös strategiaan	Toteuma
Kirjasto tekee aktiivista yhteistyötä koulujen kanssa	<p>Kirjavinkkauksia ja kirjastonkäytön opetusta tarjotaan aktiivisesti koululaisille ja lukiolaisille.</p> <p>Kirjastossa järjestetään luokkakäyntejä ja myös kirjastohenkilökunta jalkautuu kouluille.</p> <p>Lampin malli -hankkeessa kirjastohenkilökunta pitää alakoululaisten lukukerhoa.</p> <p>Kehitetään Kuusiston koulun koulukirjastoa yhdessä koulun kanssa.</p> <p>Kuusiston koulu hakenut rahaa hankkeeseen, jossa tarkoituksena saada oppilaille kannettavia tietokoneita, kirjasto tarjoaa e-aineistoja ja käytön opetusta.</p>	<p>Toiminnan määrä, laatu ja laajuus</p> <p>Kerhoihin osallistuvien lasten määrä</p> <p>Koulukirjasto vastaa henkilökunnan ja oppilaiden tarpeita</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Viihtyisä asuminen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p> <p><i>Tasapainoinen talous</i></p>	<p>Tiivistä yhteistyötä koulujen ja varhaiskasvatuksen kanssa on jatkettu.</p> <p>Kirjavinkkausta ja kirjastonkäytön opetusta on järjestetty kouluilla ja kirjastossa kaikille alakoulun luokka-asteille sekä yläkoululle</p> <p>Lukukerho on jatkanut toimintaansa, syksyn aikana myös Sykäräisessä.</p> <p>Kuusiston koulu sai rahoituksen hankkeeseensa. E-aineistokoulutusta on järjestetty kirjastossa.</p>
Kirjastokäyntien määrää kasvatetaan	<p>Omatoimikirjastopalvelusta kerrotaan kuntalaisille ja opetetaan käyttöä.</p> <p>Sykäräisen kirjastopalveluiden saavutettavuutta kehitetään hakemalla avustusta omatoimikirjaston perustamiseen</p>	<p>Omatoimikirjaston asiakasmäärä kasvaa 200 -> 400 asiakasta.</p> <p>Kirjaston tapahtumien määrä kasvaa 37 -> 40 tapahtumaa.</p> <p>Kirjastokäyntien määrä kasvaa 7,2 -> 9 käyntiä/asukas.</p>	<p><i>Hyvinvoiva kuntalainen</i></p> <p><i>Palveleva kunta</i></p>	<p>Omatoimiasiakkaita nyt 392</p> <p>Sykäräisen kirjastohankkeeseen ei saatu avustusta.</p> <p>Toteutuneet tapahtumat 42.</p> <p>Kirjastokäyntejä 9,6 / asukas.</p>

TUNNUSLUVUT

Suorite	TP 2022	TA 2023	Toteuma
Kulttuurisalin kävijämäärä	5.981	4.000	6516
Kulttuuriavustukset yhdistyksille €	8.000	7.500	7.500
Liikuntatoimen avustukset yhdistyksille €	12.000	14.000	12.871
Nuorisotoimen avustukset yhdistyksille €	12.000	12.000	12.000
Nuorisovaltuuston kokoontuminen	6	6	6

Kulttuurisalin kävijämäärä lasketaan eri tapahtumanjärjestäjien tiedoista ja lopullista lukua ei ole vielä laskettu.

Henkilöstö	Virat ja toimet kpl	TP 2022	TA 2023	Toteuma
Vakinaiset viranhaltijat	63	85	42	39
Vakinaiset työsuhteiset	26		34	35
Määräaikaiset viranhaltijat		30	4,5	9
Määräaikaiset työsuhteiset	4,8		16,5	23
Yhteensä	93,8	115	97	106

Henkilöstömäärä on talousarviota suurempi, mutta tilinpäätöksen 2022 tilanteeseen nähden pienempi.

TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

	TA2023	Muutos	TA + muutos	TOT2023	Poikkeama
SIVISTYSOSASTO					
MYYNITUOTOT	327 200	31 800	359 000	497 547,50	138 547,50
MAKSUTUOTOT	78 500	0	78 500	102 025,73	23 525,73
TUET JA AVUSTUKSET	55 505	0	55 505	225 786,34	170 281,34
MUUT TOIMINTATUOTOT	30 500	55 100	85 600	124 731,46	39 131,46
Tulot yht.	491 705	86 900	578 605	950 091,03	371 486,03
			0		0,00
PALKAT JA PALKKIOT	-4 087 675	0	-4 087 675	-4 312 860,59	-225 185,59
HENKILÖSIVUKULUT	-909 640	0	-909 640	-928 041,90	-18 401,90
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	0	0	0	47 011,37	47 011,37
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-129 550	0	-129 550	-104 392,74	25 157,26
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-1 697 545	-3 600	-1 701 145	-1 477 099,18	224 045,82
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-319 540	3 495	-316 045	-298 040,30	18 004,70
AVUSTUKSET KOTITALOUKSILLE	-153 250	0	-153 250	-123 908,68	29 341,32
AVUSTUKSET YHTEISÖILLE	-37 500	0	-37 500	-32 531,32	4 968,68
VUOKRAT	-1 704 119	0	-1 704 119	-1 785 712,72	-81 593,72
MUUT TOIMINTAKULUT	-23 150	0	-23 150	-15 471,65	7 678,35
Menot yht.	-9 061 969	-105	-9 062 074	-9 031 047,71	31 026,29
Netto ennen poistoja	-8 570 264	86 795	-8 483 469	-8 080 956,68	402 512,32
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	-18 196	0	-18 196	-48 013,01	-29 817,01
Poistot yht.	-18 196	0	-18 196	-48 013,01	-29 817,01
Netto	-8 588 460	86 795	-8 501 665	-8 128 969,69	372 695,31

KÄYTTÖTALOUS YHTEENSÄ

	TA2023	Muutos	TA + muutos	TOT2023	Poikkeama
KÄYTTÖTALOUS YHTEENSÄ					
MYYNTITUOTOT	22 394 797	31 800	22 426 597	21 532 364,31	-894 232,69
MAKSUTUOTOT	2 661 000		2 661 000	2 811 549,38	150 549,38
TUET JA AVUSTUKSET	197 505	0	197 505	456 296,69	258 791,69
MUUT TOIMINTATUOTOT	3 207 704	75 100	3 282 804	3 590 614,62	307 810,62
Tulot yht.	28 461 006	106 900	28 567 906	28 390 825,00	-177 081,00
			0		0,00
PALKAT JA PALKKIOT	-20 355 779	18 205	-20 337 574	-19 696 324,37	641 249,63
HENKILÖSIVUKULUT	-4 707 111	0	-4 707 111	-4 541 542,58	165 568,02
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	230 000	0	230 000	323 522,02	93 522,02
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-833 950		-833 950	-621 198,86	212 751,14
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-7 258 846	-100 492	-7 359 338	-7 011 563,80	347 774,20
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-2 402 100	231 387	-2 170 713	-2 122 513,73	48 199,27
AVUSTUKSET KOTITALOUKSILLE	-776 233	0	-776 233	-1 225 533,91	-449 300,91
AVUSTUKSET YHTEISÖILLE	-195 500	0	-195 500	-178 813,33	16 686,67
VUOKRAT	-2 104 161	0	-2 104 161	-2 119 402,47	-15 241,47
MUUT TOIMINTAKULUT	-79 200	0	-79 200	-524 090,96	-444 890,96
Menot yht.	-38 482 880	149 100	-38 333 780	-37 717 461,99	616 317,61
Netto ennen poistoja	-10 021 874	256 000	-9 765 874	-9 326 636,99	439 236,61
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	-807 682	0	-807 682	-919 612,98	-111 930,98
ARVONALENTUMISET				-156 326,76	-156 326,76
Poistot ja arvonalentumiset yht.	-807 682	0	-807 682	-1 075 939,74	-268 257,74
Netto	-10 829 556	256 000	-10 573 556	-10 402 576,73	170 978,87

4.3.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen (ilman liikelaitosta)

	TA2023	Muutos	TA+muutos	TOT2023	Poikkeama
Myyntituotot	22 394 797	31 800	22 426 597	21 532 364	-862 433
Maksutuotot	2 661 000	0	2 661 000	2 811 549	150 549
Tuet ja avustukset	197 505	0	197 505	456 297	258 792
Muut toimintatuotot	3 207 704	75 100	3 282 804	3 590 615	382 911
TOIMINTATUOTOT	28 461 006	106 900	28 567 906	28 390 825	-70 181
Henkilöstökulut	-24 832 890	18 205	-24 814 685	-23 914 345	918 545
Palvelujen ostot	-8 092 796	-80 492	-8 173 288	-7 631 380	461 416
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 402 100	211 387	-2 190 713	-2 123 657	278 443
Avustukset	-971 733	0	-971 733	-1 404 347	-432 614
Muut toimintakulut	-2 183 361	0	-2 183 361	-2 643 733	-460 372
TOIMINTAKULUT	-38 482 880	149 100	-38 333 780	-37 717 462	765 418
TOIMINTAKATE	-10 021 874	256 000	-9 765 874	-9 326 637	695 237
Verotulot	5 795 000	0	5 795 000	5 637 286	-157 714
Valtionosuudet	5 252 956	0	5 252 956	5 134 259	-118 697
Rahoitustuotot ja -kulut	-127 000	-256 000	-383 000	-245 545	-118 545
VUOSIKATE	899 082	0	899 082	1 199 363	300 280
Poistot ja arvonalentumiset	-807 682	0	-807 682	-1 075 940	-268 258
TILIKAUDEN TULOS	91 400	0	91 400	123 423	32 023
YLIJÄÄMÄ / ALIJÄÄMÄ	91 400	0	91 400	123 423	32 023

Tilikaudella tehtiin muutoksia käyttötalouden talousarvioon.

Muutokset käyttötalousosaan olivat seuraavat:

- Sähkökulujen säästö + 210 000 €
- Perintö + 57 995 € lasten ja nuorten hyvinvointiin
- Tulojen lisäys + 40 900 € sivistystoimi
- Palkkakulujen pienempi toteuma + 18 205 € tekninen
- Käyttötalouden tilien pienempi toteuma + 7900 € sivistys
- Käyttötalouden tilien pienempi toteuma + 50 000 € tekninen
- Kaustisen seutukunnan menojen lisäys -129 000 €
- Korkomenojen kasvu – 256 000 €

Muutokset investointiosaan olivat seuraavat:

- Kuusiston liikunta-alueen kehittämisen määrärahan siirto Kulttuurisalin AV-laitteiston uusiminen 20 000 €.
- TK:n rappausmäärärahan siirto 25 000 € kiinteistöjen korjaukseen/kunnossapitoon.

Muutosten jälkeen talousarvion netto on edelleen 0, kuten talousarviossa 2023 on päätetty.

VEROTULOJEN ERITTELY

Tuloslaskelmaosa.

	TA2023	Muutos	Ta + muutos	TOT2023	Poikkeama
5000 Kunnan tulovero	4 150 000	0	4 150 000	4 240 877,71	90 878
5100 Kiinteistövero.	800 000	0	800 000	700 179,98	-99 820
5200 Osuus yhteisöveron tuotosta	845 000	0	845 000	696 228,33	-148 772
Verotulot	5 795 000	0	5 795 000	5 637 286,02	-157 714

VALTIONOSUUKSIEN ERITTELY

	TA2023	Muutos	Ta + muutos	TOT2023	Poikkeama
5500 Yleinen valtionosuus	2 862 964	0	2 862 964	2 739 050,00	-123 914
5502 Verotuloihin perust vos tasaus	1 498 768	0	1 498 768	1 535 334,00	36 566
5504 Veroperustemuutosten korvaus	643 919	0	643 919	0,00	-643 919
5505 Verotulojen maksulykkäyskompen	0	0	0	698 965,00	698 965
5700 Opetus- ja kultt.t.valt.osuus	247 305	0	247 305	160 910,00	-86 395
Valtionosuudet	5 252 956	0	5 252 956	5 134 259,00	-118 697

4.3.3 Investointien toteutuminen

INVESTOINNIT	TA2023	Muutos	TA + muutos	TOT2023	Poikkeama
HALLINTO					
Maa-alueet	-150 000	0	-150 000	-20 719,00	129 281,00
Osakkeet ja osuudet	-100 000	0	-100 000	-304 875,24	-204 875,24
Röntgen	-120 000	0	-120 000	0,00	120 000,00
TEKNINEN					
Kiinteistöjen korjaukset MR	-125 000	-25 000	-150 000	0,00	150 000,00
KV halli lastauslaituri	0	0	0	-45 800,00	-45 800,00
Juustotie 41, Varikko	-40 000	0	-40 000	-18 692,73	21 307,27
Tk viemärisukitus	0	0	0	-37 911,00	-37 911,00
Tk:n rappaus	-80 000	25 000	-55 000	-40 351,41	14 648,59
Eläinlääkärin autotalli	0	0	0	-59 026,69	-59 026,69
Asunnon hankinta	-100 000	0	-100 000	0,00	100 000,00
Kaavateiden rakentaminen MR	-200 000	0	-200 000	0,00	200 000,00
Kuusistontien korjaus	0	0	0	-106 105,64	-106 105,64
Porkolantien korjaus	0	0	0	-19 636,19	-19 636,19
Tiekyltit	0	0	0	-11 410,46	-11 410,46
SIVISTYS					
Kuusiston koulun korjaus	0	0	0	121 479,36	121 479,36
Varastorakennus	0	0	0	-4 118,99	-4 118,99
Päiväkodin pihan leikkivälin.	-30 000	0	-30 000	0,00	30 000,00
Artesaani/kotikoulu	-40 000	0	-40 000	3 599,50	43 599,50
Taidehankinta liikenneympyrään	-15 000		-15 000	-12 096,78	2 903,22
Yleisurheilukenttä	-60 000	0	-60 000	-21 985,00	38 015,00
Kuusiston kouluu. Suun./korja	-200 000	0	-200 000	-13 695,38	186 304,62
Kuusiston liikunta-alueen keh.	-82 000	20 000	-62 000	-56 517,38	5 482,62
Kulttuurisalin laitteet	0	-20 000	-20 000	-19 581,46	418,54
INVESTOINNIT YHTEENSÄ					
Investointihankinnat yht.	-1 342 000	0	-1 342 000	-667 444,49	674 555,51
Muut tuet ja avustukset		0			
Investoinnit netto (-/tulo)	-1 342 000	0	-1 342 000	-667 444,49	674 555,51

4.3.4 Rahoitusosan toteutuminen (ilman liikelaitosta)

RAHOITUSLASKELMA	TA2023	Muutos	TA + muutos	TOT2023	Poikkeama
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	899 082	0	899 082	1 199 363	300 280,62
Tulorahoituksen korjauserät	0	0	0	0	0,00
	899 082	0	899 082	1 199 363	300 280,62
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-1 322 000	0	-1 322 000	-667 595	654 404,68
Rah.osuudet investointimenoihin	0	0	0	0	0,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot		0	0		0,00
	-1 322 000	0	-1 322 000	-667 595	654 404,68
Toiminnan ja invest.rahavirta	-422 918	0	-422 918	531 767	954 685,30
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäykset	-50 000	0	-50 000	-2 978 000	-2 928 000,00
Antolainasaamisten vähennykset	123 000	0	123 000	2 325 785	2 202 785,00
	73 000	0	73 000	-652 215	-725 215,00
Lainakannan muutokset					
Pitkäaik.lainojen lisäys	1 500 000	0	1 500 000	0	-1 500 000,00
Pitkäaik.lainojen vähennys	-600 000	0	-600 000	-448 010	151 990,00
Lyhytaik.lainojen muutos	0	0	0	-6 000 000	-6 000 000,00
	900 000	0	900 000	-6 448 010	-7 348 010,00
Muut maksuvalmiuden muutokset					
Toimeksiant.var.ja po:n muut.	0	0	0	24 165	24 164,65
Saamisten muutos	0	0	0	1 957 505	1 957 504,50
Korottomien velkojen muutos	0	0	0	3 411 020	3 411 019,85
	0	0	0	5 392 689	5 392 689,00
Rahoituksen rahavirta	973 000	0	973 000	-1 707 536	-2 680 536,00
RAHAVAROJEN MUUTOS	550 082	0	550 082	-1 175 769	-1 725 850,70
Rahavarat 31.12.				360 727,11	
Rahavarat 01.01.				1 536 495,81	
				-1 175 768,70	

4.3.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

	TA2023	Muutos	TA + muutos	TOT2023	Poikkeama
HALLINTO-OSASTO					
Tulot yht.	809534	20 000	829 534	920 165,26	90 631
Menot yht.	-1845018	-129 000	-1 974 018	-2 182 514,20	-208 496
Netto	-1035484	-109 000	-1 144 484	-1 262 348,94	-117 865
LOMATOIMEN OSASTO					
Tulot yht.	21298546	0	21 298 546	21 370 174,15	71 628
Menot yht.	-21298546	0	-21 298 546	-20 920 372,41	378 174
Netto	0	0	0	449 801,74	449 802
TEKNINEN OSASTO					
Tulot yht.	5861221	0	5 861 221	5 150 394,56	-710 826
Menot yht.	-6277347	278 205	-5 999 142	-5 583 527,67	415 614
Netto	-416126	278 205	-137 921	-433 133,11	-295 213
SIVISTYSOSASTO					
Tulot yht.	491705	86 900	578 605	950 091,03	371 486
Menot yht.	-9061969	-105	-9 062 074	-9 031 047,71	31 026
Netto	-8570264	86 795	-8 483 469	-8 080 956,68	402 512
KÄYTTÖTALOUS YHTEENSÄ					
Tulot yht.	28461006	106 900	28 567 906	28 390 825,00	-177 081
Menot yht.	-38482880	149 100	-38 333 780	-37 717 461,99	616 318
Netto	-10 021 874	256 000	-9 765 874	-9 326 636,99	439 237
TULOSLASKELMAOSA					
Verotulot	5 795 000	0	5 795 000	5 637 286,02	-157 714
Valtionosuudet	5 252 956	0	5 252 956	5 134 259,00	-118 697
Korkotuotot	45 000	0	45 000	138 418,43	93 418
Muut rahoitustuotot	18 000	0	18 000	82 003,01	64 003
Korkokulut	-190 000	-256 000	-446 000	-445 801,06	199
Muut rahoituskulut	0	0	0	-20 165,79	-20 166
Netto	10 920 956	-256 000	10 664 956	10 526 000	-138 956
INVESTOINTIOSA					
Investointihankinnat	-1 342 000	0	-1 342 000	-667 595,32	674 405
Rahoitusosuudet	0	0	0	0,00	0
Myynnit	0	0	0	0,00	0
Netto	-1 342 000	0	-1 342 000	-667 595,32	674 405
RAHOITUS					
Antolainauksen muutokset	73 000	0	73 000	-652 215,00	-725 215
Lainakannan muutokset			0		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 500 000	0	1 500 000	0	-1 500 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-600 000	0	-600 000	-448 010	151 990
Lyhytaikaisten lainojen muutokset	0	0	0	-6 000 000	-6 000 000
Yhteensä	973 000	0	973 000	-7 100 225	-8 073 225

5 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

5.1 Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet

Tilinpäätöslaskelmia ovat tuloslaskelma, rahoituslaskelma, tase ja konsernitase. Tilinpäätöslaskelmien laatimisessa sovelletaan kirjanpitolakia ja -asetusta kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeiden ja laskelmakaavojen mukaisesti.

Tuloslaskelmassa on ilmoitettava tuotto- ja kuluerät erikseen niitä toisistaan vähentämättä, jollei tuoton ja kulun yhdistäminen yhdeksi eräksi ole perusteltua oikean ja riittävän kuvan antamiseksi (KPA 1:10.1 §).

Tuloslaskelma ja tase laaditaan sentin tarkkuudella. Rahoituslaskelma ja konsernitase voidaan esittää myös tuhansin euroin.

5.2 Tuloslaskelma

KUNTA

TUOSLASKELMA (sis. Viemäriiikelaytos)

	01.01.-31.12.2023		01.01.-31.12.2022	
Toimintatuotot				
Myyntitulot	19 982 800,57		5 937 690,00	
Maksutulot	2 811 549,38		633 594,26	
Tuet ja avustukset	456 296,69		413 716,95	
Muut tulot	1 591 843,01	24 842 489,65	1 246 974,40	8 231 975,61
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja pi	-19 407 786,41		-8 677 153,00	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-3 450 822,20		-1 893 666,86	
Muut henl	-1 111 059,09		-392 410,71	
Palvelujen ostot	-5 839 216,73		-15 284 837,96	
Aineet, tarvikkeet ja tav	-2 286 583,16		-1 821 920,81	
Avustukset	-1 404 347,24		-391 851,49	
Muut toimintakulut	-719 646,13	-34 219 460,96	-287 106,28	-28 748 947,11
Toimintakate		-9 376 971,31		-20 516 971,50
Verotulot		5 637 286,02		10 276 277,41
Valtionosuudet		5 134 259,00		12 067 511,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuoto	104 781,85		21 847,44	
Muut rahoi	82 040,87		214 807,03	
Korkokulut	-445 855,79		-176 146,27	
Muut rahoi	-21 159,37	-280 192,44	-8 102,72	52 405,48
Vuosikate		1 114 381,27		1 879 222,39
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot		-1 114 214,94		-1 050 700,71
Arvonalentumiset		-156 326,76		
Tilikauden tulos		-156 160,43		828 521,68
Satunnaiset tuotot ja kulut				
Satunnaiset tuotot		1 325 334,09		
Tilikauden ylijäämä(alijäämä)		1 169 173,66		828 521,68

5.3 Rahoituslaskelma

TOHOLAMMIN KUNTA

RAHOITUSLASKELMA (sis. Viemäriiikelaytos)

	2023		2022	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	1 114 381,27		1 879 222,39	
Satunnaiset erät	1 325 334,09			
Tulorahoituksen korjauserät	0,00	2 439 715,36	26 231,49	1 905 453,88
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-667 595,32		-2 021 170,07	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00		342 000,00	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovut	2 032 645,91	1 365 050,59	0,00	-1 679 170,07
Toiminnan ja investointien rahavirta		3 804 765,95		226 283,81
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	-2 978 000,00			
Antolainasaamisten vähennykset	433 000,00	-2 545 000,00	8 000,00	8 000,00
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00		5 500 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-448 010,00		-4 566 928,00	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-6 000 000,00	-6 448 010,00		933 072,00
Oman pääoman muutokset				
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien m	24 164,65		0,00	
Saamisten muutos	891 900,54		972 863,16	
Korottomien velkojen muutos	3 266 716,00	4 182 781,19	-945 156,26	27 706,90
Rahoituksen rahavirta		-4 810 228,81		968 778,90
Rahavarojen muutos		-1 005 462,86		1 195 062,71
Kassavarat 31.12.	401 599,69		1 407 062,55	
Kassavarat 1.1.	1 407 062,55	-1 005 462,86	211 999,84	1 195 062,71

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, th€	5 274	1 870
Investointien tulorahoitus, %	166,9	166,9
Lainanhoitokate todellinen	0,23	2,07
Lainanhoitokate laskennallinen	0,86	0,55
Kassan riittävyys, pv	5,62	16
Asukasmäärä	2 850	2 901

5.4 Tase

TASE 31.12.2023 (sis. Viemäriiikelaitys)

VASTAAVAA	2023	2022	VASTATTAVAA	2023	2022
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	9 093 368,12	9 335 291,72
Aineettomat oikeudet			Arvonkorotusrahasto		
Muut pitkävaikutteiset menot	0,00	2 396,34	Muut omat rahastot		
Ennakkomaksut			Edellisten tilikauden yli-/alijäämä	4 166 717,89	3 338 196,21
Aineettomat hyödykkeet yht.	0,00	2 396,34	Tilikauden yli-/alijäämä	1 169 173,66	828 521,68
Aineelliset hyödykkeet				14 429 259,67	13 502 009,61
Maa- ja vesialueet	1 853 711,53	1 832 841,53	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Rakennukset	15 069 109,89	16 752 495,24	Valtion toimeksiannot		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	2 505 405,18	2 292 198,76	Lahjoitusrahastojen pääomat	37 911,29	13 746,64
Koneet ja kalusto	87 378,63	107 800,50	Toimeksiantojen pääomat yht.	37 911,29	13 746,64
Muut aineelliset hyödykkeet	15 357,21	15 357,21	VIERAS PÄÄOMA		
Ennakkomaksut ja kesken-			Pitkäaikainen		
eräiset hankinnat	145 760,29	1 622 034,00	Joukkovelkakirjalainat		
Aineelliset hyödykkeet yht.	19 676 722,73	22 622 727,24	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	9 438 931,00	9 888 023,00
Sijoitukset			Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	0,00	153 189,86
Osakkeet ja osuudet	6 171 991,78	6 125 448,02	Pitkäaikainen vieras pääoma yht.	9 438 931,00	10 041 212,86
Muut lainasaamiset	3 265 482,13	720 482,13	Lyhytaikainen		
Sijoitukset yht.	9 437 473,91	6 845 930,15	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 449 092,00	7 448 010,00
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			Saadut ennakot	132 538,87	185 988,77
Valtion toimeksiannot			Ostovelat	882 191,34	734 836,62
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet			Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	620 332,27	296 877,25
TOIMEKSIANTOJEN VARAT YHT.			Siirtovelat	4 570 920,23	1 592 715,62
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Lyhytaikainen vieras pääoma yht.	7 655 074,71	10 258 428,26
Saamiset			(vieras pääoma)	17 094 005,71	20 299 641,12
Lyhytaikaiset saamiset			VASTATTAVAA YHTEENSÄ	31 561 176,67	33 815 397,37
Myyntisaamiset	668 363,41	336 958,65			
Lainasaamiset	140 000,00	850 000,00			
Muut saamiset	1 202 783,72	1 709 837,30			
Siirtosaamiset	34 233,21	40 485,14			
Lyhytaikaiset saamiset yht.	2 045 380,34	2 937 281,09			
Rahat ja pankkisaamiset	401 599,69	1 407 062,55			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	31 561 176,67	33 815 397,37			

5.5 Konsernilaskelmat

KONSERNITULOSLASKELMA	2023	2022
Toimintatuotot	33 784 013,85	32 993 447,37
Toimintakulut	-41 367 904,63	-53 977 095,21
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta	141 136,61	
Toimintakate	-7 442 754,16	-20 983 647,84
Verotulot	5 601 565,55	10 235 525,41
Valtionosuudet	5 134 259,00	13 457 390,38
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	119 141,98	10 200,86
Muut rahoitustuotot	104 439,66	307 823,40
Korkokulut	-769 234,54	-226 877,12
Muut rahoituskulut	-21 577,32	-67 458,27
Vuosikate	2 725 840,16	2 732 956,82
Poistot ja arvonalentumiset		
Sumupoistot	-2 487 218,26	-2 774 821,24
Arvonalentumiset	-156 326,76	
Satunnaiset erät	-6,74	-23 362,98
Tilikauden tulos	82 288,40	-65 227,39
Tilinpäätössiirrot	-14 732,24	5 860
Tilikauden verot		
Laskennalliset verot	-700,20	
Vähemmistöosuudet	-4 300,33	
Tilikauden ylijäämä	62 555,63	-59 367,54
Oman pääoman muutos rahoituslaskelma		-209 175,82
Tulorahoituksen korjauserä		-75 923,65
Pysyvien vastaavien myyntivoitto/-tappio		22,00

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toimintatuotot/Toimintakulut, %	81,67	61,12
Vuosikate/Poistot, %	109,59	98,49
Vuosikate, euro/asukas	956,44	942,07
Asukasmäärä	2 850	2901

TOHOLAMMIN KUNTA

KONSERNIRAHOITUSLASKELMA

	2 023		2 022	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	2 725 840		2 732 957	
Satunnaiset erät	-7		-23 363	
Tilikauden verot				
Tulorahoituksen korjausevät	-31 370	2 694 464	-75 924	2 633 670
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-2 044 023		-4 030 136	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0		356 427	
Investointien taseen luovutukset	576 780		56 367	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutus	0	-1 467 243	-22	-3 617 364
Toiminnan ja investointien rahavirta		1 227 220		-983 694
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset				
Antolainasaamisten vähennykset	795 000	795 000	71 074	71 074
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	447 164		6 174 640	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 317 057		-8 800 049	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 418 008	-2 287 901	2 003 928	-621 481
Oman pääoman muutokset				-209 176
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muu	23 498		-460 661	
Vaihto-omaisuuden muutos	-187 179		-62 038	
Saamisten muutos	2 002 269		284 905	
Korottomien velkojen muutos	-1 959 403	-120 815	2 885 673	2 647 879
Rahoituksen rahavirta		-1 613 716		1 888 296
Rahavarojen muutos		-386 496		904 603
Kassavarat 31.12.	3 925 167		5 498 280	
Kassavarat 1.1.	5 498 280		4 464 995	
Rahavarojen muutos		-386 496		904 603

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 €	895 401	1 682 646
Investointien tulorahoitus, %	133	74
Lainarahoitokate	2	0
Kassan riittävyys, pv	31	30

KONSERNITASE 31.12.2023

VASTAAVAA	2 023	2022	VASTATTAVAA	2 023	2022
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet	447 575,47	620 825,03	Peruspääoma	9 093 368,11	9 335 291,72
Aineelliset hyödykkeet			Arvonkorotusrahasto	1 137 834,64	1 114 381,53
Maa- ja vesialueet	3 760 876,75	2 591 474,46	Muut omat rahastot	1 876 670,38	1 889 573,06
Rakennukset	23 708 811,32	28 012 765,60	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	6 391 478,93	6 511 586,82
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 563 940,50	7 619 878,43	Tilikauden yli-/alijäämä	62 555,63	-59 367,54
Koneet ja kalusto	3 050 621,19	4 066 619,49		18 561 907,69	18 791 465,59
Muut aineelliset hyödykkeet	391 163,05	432 862,26			
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	187 575,56	1 935 710,62	VÄHEMMISTÖOSUUDET	93 754,99	89 454,65
	39 662 988,37	44 659 310,85	PAKOLLISET VARAUKSET		
Sijoitukset			Muut pakolliset varaukset	0,00	131 219,51
Osakkeet ja osuudet	5 068 049,83	4 374 860,54			131 219,51
Muut lainasaamiset	366 778,59	732 852,60	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Muut saamiset	90,15	7 045,58	Valtion toimeksiannot	154 135,18	133 498,91
	5 434 918,57	5 114 758,72	Lahjoitusrahastojen pääomat	37 911,29	13 746,64
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			Muut toimeksiantojen pääomat	15 815,83	112 803,94
Valtion toimeksiannot				207 862,30	260 049,49
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet			VIERAS PÄÄOMA		
Muut toimeksiantojen varat	169 449,08	148 093,02	Pitkäaikainen		
	169 449,08	148 093,02	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilt	19 781 243,23	18 528 673,28
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Lainat julkisyhteisöiltä	279 482,14	308 547,65
Vaihto-omaisuus			Saadut ennakot		0,00
Aineet ja tarvikkeet	234 862,31	368 704,82	Ostovelat		0,00
Keskeneräiset tuotteet	277 005,21	77 073,93	Muut velat/Liittymismaksut ja muut v	4 159 397,97	4 163 284,67
Valmiit tuotteet	59 264,93	59 264,93	Laskennalliset verovelat	81 828,91	111 991,89
Muu vaihto-omaisuus	24 552,32	35 219,75		24 301 952,25	23 112 497,49
Ennakkomaksut	4 988,35	9 942,64	Joukkovelkakirjalainat	34 547,00	38 352,29
	600 673,12	550 206,06	Lyhytaikainen		
Pitkäaikaiset saamiset			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilt	2 347 400,22	8 526 314,38
Myyntisaamiset	4 425,98	4 425,98	Lainat julkisyhteisöiltä	161 065,51	152 422,37
Muut saamiset			Lainat muilta luotonantajilta	208 248,00	3 239 636,00
Saamiset	4 425,98	4 425,98	Saadut ennakot	254 020,62	257 505,13
Lyhytaikaiset saamiset			Ostovelat	1 560 478,04	3 224 301,06
Myyntisaamiset	2 187 443,73	3 285 149,51	Muut velat/Liittymismaksut ja muut v	1 266 420,86	1 181 148,01
Lainasaamiset	150,00	150,00	Siirtovelat	4 865 886,46	3 657 535,38
Muut saamiset	1 318 359,23	2 307 391,68	Laskennalliset verovelat		0,00
Laskennalliset verosaamiset				10 663 519,71	20 238 862,34
Siirtosaamiset	112 392,98	290 882,45	(vieras pääoma)	35 000 018,96	43 389 712,12
	3 618 345,94	5 883 573,64	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	53 863 543,59	62 661 901,37
Rahoitusarvopaperit					
Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin					
Muut arvopaperit	0,00	182 428,12			
		0,00			
Rahat ja pankkisaamiset	3 925 167,06	5 498 279,95			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	53 863 543,59	62 661 901,37			

6 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

6.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

6.1.1 Arvostus- ja jaksotuseriaatteet sekä menetelmät

Tulos ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteiden mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysajankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Käyttöomaisuus on merkitty taseeseen hankintamenon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Pysyvien vastaavien käyttöomaisuusosakkeet sekä sijoitusluontoiset erät on merkitty taseessa hankintamenon arvoon.

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen hankintahintaan.

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

6.2. Kunnan tilinpäätöksen esittämistapaa koskevat liitetiedot

6.2.1 Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tilikauden tietojen vertailussa tulee ottaa huomioon, että kunta on yhtiöittänyt Viemäriiikelaitoksen 31.12.2023. Taseen omaisuuseristä yhtiölle siirtyi pysyviä vastaavia 2 032 645,91€. Velkaeristä siirtyi liittymismaksuja 153 189,86€. Yhtiöittämisen seurauksena kunnan taseessa lisääntyivät osakkeet ja osuuden 226 790,14€. Lainasaamiset tytäryhteisöiltä lisääntyivät 2 978 000€.

6.3 Tuloslaskelman liitetiedot

6.3.1 Toimintatuotot

	2023	2022
Hallinto-osasto	229 702,93	255 898,52
Lomatoimen osasto	21 365 674,15	4 648 626,33
Tekninen osasto	1 777 879,38	1 982 465,46
Sivistysosasto	883 673,13	750 835,44
Viemäriiikelaitos	585 560,06	594 149,86
Yhteensä	24 842 489,65	8 231 975,61

6.3.2 Verotulojen erittely

Verotulojen erittely	2023	2022
Kunnallisvero	4 240 877,71	8 347 119,24
Osuus yhteisöveron tuotosta	696 228,33	1 262 962,96
Kiinteistövero	700 179,98	666 195,21
Verotulot yhteensä	5 637 286,02	10 276 277,41

6.3.3 Valtionosuuksien erittely

Valtionosuuksien erittely	2023	2022
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilman tasauksia)	2 739 050,00	6 585 837,00
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	1 535 334,00	3 136 693,00
Veroperustemuutosten korvaus	0,00	2 165 019,00
Verotulojen maksulykkäyskompensaatio	698 965,00	-10 762,00
Opetus- ja sivistystoimen valtionosuudet	160 910,00	190 724,00
Valtionosuudet yhteensä	5 134 259,00	12 067 511,00

6.3.4 Palvelujen ostot

Palvelujen ostojen erittely	2023	2022
Asiakaspalvelujen ostot	621 198,86	11 344 253,03
Muiden palvelujen ostot	5 218 017,87	3 940 584,93
Yhteensä	5 839 216,73	15 284 837,96

6.3.5 Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämisessä on käytetty kunnanvaltuuston 02.09.2002 § 48 vahvistamaa poistosuunnitelmaa ja 12.11.2012 § 40 tarkistettua poistosuunnitelmaa. Tarkistetun poistosuunnitelman mukaan vuonna 2013 ja sen jälkeen valmistuneisiin hyödykkeisiin sovelletaan Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen 2011 liitteen 1 mukaisia poistoaikojen alarajoja. Poistomenetelmäksi on vahvistettu tasapoisto ja poistoajat ovat:

	Ennen vuotta 2013 valmistuneet	2013 ja sen jälkeen valmistuneet
Aineettomat hyödykkeet	5 vuotta	5 vuotta
Muut pitkävaikuttaiset menot	5 vuotta	2 vuotta
Rakennukset		
Asuinrakennukset	50 vuotta	30 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset	50 vuotta	20 vuotta
Tehdas- ja tuotanto- sekä vapaa-ajanrakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Talousrakennukset	20 vuotta	10 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Viemäriverkko	40 vuotta	30 vuotta
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	20 vuotta	15 vuotta
Kadut, tiet, torit, puistot ym. maa- ja vesirakenteet	15 vuotta	15 vuotta
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	15 vuotta	10 vuotta
Koneet ja kalusto		
Sairaala-, terv.huolto- yms. Laitteet	10 vuotta	5 vuotta
Atk-laitteet	10 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	10 vuotta	3 vuotta

Kunnanvaltuusto on vahvistanut poistosuunnitelmaan pienhankintarajaksi 8 400 euroa. Pienet käyttökustannushankkeet, joiden hankinta-arvo on alle 8 400 euroa, kirjataan vuosikuluksi. Vuosikulut on koottu omaksi luetteloksi. Mikäli hankinta-arvon alittava hanke on osa suurempaa kokonaisuutta, on se kirjattu käyttöomaisuuteen.

Kunnanhallitus päätti (16.1.2023 § 5), että urheilukenttään sovelletaan tasapoistoa, jossa poisto-aika on 30 vuotta.

6.3.6 Sumu-poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuus

Kunnan keskimääräisten suunnitelman mukaisten poistojen ja keskimääräisten poistonalaisten investointien omahankintamenojen vastaavuudet poikkeavat olennaisesti toisistaan. Olennaisena poikkeamana pidetään 10 % tai suurempaa erotusta. Kunnan suuri poikkeama 29,39 % johtuu vuosille 2021–2023 ajoittuvista isoista investoinneista.

Sumu-poistojen ja poistonalaisten investointien vastaavuus	2023	2022
Vuosina 2022- 2026:		
Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot	992 734,33	1 047 727,37
Keskimääräinen poistonalaisten investointien omahankintameno	767 234,23	1 611 076,63
Ero euroina	225 500,10	563 349,25
Ero %	29,39 %	34,97 %

6.3.7 Satunnaisiin tuottoihin ja kuluihin sisältyvät erät

Satunnaisten tuottojen ja kuluja erittely	2023	2022
Satunnaiset tuotot		
Viemärikelaitoksen kaupan voitto	1 325 334,09	0,00
Yhteensä	1 325 334,09	0,00

6.3.8 Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot

	2023	2022
Muut toimintatuotot		
Rakennusten luovutusvoitot	1 243 811,37	
Muut luovutusvoitot	788 834,54	
Luovutusvoitot yhteensä	2 032 645,91	
Muut toimintakulut		
Kiinteistöjen luovutustappiot		

6.3.9 Rahoitustuotot ja -kulut

	2023	2022
Osinkotuotot ja osuuspääomien korot	66 062,80	22 817,88
Soite vanhan ylijäämän palautus		182 845,61

6.3.10 Tilintarkastuspalkkiot

Tilintarkastuspalkkiot	2023	2022
SK-Reviisorit Oy Ab		
Tilintarkastuspalkkiot	4 715,82	8 931,40
Tilintarkastajan lausunnot		
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	3 601,44	2 569,34
Muut palkkiot	0,00	490,00
	8 317,26	11 990,74

6.3.11 Luottamushenkilöpalkkiot

Luottamushenkilöpalkkioista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut	2023	2022
Keskustapuolue Toholampi	2 564,75	3 574,08
Toholammin Kokoomus	414,00	526,50
Toholammin Perussuomalaiset		
Toholammin Sosialidemokraatit	430,69	531,50
Yhteensä	3 409,44	4 632,08

6.4. Tasetta koskevat liitetiedot

6.4.1 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

	Aineettomat hyödykkeet			Aineelliset hyödykkeet						
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Aineettomat hyödykkeet yhteensä	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Keskeneräiset hankinnat	Aineelliset hyödykkeet yhteensä
TOHOLAMMIN KUNTA										
Poistamaton hankintameno 1.1.	2 396,34	0,00	2 396,34	1 832 841,53	16 752 495,24	2 292 198,76	107 800,50	15 357,21	1 622 034,00	22 622 727,24
Alkusaldo muutokset							-22 933,32			-22 933,32
Lisäykset tilikaudella				20 870,00	205 900,82	85 296,80	43 833,69		135 988,98	491 890,29
Rahoitusosuudet tilikaudella									0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella					-1 400 138,13	-680 074,70			-129 170,21	-2 209 383,04
Siirrot erien välillä					287 691,48	1 195 401,00			-1 483 092,48	0,00
Luov.kert. sumupoisto										0,00
Tilikauden poisto	-2 396,34	0,00	-2 396,34		-776 839,52	-387 416,68	-41 322,24			-1 205 578,44
Kirjanpitoarvo 31.12.	0,00	0,00	0,00	1 853 711,53	15 069 109,89	2 505 405,18	87 378,63	15 357,21	145 760,29	19 676 722,73

	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset			
	Osakkeet tytäryhteisöt	Kuntayhtymäosuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Osakkeet ja osuudet yhteensä	Saamiset tytäryhteisöiltä	Saamiset muilta	Muut lainasaamiset yhteensä	
TOHOLAMMIN KUNTA								
Poistamaton hankintameno 1.1.	5 054 259,45	688 907,32	382 281,25	6 125 448,02	720 482,13	0,00	720 482,13	
Alkusaldo muutokset		-243 331,48		-243 331,48				
Lisäykset tilikaudella	226 790,14		78 085,10	304 875,24	2 978 000,00		2 978 000,00	
Rahoitusosuudet tilikaudella								
Vähennykset tilikaudella			-15 000,00	-15 000,00	-433 000,00		-433 000,00	
Siirrot erien välillä								
Luov.kert. sumupoisto								
Tilikauden poisto								
Kirjanpitoarvo 31.12.	5 281 049,59	445 575,84	445 366,35	6 171 991,78	3 265 482,13	0,00	3 265 482,13	

Kunnan osuus Lampin yhteismetsästä on 42,08 %.

Kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset				
	Tasearvo 01.01.2023	Lisäykset tilikaudella	Vähennykset tilikaudella	Tasearvo 31.12.2023
Keski-Pohjanmaan Liitto	21 427,03			21 427,03
Korpelan Voima	4 875,77			4 875,77
K-P:n Erikoissairaanhoido- ja peruspalvelukuntayhtymä	243 331,48		-243 331,48	0,00
K-P:n Koulutusyhtymä	419 273,04			419 273,04
	688 907,32	0,00	-243 331,48	445 575,84

6.4.2 Omistuksia muissa yhteisöissä koskevat liitetiedot

Tytär yhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt						
	Y-tunnus	Kunnan				
		omistus- osuus %	Konsernin omistus- osuus %	Kuntakonsernin osuus 1000€		
Tytär yhteisöt				omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilikauden voitosta/ tappiosta
Toholammin Energia Oy	0726682-1	96,66 %	96,66 %	423	4 959	-22
KOY Toholammin Vuokralatot	0888764-6	100 %	100 %	505	1 532	-104
As. Oy Kerttulanrivi	0309146-2	59,04 %	59,04 %	73	7	2
Toholammin kehitys Oy	2155867-9	100 %	100 %	2 156	1 342	101
Toholammin Viemäri Oy	3409407-6	100 %	100 %	0	0	0
Kuntayhtymät						
Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymä	0208916-8	4,53 %	4,53 %	61	65	0
Keski-Pohjanmaan Liitto ky	0959806-1	4,88 %	4,88 %	5	2	1
Korpelan Voima ky	0178464-4	18,18 %	18,18 %	984	1 605	34
Yhdistelemätön osakkuusyhteisö						
As Oy Kultavieri	0656969-5	27 %	27 %			
Osakkuusyhteisöt						
KASE Kehitysyhtiö	3409175-6	20 %	20 %	0	0	0
Liikelaitokset						
Toholammin Viemäri liikelaitos	0182779-8	100 %	100 %			

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokunayhtymä Soite on jäänyt pois konsernista hyvinvointialueuutoksen myötä. Konserniin on tullut uutena KASE Kehitysyhtiö Oy sekä Toholammin Viemäri Oy. Näissä molemmissa toiminta alkaa 2024 vuoden puolella.

Saamisten erittely	2023	
	Pitkä-aikaiset	Lyhytaikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä		
Myyntisaamiset		4 254,36
Lainasaamiset	3 265 482,13	140 000,00
Muut saamiset		
Siirtosaamiset		11 751,78
Yhteensä	3 265 482,13	156 006,14
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta jäsenenä		
Myyntisaamiset		2 296,71
Lainasaamiset		
Muut saamiset		
Siirtosaamiset		
Yhteensä		2 296,71
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistuyhteisyyhteisöiltä		
Myyntisaamiset		
Lainasaamiset		
Muut saamiset		
Siirtosaamiset		
Yhteensä		0,00

Saamisiin sisältyvät olennaiset erät	2023	2022
Myyntisaamiset	668 363,41	337 056,67
Lainasaamiset	3 405 482,13	850 000,00
Muissa saamisissa:		
Arvonlisäverosaatava joulukuulta	96 963,85	106 115,59
KELAn korvaus työterveydenhuollosta	149 432,80	66 836,28
Soite/Sotepalveluiden maksun palautus ja ylijäämäpalautus	0,00	945 046,84
Rakennuslupamaksusaatava	0,00	260 000,00
Maaseutuyksikkö KaseKa	59 443,10	10 317,92
OKM avustus urheilukentään rakentamiseen	0,00	92 000,00
Kokkola, pelastustoimen maksuosuudet	0,00	69 284,51
KELA:n korvaus sairauspäivärahasta	22 125,09	
Vesivahinkokorvaus	24 882,38	
Kansalaisopiston palautus	32 799,76	
Itse järjestetty lomitukset	12 339,40	
Lomituksen sijaisapu	10 416,05	
Mela	614 443,59	
Tapaturmavakuutussaaminen	13 486,89	
Jättesvesimaksusaatavat	60 995,29	57 976,17
Siirtosaamisissa:		
Siirtyvät korot	12 985,12	31 418,24
Muita saamisia	126 703,61	111 228,87
Saamiset yhteensä	5 310 862,47	2 937 281,09

6.4.3 Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

Oma pääoma	2023	2022
	eur	eur
Peruspääoma 1.1.	9 335 291,72	9 335 291,72
Alkutase muutokset	-241 923,60	
	9 093 368,12	9 335 291,72
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	3 338 196,21	1 755 518,85
Kirjaukset tilikaudella	828 521,68	1 582 677,36
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	4 166 717,89	3 338 196,21
Tilikauden yli-/alijäämä	1 169 173,66	828 521,68
Oma pääoma yhteensä	14 429 259,67	13 502 009,61

Peruspääomaan on tehty aloittavaan taseeseen muutos johtuen hyvinvointialueen tase siirroista. Irtaimen omaisuuden siirto hyvinvointialueelle on kirjattu peruspääomaa vastaan. Samoin hyvinvointialueelle siirtyvä lomapalkkavelka kirjataan peruspääomaan. Myös kuntayhtymäosuuden arvo on kirjattu peruspääomaa vasten.

Pitkäaikaiset lainat, jotka erääntyvät 01.01.2029 tai sen jälkeen	2023	2022
Kuntarahoitus Oy	3 073 419,00	3 125 975,00
Muut velat	2023	2022
Liittymismaksut	0,00	153 189,86

Lyhytaikainen vieras pääoma

Luotollinen shekkitili Toholammin Osuuspankki limiitti 20.000,00 euroa, vuodenvaihteessa 2023-2024 luottoa ei ollut käytössä.

Danske Bank Oyj limiittitili 100.000,00 euroa, ei ole ollut käytössä vuodenvaihteessa.

	2023	2022
Velat tytäryhteisöille		
Ostovelat	88 810,53	59 473,46
Velat kuntayhtymille, joissa kunta jäsenenä		
Ostovelat	23 307,13	58 663,48
Siirtovelat	2023	2022
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	3 824 355,58	1 367 702,61
Sosiaalikulujen siirtovelat	479 612,31	174 416,09
Korkojaksotukset	94 732,15	51 715,55
Ennakotulot	132 538,87	185 988,77

6.4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

Vastuusitoumukset	2023	2022
Samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta		
Alkuperäinen pääoma	9 562 000,00	11 397 000,00
Jäljellä oleva pääoma	6 414 668,00	6 351 116,00
Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	296 421,50	296 421,50
Jäljellä oleva pääoma	58 889,24	76 749,23
Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista	2023	2022
Kunnan osuus takausvastuista 31.12.	24 082 792,00	22 242 476,00
Kunnan osuus kattamattomista takausvastuista 31.12.		
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	19 170,00	12 862,00
Leasingvastuut	2023	2022
Yhteismäärä 31.12.	300 176,63	267 775,18
Arvonlisäveron palautusvastuu	2023	2022
	860 041,58	976 407,51

6.5 Henkilöstöä koskevat liitetiedot

6.5.1 Henkilöstön lukumäärä

Vuosi	2022	2023
Henkilöstön lukumäärä	257	557

Erillisessä henkilöstöraportissa on käsitelty henkilöstömäärä ja henkilöstörakennetta tarkemmin.

6.5.2 Henkilöstökulut

Henkilöstökulut	2023	2022
Palkat ja palkkiot	19 620 702,47	8 894 852,56
- Päiväraha korvaukset	-287 454,96	-157 136,11
- Perhevapaakorvaus	-36 067,06	-15 000,00
- Jaksotetut palkat	110 605,96	-45 563,45
Eläkekulut	3 447 110,82	1 904 465,79
- Jaksotetut eläkekulut	3 711,38	-10 798,93
Muut henkilösivukulut	1 131 404,34	385 480,12
- Jaksotetut vakuutusmaksut	-20 345,25	6 930,59
Henkilöstökulut yhteensä	23 969 667,70	10 963 230,57

6.6 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

6.6.1 Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt sekä kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä.

Poikkeavat arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja menetelmät

Yhdistellyissä yhteisöissä ei ole poikkeavia arvostus- ja jaksotusperiaatteita ja menetelmiä.

Keskinäisten omistusten eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty nimellis- eli pariarvomenetelmällä.

Sisäiset liiketapahtumat

Konserniyhteisöjen keskinäiset saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistaminen kuntayhtymien taseisiin merkityt olennaiset keskinäiset saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Tuloslaskelman tuotoista ja kuluista on eliminoitu keskinäiset erät siinä laajuudessa mitä eri yhteisöiltä on saatu tietoja. Konsernirahoituslaskelma on johdettu konsernituloslaskelmasta ja tietoja on kerätty yhteisöjen lähettämistä materiaaleista.

Vähemmistöosuudet

Energia Oy:n ja As Oy Kerttulanrivin vähemmistöosuudet on erotettu konsernin omasta pääomasta.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen käyttöomaisuuden poistot on oikaistu kunnan suunnitelmapoistojen mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu tytäryhteisöjen oman pääoman erään edellisten tilikausien ylijäämää (alijäämää) vastaan.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöjä ei ole yhdistelty.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokuntayhtymä Soite on jäänyt konsernista pois ja sen seurauksen konserniin on tullut seuraavat alkutasemuutokset. Taseen vastaavaa puolelta pysyvät vastaavat on vähentyneet 3 043 935€, joista suurin osa tulee aineellisista hyödykkeistä. Vaihtuvat vastaavat on vähentyneet 2 457 641€, joista suurin erä on rahat ja pankkisaamiset. Ne ovat vähentyneet 1 369 046€. Vastattavaa puolelta oma pääoma on vähentynyt 63 301€. Pakolliset varaukset on vähentynyt 131 220€ ja toimeksiantojen pääomat 97 041€. Vieras pääoma on vähentynyt 5 346 726€. Myös kuntaan tehdyt alkupääomavaikutukset huomioitu. Ne on kuvattu kunnan liitetiedoissa.

6.6.2 Konsernituloslaskelman liitetiedot

Toimintatuotot	2023	2022
Toholammin kunta	24 781 998,64	8 083 479,56
Koy Toholammin Vuokratalot	633 413,39	597 758,93
Toholammin kehitys Oy	432 291,86	393 021,81
Toholammin Energia Oy	836 770,15	1 083 939,76
As Oy Kerttulanrivi	10 494,00	8 770,80
K-P:n Erikoissairaanhoido- ja peruspalvelu ky	0,00	15 336 798,14
Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä	1 866 983,55	401 777,21
Keski-Pohjanmaan Liitto ky	93 304,77	81 474,89
Korpelan Voima ky	5 128 757,50	7 006 426,27
Yhteensä	33 784 013,86	32 993 447,36

Toimintakulut	2023	2022
Toholammin kunta	33 677 157,82	27 835 274,05
Koy Toholammin Vuokratalot	399 860,95	321 630,21
Toholammin kehitys Oy	136 626,64	99 157,41
Toholammin Energia Oy	1 025 343,05	1 031 075,44
As Oy Kerttulanrivi	16 940,75	10 069,11
K-P:n Erikoissairaanhoido- ja peruspalvelu ky	0,00	15 446 681,33
Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä	1 701 012,63	1 637 904,74
Keski-Pohjanmaan Liitto ky	85 239,04	71 040,33
Korpelan Voima ky	4 184 587,14	7 524 262,59
Yhteensä	41 226 768,02	53 977 095,22

6.6.3 Konsernitaseen liitetiedot

Oma pääoma	2023	2022
Peruspääoma 1.1.	9 335 291,72	9 335 291,72
Muutos alkupääomaan	241 923,61	
	9 093 368,11	9 335 291,72
Arvonkorotusrahassto	1 137 834,64	1 114 381,53
Muut omat rahastot		
Pääoma 1.1.	1 889 573,06	1 908 525,31
Muutos tilikaudella	-12 902,68	-18 952,25
Muut omat rahastot 31.12.	1 876 670,38	1 889 573,06
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	6 511 586,82	6 125 965,32
Kirjaukset tilikaudella	-120 107,89	385 621,50
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	6 391 478,93	6 511 586,82
Tilikauden yli-/alijäämä	62 555,63	-59 367,54
Oma pääoma yhteensä	18 561 907,69	18 791 465,59

Pakolliset varaukset	2023	2022
Pakolliset varaukset	0,00	131 219,51

Pitkäaikaiset lainat, jotka erääntyvät 01.01.2029 tai sen jälkeen

	2023	2022
Yhteensä	9 081 516,42	8 276 906,18

Muut velat	2023	2022
Liittymismaksut	4 159 192,86	4 163 284,67

Siirtovelat	2023	2022
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	4 014 071,05	3 097 998,90
Korkojaksotukset	179 586,17	138 767,76
Ennakkotulot	186 436,92	256 863,70

6.6.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

Vastuusitoumukset	2023	2022
Samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta		
Alkuperäinen pääoma	10 037 650,00	475 650,00
Jäljellä oleva pääoma	6 601 933,67	193 295,10
Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	296 421,50	296 421,50
Jäljellä oleva pääoma	58 889,24	76 749,23

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista	2023	2022
Kunnan osuus takausvastuista 31.12.	24 082 792,00	22 242 476,00
Kunnan osuus kattamattomista takaus- vastuista 31.12.		
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	19 170,00	12 862,00

Leasing- ja vuokravastuut	2023	2022
Leasing- ja vuokravastuut yhteensä	464 306,37	1 362 426,60

Arvonlisäveron palautusvastuu	2023	2022
	1 205 385,54	1 676 155,97

7 ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET

7.1 Liikelaitosten erillistilinpäätökset

VIEMÄRILIIKELAITOKSEN JOHTOKUNTA

Vastuuhenkilö: toimitusjohtaja

Liikelaitoksen toimintakertomus

Toholammin Viemäriiikelaytos huolehtii asiakkaiden viemäri-vesien pois johtamisesta ja käsittelystä. Liikelaitoksen johtokuntaan kuuluu viisi jäsentä, joilla jokaisella on tämän lisäksi varajäsen. Liikelaitoksen operatiivisesta johtamisesta vastaa toimitusjohtaja, joka toimii myös johtokunnan kokouksissa esittelijänä sekä pöytäkirjanpitäjänä. Vuonna 2023 oli poikkeusvuosi Viemäriiikelaytoksen toiminnassa ja vuosi olikin viimeinen vuosi, jona Viemäriiikelaytos toimi liikelaitoksena. Toholammin Viemäriiikelaytos yhtiöitettiin kunnan 100 % tytäryhtiöksi 1.1.2024 alkaen. Heinäkuussa 2023 toimitusjohtaja irtisanoi itsensä ja toimintaa pyöritettiin johtokunnan päätöksen mukaisesti sijaisuuden avulla vuoden 2023 ajan. Kesäkuussa 2023 kunnanvaltuusto päätti käynnistää toiminnan ja talouden selvitystyön, joka jatkui pitkälle syksyyn. 23.10.2023 § 33 kunnanvaltuusto päätti yhtiöittää Viemäriiikelaytoksen 1.1.2024 alkaen. 20.11.2023 § 236 kunnanhallitus päätti nimetä Viemäri Oy:n hallituksen ja panna osittain ilman lainvoimaa osan kunnanvaltuuston 23.10.2023 § 33:n päätöksistä täytäntöön, jotta yhtiöllä on realistisia mahdollisuuksia olla käynnissä 1.1.2024 alkaen. Hallituksen nimeämisen jälkeen käynnistettiin uuden yhtiön valmistelu heti. Valtuuston päätös yhtiöittämisestä saavutti lainvoiman 7.12.2023, jonka jälkeen yhtiö virallisesti perustettiin ja merkittiin kaupparekisteriin.

Toimintavuoden 2022 alkaneet tapahtumat jatkuivat edelleen vuonna 2023. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan nosti energian hintaa sekä vaikutti myös korkotasoon kohottavasti. Kemikaalien ja varaosien yms. hinnat pysyivät edelleen korkealla tasolla vuonna 2023, mikä teki toiminnasta haastavaa.

Suuria yksittäisiä laiterikkoja ei tapahtunut.

Toholammin Viemäriiikelaytos työllisti vuonna 2023 2 henkilöä. Käyttömestari/toimitusjohtajan sekä puhdistamonhoitajan. Toimitusjohtajan tehtävää hoidettiin sijaisjärjestelyin heinäkuusta 2023 vuoden loppuun saakka. Toimistotyöt hoitivat kunnan toimistos sihteeri, toimitusjohtaja sekä hallintojohtaja. Viemärien avauspalveluja ostettiin ajoittain kunnan rakennusammattimieheltä sekä kiinteistöhoito yritykseltä.

HENKILÖSTÖ	TP 2022	TA2023	TP2023
Vakinaiset työsuhteiset	1	1	1
Vakinaiset virkasuhteiset	1	1	1
Yhteensä	2	2	2

Kevään tulvat eivät kuormittaneet kirkonkylän puhdistamoa kohtuuttomasti ja ohitukset jäivät vähäisiksi. Alkuvuoden osalta kirkonkylän puhdistamolla on ollut laiterikkoja mm. sähkömoottoreita ja vaihteistoja. Sykäräisen puhdistamo on toiminut ongelmitta ja lupaehtoihin (¼) on päästy muuten paitsi BOD-7 osalta.

Asiakaslaskutus kulki alkuvuoden hieman jäljessä, mutta laskutus saatiin vuoden loppuun mennessä ajan tasalle. Asiakkaiden hintoja nostettiin 10 % 1.12.2023 alkaen.

Työplus Oy teki työpaikkaselvityksen Viemäriiikelaitokselle kesäkuussa. Selvityksessä tuli esille puutteita työoloissa, jotka vaativa toimenpiteitä. Puhdas vesi saatiin käyttöön laitoksen korjaamopuolelle elokuun aikana. Asianmukaiset henkilöstön sosiaalityöt saatiin käyttöön loppu vuonna 2023. Viemäriiikelaitokselle vuokrattiin pakettiauto työntekijän käyttöön marraskuusta 2023 alkaen. Muita selvityksessä esiin nousseista korjaustarpeista tehtiin jo vuoden 2023 aikana.

Yleinen hintatason nousu rasittaa edelleen viemäriiikelaitoksen taloutta. Suurimmat kustannukset ovat sähkökulut, puhdistamolietteen käsittely, kemikaalit, varaosat ja kuljetus. Puhdistamolietteen käsittelymäärät ovat kasvaneet. Toimitusjohtaja/käyttömestari irtisanoutui koeajalla heinäkuussa. Sen jälkeen hänen tehtävänsä on hoidettu sijaisuusjärjestelyin yhdessä johtokunnan ja kunnan hallinto-osaston kanssa. Henkilöstökulut olivat tältä osin budjetoitua pienemmät.+

Jäteveden käsittely

Laskutettavassa jätevesimäärässä ei ollut suurta muutosta vuoteen 2022. Sykäräisen puhdistamon osalta muutosta oli n. -10 %.

	2022	2023	Muutos
Kirkonkylän puhdistamo	191 210 m ³	191 093,92	(- 116,08 m ³)
Sykäräisen puhdistamo	3743 m ³	3 401,5 m ³	(- 341,5 m ³)

Sako- ja umpikaivolietettä vastaanotettiin kirkonkylän puhdistamolla toimintavuonna 1374 m³ (vuonna 2022: 1460 m³) . Linkokuivattua lietettä toimitettiin Oy Pohjanmaan Biokaasulle 1330 tn (vuonna 2022: 1152 tn). Rasvanerotuslietettä toimitettiin Oy Pohjanmaan Biokaasulle 391 m³ (vuonna 2022 304 m³).

Jätevedenpuhdistamot (Kirkonkylä ja Sykäräinen) ottivat vastaan jätevesiä yhteensä 194 495,42m³

Jäteveden puhdistaminen

Keväällä ja syksyllä kärsittiin kummallakin laitoksella suurista hulevesimääristä. Kirkonkylän puhdistamolla kuormitus on ollut suurta johtuen teollisuuden kuormituksesta. Lupa-arvot ovat ylittyneet joillakin seurantajaksoilla vähän, mutta kuitenkin puhdistamo on täyttänyt ympäristöluvan vaatimukset vuonna 2023.

Sykäräisen puhdistamo on toiminut koko vuoden hyvin ja on täyttänyt ympäristöluvan vaatimukset.

Laitokset ja viemäriverkosto

Toholammin Viemäriiikelaitoksella on 2 puhdistamoa ja 11 jätevedenpumppaamaa. Jätevesiverkosta on yhteensä 36 036 m, josta suurin osa on muoviputkistoa.

	Pituus	Putkimateriaali
--	--------	-----------------

Viemäriverkosto kirkonkylä	29 603 m	Muovi
	3 388 m	Betoni
Viemäriverkosto Sykäräinen	3 045 m	Muovi

Toholammin Viemäriiikelaitoksella ei ole vastuullaan hulevesiverkostoa.

Liikelaitoksen talous ja toteutuminen

TA-ylitysten/alitusten perustelut:

Liikevaihto

Liikevaihto laski edellisestä vuodesta 1,44 % (594 726 €) ollen 586 286,27 €. Liikevaihto ei riittänyt saavuttamaan talousarviossa asetettua tavoitetta 644 000 €. Jäteveden hinnankorotus tehtiin vasta joulukuussa 2023.

Kulut

Sähkö, lämmitys, kemikaalit ja varaosat

Sähkökustannukset olivat 2 721 € suuremmat kuin talousarviossa (139 200 €).
Lämmityskustannukset olivat 1 712 € suuremmat kuin talousarviossa (13 000 €).
Kemikaalikustannukset olivat 4 311 € suuremmat kuin talousarviossa (20 500 €).
Varaosakustannukset olivat 13 235 € suuremmat kuin talousarviossa (9 550 €).

Liikelaitoksen tuleva kehitys

Liikelaitoksen lopetettua toimintansa vuoden 2023 loppuun jatkaa Toholammin Viemäri Oy viemäri-laitoksen kehittämistä.

Tavoitteet 2023

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Puhdistamot täyttävät ympäristöluvan vaatimukset	Poikkeamien lukumäärä	Poikkeamien lukumäärä < 1	Loppuvuoden aikana ei ollut hajuhaittailmoituksia.
Viemäriverkoston toiminta ei aiheuta ympäristöhaittaa	Ympäristöhaittaa aiheuttavat tapahtumat	Tapahtumien lukumäärä <1	Ei ympäristöhaittaa aiheuttaneita tapahtumia
Talouden tasapainottaminen	Osavuosikatsaukset ja tilinpäätös	Tulos arvioitua parempi	Tulos arvioitua huonompi

Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä

Viemäriiikelaitoksella ei ole omaa sisäisen valvonnan suunnitelmaa. Sisäisessä valvonnassa noudatetaan Viemäriiikelaitoksen puolella soveltuvin osin, mitä Toholammin kunnassa on voimassa olevaa ohjeistusta ja käytäntöä. Lakeja ja säännöksiä sekä hyviä hallinto- ja johtamistapoja tulee noudattaa.

Esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Toholammin viemäriiikelaitoksen johtokunta esittää, että tilikauden ylijäämä 1 045 750,78 euroa yhdistellään kunnan taseen omaan pääomaan edellisten tilikausien ali-/ylijäämään.

Tilikauden tuloksen käsittely

Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tulos ennen varaus- ja rahastosiirtoja (ylijäämä)	1 045 750,78
Lisätään poistoeron vähennys	.....
Tilikauden ylijäämä	1 045 750,78
Edellisten tilikausien alijäämä taseessa	1 780 288,20
Tilikauden ylijäämä	1 045 750,78
Alijäämä yhteensä 31.12.2023	.....
	734 537,42

Talousarvion toteutuminen	TA2023 Eur	TOT2023 Eur	Poikkeama Eur
VIEMÄRILIIKELAITOS			
KÄYTTÖTALOUS			
Tuotot	644 000	586 286,27	-57 713,73
Kulut	-530 722	-636 620,59	-105 898,59
Netto ennen poistoja	113 278	-50 334,32	-163 612,32
Poistot yht	-194 178	-194 601,96	-423,96
Netto	-80 900	-244 936,28	-164 036,28
			0,00
TULOSLASKELMAOSA			0,00
Rahoitus- ja korkotuotot		553,38	553,38
Rahoitus- ja korkokulut	-10 500	-35 200,41	-24 700,41
TULOSLASKELMAOSA NETTO	-10 500	-34 647,03	-24 147,03
			0,00
INVESTOINTIOSA			0,00
Investointihankinnat	-30 000	0,00	2 062 645,91
Investointien luovutustulo		2 032 645,91	
Rahoitusosuudet investointeihin		0,00	0,00
Investoinnit netto	-30 000	2 032 645,91	2 062 645,91
			0,00
RAHOITUS			0,00
Antolainasaamisten lisäys			0,00
			0,00
Lainojen lisäys	0	0,00	0,00
Lainojen lyhennys	-115 000	-1 892 785,00	-1 777 785,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos		-1 085 000,00	-1 085 000,00
Rahoitus netto	-115 000	-2 977 785,00	-2 862 785,00
Yhteensä	-42 222	-1 030 120,44	-987 898,44

VIEMÄRILIIKELAITOS TASE

VASTAAVAA	31.12.2023	31.12.2022
Pysyvät vastaavat		
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset	0,00	1 337 571,21
Kiinteät rakenteet ja laitteet	0,00	874 676,66
Keskeneräiset hankinnat	0,00	0,00
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	0,00	15 000,00
Vaihtuvat vastaavat		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	45 628,24	52 472,41
Muut saamiset	90 244,52	57 976,17
Rahat ja pankkisaamiset	11 644,18	118 343,48
	<u>147 516,94</u>	<u>2 456 039,93</u>
VASTATTAVAA		
Oma pääoma		
Peruspääoma	760 500,59	760 500,59
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-1 780 288,20	-1 644 601,10
Tilikauden yli-/alijäämä	1 045 750,78	-135 687,10
Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset		
Vieras pääoma		
Pitkäaikainen vieras pääoma		
Lainat kunnalta	0,00	1 777 785,00
Muut velat	0,00	153 189,86
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Lainat rahoituslaitoksilta	0,00	0,00
Lainat kunnalta	0,00	1 200 000,00
Ostovelat	102 370,70	59 508,40
Muut velat	7 119,99	269 473,92
Siirtovelat	12 063,08	15 870,36
	<u>147 516,94</u>	<u>2 456 039,93</u>
Omavaraisuusaste, %	17,60 %	-41,52 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	20,73 %	584,44 %
Kertynyt yli-/alijäämä. 1000€	-734,54	-1 780,29
Lainakanta 31.12. 1000€	0	2 978

VIEMÄRILIIKELAITOS

01.01.-31.12.2023

01.01.-31.12.2022

Tuloslaskelma

Liikevaihto		586 286,27		594 725,56
Liiketoiminnan muut tuotot				
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikaudenaikana	-219 057,99		-174 582,89	
Palvelujen ostot	-287 733,86	-506 791,85	-206 465,72	-381 048,61
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-105 133,96		-119 486,77	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-16 711,19		-20 661,87	
Muut henkilösivukulut	-3 627,52	-125 472,67	-3 831,21	-143 979,85
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot		-194 601,96		-194 575,71
Liiketoiminnan muut kulut		-4 356,07		-3 495,57
Liikelylijäämä(-alijäämä)		-244 936,28		-128 374,18
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	515,52		0,00	
Muut rahoitustuotot	37,86		25,09	
Muille maksetut korkokulut	-1 720,69		-6 754,72	
Korvaus peruspääomasta			0,00	
Muut rahoituskulut	-33 479,72	-34 647,03	-583,29	-7 312,92
Satunnaiset tuoto ja kulut				
Satunnaiset tuotot		1 325 334,09		
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)		1 045 750,78		-135 687,10

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Sijoitetun pääoman tuotto, %	-31,6 %	-7,0 %
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	-31,6 %	-7,0 %
Voitto, %	178,4 %	-22,8 %

**VIEMÄRILIIKELAITOS
RAHOITUSLASKELMA**

	2023		2022	
Toiminnan rahavirta				
Liikelylijäämä(-alijäämä)	-244 936,28		-128 374,18	
Korjausevät	0,00		4 861,31	
Poistot ja arvonalentumiset	194 601,96		194 575,71	
Rahoitustuotot ja -kulut	-34 647,03		-7 312,92	
Satunnaiset erät	1 325 334,09	1 240 352,74		63 749,92
Investointien rahavirta				
Investointimenot			0,00	
Rahoitusosuudet investointimenoihin				
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutust	2 032 645,91	2 032 645,91	0,00	0,00
Toiminnan ja investointien rahavirta		3 272 998,65		63 749,92
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset				
Lainakannan muutokset				0,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 892 785,00		-115 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys				
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 085 000,00	-2 977 785,00	85 000,00	-30 000,00
Oman pääoman muutokset				
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Saamisten muutos	-25 424,18		19 793,48	
Korottomien velkojen muutos kunnalta				
Korottomien velkojen muutos muilta	-376 488,77	-401 912,95	-115 944,24	-96 150,76
Rahoituksen rahavirta		-3 379 697,95		-126 150,76
Rahavarojen muutos		-106 699,30		-62 400,84
Kassavarat 31.12.	11 644,18	-106 699,30	118 343,48	-62 400,84
Kassavarat 1.1.	118 343,48		180 744,32	

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Investointien tulorahoitus, %	0,0	0,0
Lainanhoitokate	0,03	0,59
Kassan riittävyys, pv	6	76,34
Quick ratio=maksuvalmiussuhde	1,21	0,11
Current ratio	1,21	0,11

7.2. Liikelaitoksen tilinpäätöksen liitetiedot

Selvitys suunnitelman mukaisista poistoista

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämisessä on käytetty kunnanvaltuuston 2.9.2002 § 48 vahvistamaa poistosuunnitelmaa ja 12.11.2012 § 40 tarkistettua poistosuunnitelmaa. Tarkistetun poistosuunnitelman mukaan vuonna 2013 ja sen jälkeen valmistuneisiin hyödykkeisiin sovelletaan kirjantolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen 2011 liitteen 1 mukaisia poistoaikojen alarajoja. Poistomenetelmäksi on vahvistettu tasapoisto ja poistoajat ovat:

	Ennen vuotta 2013 valmistuneet	2013 ja sen jälkeen valmistuneet
Aineettomat hyödykkeet	5 vuotta	5 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	5 vuotta	2 vuotta
Rakennukset		
Asuinrakennukset	50 vuotta	30 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset	50 vuotta	20 vuotta
Tehdas- ja tuotanto- sekä vapaa-ajanrakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Talousrakennukset	20 vuotta	10 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Viemäriverkko	40 vuotta	30 vuotta
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	20 vuotta	15 vuotta
Kadut, tiet, torit, puistot ym. maa- ja vesirakenteet	15 vuotta	15 vuotta
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	15 vuotta	10 vuotta
Koneet ja kalusto		
Sairaala-, terv.huolto- yms. Laitteet	10 vuotta	5 vuotta
Atk-laitteet	10 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	10 vuotta	3 vuotta

Keskimääräisten suunnitelman mukaisten poistojen ja keskimääräisten poistonalaisten investointien omahankintamenojen vastaavuudet eivät poikkea olennaisesti (yli 10 %) toisistaan.

Sumu-poistot ja poistonalaiset investoinnit	TP2023	TP2022
Vuosina 2022- 2023:		
Keskimääräiset suunnitelman mukaiset poistot	194 588,84	194330,17
Keskimääräinen poistonalaisten investointien omahankintameno	0,00	18000
Ero euroina	194 588,84	176 330,17
Ero %	0,00 %	979,61 %

7.2.1 Tuloslaskelman liitetiedot

VIEMÄRILIKELAITOS KOKONAISTULOT JA MENOT v. 2023					
TULOT			MENOT		
	euroa	%		euroa	%
Toiminta			Toiminta		
Toimintatuotot	586 286,27	14,86	Toimintakulut	636 620,59	17,44
	0,00	0,00	- Valmistus omaan käyttöön		0,00
Korkotuotot	515,52	0,01	Korkokulut	35 200,41	0,96
Muut rahoitustuotot	37,86	0,00	Korvaus peruspääomasta	0,00	0,00
Satunnaiset tuotot	1 325 334,09	33,60	Muut rahoituskulut	0,00	0,00
Tulorahoituksen korjaukset			Satunnaiset kulut		
- Pysyvien vastaavien			Tulorahoituksen korjaukset		
hyödykkeiden luovutusvoitot		0,00	- toteutumaton investointi menoksi	0,00	0,00
			- käyttöomaisuuden myyntitappiot		0,00
Investoinnit			Investoinnit		
Rahoitusosuudet investointeihin		0,00	Käyttöomaisuusinvestoinnit	0,00	0,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luo	2 032 645,91	51,53	Rahoitustoiminta		
Rahoitustoiminta			Antolainasaamisten lisäykset	0,00	0,00
Antolainasaamisten vähennykset		0,00	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	1 892 785,00	51,86
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00	0,00	Lyhytaikaisten lainojen vähennys	1 085 000,00	29,73
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0,00	0,00	Oman pääoman vähennykset		
Oman pääoman lisäykset					
Kokonaistuotot yhteensä	3 944 819,65	100,00	Kokonaismenot yhteensä	3 649 606,00	100,00

7.2.2 Taseen liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Keskeneräiset työt	Aineelliset hyödykkeet yhteensä	Sijoitukset, osakkeet
VIEMÄRILAITOS								
Poistamaton hankintameno 1.1.		1 337 571,21	874 676,66			0,00	2 212 247,87	15 000,00
Lisäykset tilikaudella							0,00	
Rahoitusosuudet tilikaudella							0,00	
Vähennykset tilikaudella		-1 243 811,37	-680 074,70				-1 923 886,07	-15 000,00
Siirrot erien välillä							0,00	
Luov.kert. sumupoisto								
Tilikauden poisto		-93 759,84	-194 601,96				-288 361,80	
Kirjanpitoarvo 31.12.		0,00	0,00			0,00	0,00	0,00

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	2023	2022
Myyntisaamiset	45 628,24	52 472,41
Jätevesisaaminen Toholammin Vesihuolto Oy	60995,29	57 976,17
Joulukuun arvonalisäverosaatava		
Muut saamiset	29249,23	
Saamiset yhteensä	135 872,76	110 448,58

Pitkäaikainen vieras pääoma

Pitkäaikaiset lainat, jotka erääntyvät 1.1.2028 jälkeen	2023	2022
Toholammin kunta	0,00	1 317 785,00
Muut velat	2023	2022
Liittymismaksut	0,00	153 189,86

Lyhytaikainen vieras pääoma

Lyhytaikainen vieras pääoma	2023	2022
Toholammin kunta	0,00	1 115 000,00
Kuntarahoitus, siirto kunnalle		

7.2.3 Allekirjoitus ja merkinnät

TOHOLAMMIN VIEMÄRILIIKELAITOKSEN TILINPÄÄTÖKSEN JA TOIMINTAKERTOMUKSEN
ALLEKIRJOITUS

TOHOLAMMILLA 19.3.2024

Viemäriiikelaitoksen johtokunta

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Edellä oleva Toholammin Viemäriiikelaitoksen tilinpäätös on tarkastettu

LIIKELAITOKSEN VAIKUTUS KUNNAN TILIKAUDEN TULOKSEN MUODOSTUMISEEN

	TP2023 toteutuminen		Eliminoinnit		Kunta + liikelaitos
	Kunta	liikelaitos	Kunta	liikelaitos	
TOIMINTATUOTOT					
Myyntituotot	19 410 007,58	586 286,27	-12 747,07	-726,21	19 982 800,57
Maksutuotot	2 811 549,38				2 811 549,38
Tuet ja avustukset	456 296,69				456 296,69
Muut toimintatuotot	1 592 843,01	20,00	-1 020,00		1 591 843,01
Toimintatuotot yhteensä	24 270 696,66	586 286,27	-13 767,07	-726,21	24 842 489,65
TOIMINTAKULUT					
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot	-19 302 652,45	-105 133,96			-19 407 786,41
Henkilösivukulut					
Eläkekulut	-3 434 111,01	-16 711,19			-3 450 822,20
Muut henkilösivukulut	-1 107 431,57	-3 627,52			-1 111 059,09
Palvelujen ostot	-5 565 115,43	-287 733,86	-8 685,98	22 318,54	-5 839 216,73
Aineet, tarvikkeet, tavarat	-2 067 604,23	-219 057,99	77,97	1,09	-2 286 583,16
Avustukset	-1 404 347,24				-1 404 347,24
Muut toimintakulut	-716 071,72	-4 356,07	-524,50	1 306,16	-719 646,13
Toimintakulut yhteensä	-33 597 333,65	-636 620,59	-9 132,51	23 625,79	-34 219 460,96
TOIMINTAKATE	-9 326 636,99	-50 334,32	-22 899,58	22 899,58	-9 376 971,31
Verotulot	5 637 286,02				5 637 286,02
Valtionosuudet	5 134 259,00				5 134 259,00
Rahoitustuotot ja -kulut					
Korkotuotot	138 418,43	515,52	-34 152,10		104 781,85
Muut rahoitustuotot	82 003,01	37,86			82 040,87
Korkokulut	-445 801,06	-34 206,83		34 152,10	-445 855,79
Muut rahoituskulut	-20 165,79	-993,58			-21 159,37
VUOSIKATE	1 199 362,62	-84 981,35	-57 051,68	57 051,68	1 114 381,27
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunn.mukaiset poistot	-919 612,98	-194 601,96			-1 114 214,94
Arvonalentumiset	-156 326,76				-156 326,76
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ) ennen satun.eriä	123 422,88	-279 583,31	-57 051,68	57 051,68	-156 160,43
Satunnaiset tuotot ja kulut					
Satunnaiset tuotot		1 325 334,09			1 325 334,09
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	123 422,88	1 045 750,78	-57 051,68	57 051,68	1 169 173,66

LIIKELAITOKSEN VAIKUTUS KUNNAN TOIMINNAN RAHOITUKSEEN

	TP2023 toteutuminen		Eliminoinnit		Kunta + liikelaitos
	Kunta	liikelaitos	Kunta	liikelaitos	
Tulorahoitus					
Vuosikate	1 199 362,62	-84 981,35	-57 051,68	57 051,68	1 114 381,27
Satunnaiset erät		1 325 334,09			1 325 334,09
Tulorahoituksen korjauserät					0,00
	1 199 362,62	1 240 352,74	-57 051,68	57 051,68	2 439 715,36
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-667 595,32				-667 595,32
Rahoitusosuudet investointimenoihin					0,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot		2 032 645,91			2 032 645,91
Toiminnan ja investointien rahavirta	531 767,30	3 272 998,65	-57 051,68	57 051,68	3 804 765,95
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäykset		0,00			0,00
Antolainasaamisten vähennykset	2 325 785,00		-1 777 785,00		548 000,00
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys					
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-448 010,00	-1 892 785,00		1 892 785,00	-448 010,00
Lyhtyaikaisten lainojen muutos	-6 000 000,00	-1 085 000,00		1 085 000,00	-6 000 000,00
Oman pääoman muutokset					
Muut maksuvalmiuden muutokset					
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muut	24 164,65				24 164,65
Vaihto-omaisuuden muutos					
Saamisten muutos	-1 020 495,50	-25 424,18	-1 200 000,00		-2 245 919,68
Korottomien velkojen muutos	3 411 019,85	-376 488,77			3 034 531,08
Rahoituksen rahavirta	-1 707 536,00	-3 379 697,95	-2 977 785,00	2 977 785,00	-5 087 233,95
Vaikutus maksuvalmiuteen	-1 175 768,70	-106 699,30	-3 034 836,68	3 034 836,68	-1 282 468,00
Rahavarojen muutos					-1 282 468,00
Kassavarat 31.12.	360 727,11	11 644,18			372 371,29
Kassavarat 1.1.	1 536 495,81	118 343,48			1 654 839,29
	-1 175 768,70	-106 699,30			-1 282 468,00

7.3 Tytäryhtiöiden tilinpäätökset

KIINTEISTÖ OY TOHOLAMMIN VUOKRATALOT (100 %)

Vastuuhenkilö: Toimitusjohtaja
Kiinteistö Oy Toholammin vuokratilojen hallitus

Toiminta-ajatus: Omistaa ja hallita Toholammin kunnassa vuokratilokiinteistöjä sekä vuokrata niiden huoneistoja. Vuokraus tapahtuu omakustannusperiaatteella.

TAVOITTEET 2023

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteutunut
Toimintaedellytykset mahdollistava tulorahoitus	Käyttöaste	>75 % (90 %)	82,3 %
Asukkaiden tarpeisiin vastaava vuokrataso ja asuntokanta	Asukkaiden vaihtuvuus	< 25 %	23 %
Onnistunut asukasvalinta ja riskinhallinta vuokrasuhteissa	Luottotappioiden määrä	< 2.500 €	0 €

Suunnitelmavuosien tavoitteet 2023 - 2027

- Kiinteistöjen hoidon ja teknisen kunnan tason nostaminen käyttöastetta ylläpitävällä tavalla.
- Asukaskokemuksen parantaminen sähköisiä asiointipalveluja ja asukasdemokratiaa kehittämällä.
- Asuntokannan pienentäminen ja peruskorjausten käynnistäminen 2024 - 2027.

TUNNUSLUVUT

Suorite	TP2022	TA2023	TP2023
Vuokrattavia asuntoja	134	134	134
Asuntojen käyttöaste %	80,7	80	82,3
Keskivuokra €/m ²	8,56	8,99	8,99
Taloyhtiöltä asunnon saaneet ruokakunnat	38	40	31

KOY Toholammin Vuokratalot	2023	2022
----------------------------	------	------

TULOSLASKELMA

KIINTEISTÖN TUOTOT

Vuokrat	605 832,99	571 760,27
Käyttökorvaukset	31 619,00	28 458,60
Muut kiinteistön tuotot	31 986,00	40 000,00
	669 437,99	640 218,87

LUOTTOTAPPIOT JA OIKAISUERÄT	2 439,81	5 068,45
KIINTEISTÖN HOITOKULUT	570 094,02	-502 725,38
KÄYTTÖKATE/HOITOKATE	101 783,78	142 561,94
Rahoitustuotot ja kulut	-25 525,39	-15 477,65

Poistot ja arvonalentumiset	-180 576,12	-180 576,12
VOITTO (TAPPIO) ENNEN TILINP.S	-104 317,73	-53 491,83
Tilinpäätössiirrot	0,00	0,00
TILIKAUDEN TULOS	-104 317,73	-53 491,83

KOY Toholammin Vuokratalot

T A S E

VASTAAVAA	2023	2022	VASTATTAVAA	2023	2022
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet	131 158,16	131 158,16	Osakepääoma	794 015,19	794 015,19
Aineelliset hyödykkeet			Ed.tilikausien yli-/alijäämä	-184 965,79	-131 473,96
Omistuskiinteistöt	91 715,27	91 715,27	Tilikauden yli-/alijäämä	-104 317,73	-53 491,83
Rakennukset	1 776 011,43	1 956 587,55	Oma pääoma yhteensä	504 731,67	609 049,40
Koneet ja kalusto			VIERAS PÄÄOMA		
Aineelliset hyödykkeet yht.	1 867 726,70	2 048 302,82	Pitkäaikainen		
Sijoitukset			Lainat rahoitus- ja vak.laitoksilta	894 500,00	945 500,00
Osakkeet ja osuudet	740,76	740,76	Lainat julkisyhteisöiltä	279 482,14	308 547,65
Sijoitukset yht.	740,76	740,76	Pitkäaikaiset velat yht.	1 173 982,14	1 254 047,65
PYSYVÄT VASTAAVAT YHT.	1 999 625,62	2 180 201,74	Lyhytaikainen		
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Luotto rahoituslaitoksilta	34 547,00	38 352,29
Myyntisaamiset	2 440,55	4 827,25	Lainat rahoituslaitoksilta	59 000,00	59 000,00
Siirtosaamiset	0,00	0,00	Lainat julkisyhteisöiltä	161 065,51	152 422,37
Saamiset yht.	2 440,55	4 827,25	Saadut ennakot	40 720,03	43 246,21
Rahat ja pankkisaamiset	34 552,93	35 085,55	Ostovelat	24 334,72	40 199,44
Vaihtuvat vastaavat yhteensä	36 963,48	39 912,80	Velat saman konsernin yrityksille	28 309,25	18 658,36
VASTAAVAA YHTEENSÄ	2 036 589,10	2 220 114,54	Muut velat	144,00	378,00
			Siirtovelat	9 754,78	4 760,82
			Lyhytaikaiset velat yhteensä	357 017,49	357 017,49
			Vieras pääoma yhteensä	1 531 857,43	1 611 065,14
			VASTATTAVAA YHTEENSÄ	2 036 589,10	2 220 114,54

TOHOLAMMIN KEHITYS OY (100 %)

Vastuhenkilö: Toholammin Kehitys Oy:n hallitus

Toiminta-ajatus: Toholammin kehitys Oy tuottaa kiinteistönhoitopalveluita omistamilleen kiinteistöille.

TAVOITTEET 2023

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteutunut
Toimitilojen vuokrausaste ja tuotto	Vuokrausaste, tuotto €	100 %, Budjetoitu tuotto	99,2 % vuokrausaste, 99,2 % tuotto
Sijoitustoiminnan tuotto	Tuotto €	Budjetoitu tuotto	Budjetoitu tuotto

SUUNNITELMAVUOSIEN TAVOITTEET 2024–2027

Toimitilavuokraus: Toimitilojen vuokrausasteen ja tuoton varmistaminen. Toimitilojen hoito- ja ylläpitokulujen hallinta ennakoivan kiinteistöhoidon avulla.

Sijoittuvat yritykset: Tuulipuistorakentamiseen ja ylläpitoon osallistuvat sijoittuvat yritykset, muut sijoittuvat yritykset.

Henkilöstö	TP 2022	TA 2023	TP 2023
Vakinaiset työsuhteiset	0	0	0
Määräaikaiset työsuhteiset			

Toke Oy:llä ei ole palkattua toimitusjohtajaa. Kunta ostaa yritysneuvonnan palvelut Kaustisen seutukunnalta.

Toholammin kehitys Oy

Lampintie 5

69300 TOHOLAMPI

Y-tunnus: 2155867-9

Rahayksikkö: EUR

	1.1.2023 - 31.12.2023	1.1.2022 - 31.12.2022
LIIKEVAIHTO	432 676,86	393 028,99
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-1 740,00	-315,00
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	0,00	348,34
Muut henkilösivukulut	0,00	-10,10
Henkilöstökulut yhteensä	-1 740,00	23,24
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-176 117,76	-175 372,68
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	-176 117,76	-175 372,68
Liiketoiminnan muut kulut	-154 014,21	-114 516,50
LIIKEVOITTO(-TAPPIO)	100 804,89	103 163,05
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut korko- ja rahoitustuotot		
Muilta	74 210,71	59 171,73
Korkokulut ja muut rahoituskulut		
Muille	-48 914,63	-35 190,67
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	25 296,08	23 981,06
VOITTO(TAPPIO) ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA	126 100,97	127 144,11
Tuloverot	-25 073,95	-20 326,05
TILIKAUDEN VOITTO(TAPPIO)	101 027,02	106 818,06

Toholammin kehitys Oy

Lampintie 5
69300 TOHOLAMPI
Y-tunnus: 2155867-9
Rahayksikkö: EUR

	31.12.2023	31.12.2022
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineelliset hyödykkeet		
Maa - ja vesialueet		
Omistettut	401 015,62	401 015,62
Maa - ja vesialueet yhteensä	401 015,62	401 015,62
Rakennukset ja rakennelmat		
Omistettut	2 036 571,77	2 209 947,65
Rakennukset ja rakennelmat yhteensä	2 036 571,77	2 209 947,65
Muut aineelliset hyödykkeet	5 423,36	8 165,24
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	2 443 010,75	2 619 128,51
Sijoitukset		
Osuudet omistusyhteisyrityksissä	1 320,00	1 320,00
Muut saamiset	349 642,51	711 642,51
Sijoitukset yhteensä	350 962,51	712 962,51
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	2 793 973,26	3 332 091,02
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	14 991,69	9 007,45
Lainasaamiset	150,00	150,00
Muut saamiset	0,00	1 912,47
Siirtosaamiset	37 127,72	15 969,29
Lyhytaikaiset saamiset yhteensä	52 269,41	27 039,21
Saamiset yhteensä	52 269,41	27 039,21
Rahat ja pankkisaamiset	651 982,61	710 513,06
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	704 252,02	737 552,27
VASTAAVAA YHTEENSÄ	3 498 225,28	4 069 643,29

Toholammin kehitys Oy

Lampintie 5

69300 TOHOLAMPI

Y-tunnus: 2155867-9

Rahayksikkö: EUR

	31.12.2023	31.12.2022
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Osakepääoma		
Osakepääoma	2 115 000,00	2 115 000,00
Osakepääoma yhteensä	2 115 000,00	2 115 000,00
Edellisten tilikausien voitto (tappio)	-59 614,74	-166 432,80
Tilikauden voitto (tappio)	101 027,02	106 818,06
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	2 156 412,28	2 055 385,26
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoituslaitoksilta	1 074 262,00	1 304 168,00
Pitkäaikainen yhteensä	1 074 262,00	1 304 168,00
Lyhytaikainen		
Pääomalainat	0,00	425 000,00
Lainat rahoituslaitoksilta	229 906,00	229 906,00
Ostovelat	15 185,58	20 912,61
Muut velat	13 190,36	9 580,68
Siirtovelat	9 269,06	24 690,74
Lyhytaikainen yhteensä	267 551,00	710 090,03
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 341 813,00	2 014 258,03
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	3 498 225,28	4 069 643,29

TOHOLAMMIN ENERGIA OY (96,66 %)

Vastuuhenkilö Toimitusjohtaja Toni Mäki-Asiala
Toholammin Energia Oy:n hallitus

Toiminta-ajatus: Jotta ihmisillä olisi joku, jonka kanssa lämmitys on helppoa, varmaa ja edistyksellistä.

Tavoitteet 2023

Tavoite	Mittari	Mittarin tavoitearvo	Toteuma 31.12.2023
Näkyvyyden parantaminen	Asiakastarinat uusista asiakkaista	3 kpl	-
Asiakkaiden tarpeiden kartoitus	Asiakastapaamiset	12 kpl	7 kpl
Uudet kaukolämpöasiakkaat	Määrä	3 kpl	-
Vaihtoehtojen kartoitus koulunmäen lämpölaitoksen tulevaisuudelle	Ratkaisuvaihtoehdot	5 kpl	5 kpl

Tapahtumat vuodelta 2023

Tilikausi 2023 toi muutosta Toholammin Energia Oy:n liiketoimintaan, kun sähkön ja lämmön yhteistuotanto muuttui vuoden aikana pelkäksi lämmöntuotannoksi. Muutos oli ehtona vuonna 2011 nostetun voimalaitoslainan jälleenrahoittamiselle, joka monien käänteiden jälkeen saatiin maaliin joulukuun alussa.

Uuden lainan saaminen edellytti Toholammin Energia Oy:tä jatkamaan toimintaansa pelkkänä lämpöyhtiönä, jonka vuoksi sähköntuotantolaitteisto sijoitettiin apporttina uuteen Toholammin Energialle perustettuun tytäryhtiöön, Energisoiva Oy:öön, joka jatkoi sähköliiketoimintaa lokakuun alusta alkaen.

Muilta osin liiketoimintaympäristössä suurimmat muutokset tulivat korkokuluihin, mutta myös polttoainekulut nousivat maininnan arvoisesti. Nousseita kuluja tasoitettiin lämmön hinnan korotuksilla huhtikuussa ja elokuussa sekä heti tilikauden päätyttyä tammikuussa 2024.

Kulujen nousemista vastaan avasimme ORC-voimalaitoksen pihalle kierrätyspuun vastaanottopisteen sekä kilpailutimme uuden jyrsturpeen toimitussopimuksen, molemmat kevään 2023 aikana. Kierrätyspuun vastaanottopiste antaa paikkakuntalaisille helpon sijoituspaikan käytöstä poistetulle puhtaalle polttokelpoiselle puulle sekä Toholammin Energialle se mahdollistaa ”hukkapuuaineksen” hyödyntämisen Toholammin lämmittämisessä.

Tuotantokykyä ylläpidettiin vuosihuolloin, joista suurimpana turbiinirevisio, jossa turbiini irrotettiin ja käytettiin Italiassa valmistajalla peruskunnostettavana. Yleisesti tuotantokyvyn ylläpito on näkynyt asiakkaille katkeamattomana lämmönoimituksena, pois lukien kaukolämpöverkoston rakentamisen ja korjaamisen aiheuttamat lyhyet suunnitellut katkokset.

Henkilökuntaan tuli muutosta, kun viisi vuotta talossa ollut voimalaitoskäyttäjä jäi meiltä pois. Tilalle saatiin palkattua kokenut laitosmies, joka aloitti työt syyskuun alusta.

Arviot lähitulevaisuuden tapahtumista

Aloitamme keväällä 2024 koulunmäen lämpölaitoksen kolmivaiheisen saneerausprojektin, jonka ensimmäisessä vaiheessa uusitaan savukaasujen puhdistuslaitteisto.

Aktiivisella toiminnallamme etsimme yhteistyökumppania, jonka toimintaan voisimme tuoda lisäarvoa prosessihöyryn tai 300 °C kuumaöljylämmön toimittamisella. Paikallisesti keskitymme lämmön tarjontaan kaukolämpöverkon vieressä sijaitseviin kiinteistöihin, joiden rakennusten lämmitysjärjestelmät vaativat päivittämistä.

Kehityshankkeina jatkamme selvitystyötä kaukolämmön osittaiseen sähköistymiseen siirtymisestä sekä energiantuotannon ja kaukolämpöverkoston energiatehokkuuksien parantamisista.

Suunnitelmavuosien tavoitteet 2024–2027

Löytää ja toteuttaa uusi kesäajan lämmitysratkaisu koulunmäen vanhan kattilan tilalle.

Tehdä yritys positiivisella tavalla näkyväksi ja tunnetuksi.

Kartoittaa nykyisten sekä potentiaalisten uusien asiakkaiden tarpeita lämmitykseen liittyen ja hankkia sen pohjalta uusia lämmönkäyttäjiä yli 10 000 MWh verran.

Henkilöstö	TP 2022	TA 2023	TP 2023
Vakituiset työsuhteet	3	3	3
Määräaikaiset työsuhteet	0,3	0,3	0,5

Talous

Toholammin Energia Oy olisi tehnyt noin 30 000 €:n positiivisen tuloksen ilman sähköliiketoiminnan eriyttämistä tytäryhtiöön lokakuun alussa 2023.

Toholammin Energia Oy	TP2022	TA2023	TP 2023
Tuloslaskelma			
Liikevaihto	1 541 662	1 418 189	1 415 693
+ Liiketoiminnan muut tuotot	815	250	3 860
- Materiaalit ja palvelut	- 727 337	-631 445	- 675 925
- Henkilöstökulut	- 212 551	-210 314	- 218 439
- Poistot ja arvonalentumiset	- 269 598	-266 390	- 258 139
- Liiketoiminnan muut kulut	- 142 211	-128 630	- 149 056
Liikevoitto (-tappio)	190 780	181 661	117 993
+/- Rahoitustuotot ja -kulut	- 23 376	- 133 826	- 140 369
Tilikauden voitto / tappio	167 404	47 835	- 22 376

8 ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT

TOHOLAMMIN KUNNAN VUODEN 2023 TILINPÄÄTÖS

Kh 25.3.2024

Tilinpäätöksen allekirjoitus

Toholammilla 25.3.2024

Toholammin kunnanhallitus

Ville Suomala
puheenjohtaja

Pasi Lintilä
varapuheenjohtaja

Virpi Ali-Haapala
jäsen

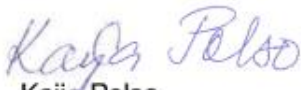
Ulla-Riitta Harju
jäsen

Hannu Kivelä
jäsen

Hanna Nurmela
jäsen

Kaija Polso
jäsen

Jukka Hillukkala
kunnanjohtaja

Tilinpäätösmerkintä

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

.2024

Oy SK-Reviisorit Ab

Ilari Karhu
vastuullinen tilintarkastaja JHT

9 TILINPÄÄTÖSTÄ VARMENTAVAT ASIAKIRJAT

Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista

Kunnan taloushallinnossa on käytössä sähköinen arkistointijärjestelmä Aditro Archive.

Päiväkirja	Sähköinen arkistointi
Pääkirja	Sähköinen arkistointi
Reskontrat	Sähköinen arkistointi
Palkkakirjanpito	Sähköinen arkistointi (Kuntien Hetapalvelut)
Tilinpäätösasiakirja	Sähköinen, Dynasty
Tase-erittelyt	Paperinen

Tositelajit:

- 1 pankkitositteet
- 4 palkkatapahtumat
- 7 lomituskassut
- 10 muistiotositteet
- 12 käyttöomaisuus
- 25 ostoreskontra maksut Intime-Plus
- 26 ostoreskontra laskut Intime-Plus
- 29 myyntireskontra suoritukset Intime-Plus
- 30 myyntireskontra yleislaskutus Intime-Plus
- 50 myyntireskontra/luottotappiot Intime-Plus
- 96 kirjanpidon tulos

TOHOLAMMIN KUNNAN TOIMIELIMET KERTOMUSVUONNA 2023 / LIITE

Valtuustokausi 1.8.2021 – 31.5.2025

Kunnanvaltuusto

Valtuutetut

Potila Raija (kesk) pj.
Saukko Jarno (kesk) I vpj.
Ali-Haapala Virpi (kd) II vpj. 2021 - 2023
Rimpioja Jukka (kok) II vpj. 2023 - 2025
Harju Ulla-Riitta (sdp)
Hirvinen Juha (sdp)
Hovila Liisa (kok)
Hylkilä Marja (kesk)
Isopahkala Janne (kesk)
Kivelä Hannu (kesk)
Korhonen Matti (kesk)
Lintilä Mika (kesk)
Lintilä Pasi (kesk)
Nurmela Hanna (kesk)
Oikkola Mika (kesk)
Piispanen Ilkka (kesk)
Polso Kaija (kesk)
Suomala Ville (kesk)
Tervala Niko (ps)

Varavaltuutetut (kutsumisjärjestyksessä puolueittain, kd ja kok vaaliliitossa)

Etelämäki Anne (kesk)
Järvenoja Marko (kesk)
Kallio Raimo (kesk)
Tuikka Jarmo (kesk)
Kallio Markku (kesk)
Rimpioja Katja (kok)
Porkola Veijo (sdp)
Korpela Tuomas (ps)

Kunnanhallitus

jäsen

Suomala Ville (kesk), pj.
Lintilä Pasi (kesk) vpj.
Harju Ulla-Riitta (sdp)
Kivelä Hannu (kesk)
Nurmela Hanna (kesk)
Polso Kaija (kesk)
Rimpioja Jukka (kok) 26.6.23 asti
Ali-Haapala Virpi (kd) 26.6.23 alk.

henkilökohtainen varajäsen

Tuikka Jarmo (kesk)
Korhonen Matti (kesk)
Tervala Niko (ps)
Isopahkala Janne (kesk)
Kallio Raimo (kesk)
Etelämäki Anne (kesk)
Hovila Liisa (kok)

Valtuuston suhteellisten vaalien vaalilautakunta

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Isopahkala Janne (kesk), pj.
Harju Ulla-Riitta (sdp), vpj.
Rimpioja Jukka (kok)
Tervala Niko (ps)
Ali-Haapala Virpi (kd)

Nurmela Hanna (kesk)
Hirvinen Juha (spd)
Hovila Liisa (kok)
Olkkola Mika (kesk)
Lintilä Pasi (kesk)

Keskusvaalilautakunta

jäsen

Keskitalo Helena (kesk), pj.
Rautiainen Mauri (sdp), vpj. 18.12.23 asti
Korhonen Matti (kesk), vpj. 18.12.23 alk.
Rimpioja Katja (kok)
Lappi Seppo (ps)
Hopeavuori Dagny (kd)

varajäsen (järjestys, jonka mukaan varajäsenet tulevat jäsenten sijaan)

1. Hukari Sakari (kesk)
2. Rautio Helena (sdp)
3. Hovila Liisa (kok)
4. Tervala Mari (ps)
5. Snellman Ritvariitta (kd)
6. Keskitalo Alpo (kesk)
7. Luoma Tuija (kesk)
8. Leppä-Aho Pentti (sdp)
9. Nisula Heikki (kesk)

Rakennus- ja ympäristölautakunta

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Tuikka Jarmo (kesk), pj.
Etelämäki Anne (kesk), vpj.
Olkkola Antero (kesk)
Lankinen Minna (kesk)
Isosaari-Pollari Sari (kesk)
Hirvinen Juha (sdp)
Harju Ulla-Riitta (sdp)

Rautiainen Piia (kesk)
Tuomainen Esko (kesk)
Kopsala Pasi (kesk)
Polso Eero (kesk)
Lintilä Maria (kesk)
Porkola Veijo (sdp)
Tervala Niko (ps)

Sivistyslautakunta

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Korhonen Matti (kesk), pj.
Saukko Jarno (kesk), vpj.
Remesaho Laura (kesk)
Hotakainen Armi (kesk)
Tervala Niko (ps)
Nylander Iida (kok)

Etelämäki Anne (kesk)
Rautiainen Piia (kesk)
Tuikkanen Joonas (kesk)
Koskela Jouko (kesk)
Latomaa Henna
Rimpioja Jukka (kok)

Ali-Haapala Minna (kd)

Myllykoski Aili (kd)

Tarkastuslautakunta

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Olkkola Mika (kesk), pj.
Marja Hylkilä (kesk), vpj.
Porkola Veijo (sdp)
Rautiainen Piia (kesk)

Virkkala Anna-Liisa (kesk)
Laakso Ritva (kesk)
Hirvinen Juha (sdp)
Virkkala Kimmo (kd)

Toholammin Viemäriiikelayoksen johtokunta

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Polso Eero (kesk), pj.
Rimpioja Jukka (kok), vpj.
Lintilä Vesa (kesk)
Isopahkala Janne (kesk)
Harju Ahti (sdp)

Isokangas Aulis (kesk)
Miia Laakso (kok)
Annala Pekka (kesk)
Nurmela Jukka (kesk)
Juha Hirvinen (sdp)

EDUSTUS KUNTAYHTYMISSÄ, YHTEISLAUTAKUNNISSA YM. KERTOMUSVUONNA 2023

Keski-Pohjanmaan liitto

Maakuntavaltuusto

valtuutettu

henkilökohtainen varavaltuutettu

Marja Hylkilä (kesk)
Liisa Hovila (kok)

Anne Etelämäki (kesk)
Jukka Rimpioja (kok)

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä

Yhtymävaltuusto

jäsen

henkilökohtainen varajäsen

Hylkilä Marja (kesk)
Isopahkala Janne (kesk)
Rimpioja Jukka (kok)

Polso Kaija (kesk)
Nurmela Hanna (kesk)
Hovila Liisa (kok)

Yhtymähallitus

varajäsen

Isopahkala Janne (kesk)

Korpelan Voima kuntayhtymä

Yhtymävaltuusto

edustaja henkilökohtainen varaedustaja

Marja Hylkilä Kaija Polso
Ilkka Piispanen Jarno Saukko
Juha Hirvinen Ulla-Riitta Harju

Yhtymähallitus

jäsen henkilökohtainen varajäsen

Ville Suomala, vpj. Raija Potila

Tarkastuslautakunta

jäsen

Ilkka Piispanen, pj.

Kaustisen seutukunta, seutuvaltuusto

jäsen henkilökohtainen varajäsen

Ville Suomala (kesk) Pasi Lintilä (kesk)
Raija Potila (kesk) Jarno Saukko (kesk)
Jukka Rimpioja (kok) Virpi Ali-Haapala (kd)

Lestijärven kunta, maaseutulautakunta

jäsen henkilökohtainen varajäsen

Pasi Lintilä (kesk) Kaija Polso (kesk)

Kokkolan kaupunki, ympäristöterveyslautakunta

jäsen henkilökohtainen varajäsen

Ulla-Riitta Harju (sdp) Juha Hirvinen (sdp)

Ylivieskan kaupunki, jätelautakunta

jäsen henkilökohtainen varajäsen

Eero Polso (kesk) Anne Etelämäki (kesk)

Vestia oy

Hallitus

varajäsen

Isopahkala Janne 2022–2024

Kannuksen kaupunki, KanTo kansalaisopistojaosto

jäsen

Matti Korhonen, vpj.
Minna Ali-Haapala
Armi Hotakainen

henkilökohtainen varajäsen

Jarno Saukko
Laura Remesaho
Niko Tervala

Poliisin neuvottelukunta

jäsen

Kallio Raimo

henkilökohtainen varajäsen

Terhi Kleemola

Käräjäoikeuden lautamiehet

Heikkilä Timo

Kiinteistötoimituksen uskotut miehet

Hirvinen Juha
Kivelä Tapio
Hirvikoski Teijo
Säkinen Esa
Etelämäki Anne
Koskela Jouko
Annala Pekka
Kulju Seppo
Heiskanen Leo